

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**RUS PROPAGANDASININ AVRUPA BİRLİĞİ
ÜLKELERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSAN TEZİ

Yuliia YATSENKO

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Giray Saynur DERMAN

MAYIS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**RUS PROPAGANDASININ AVRUPA BİRLİĞİ
ÜLKELERİNE ETKİSİ**

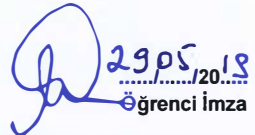
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yuliia YATSENKO

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

“Bu tez ^{29.5}....../....../201⁹ tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Gıray Saygıncı	Denen Başarılı	
Doc. Dr. Halil ERDEMİR	Başarılı	
Doc. Dr. Nihal SÜTÜTENİZ	Başarılı	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	Yuliia Yatsenko
Öğrenci Numarası	:	y156007014
Enstitü Anabilim Dalı	:	Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	RUS PROPAGANDASININ AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNE ETKİSİ
Benzerlik Oranı	:	%6
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.		
 29.05.2019 Öğrenci İmza		
☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.		
Bilgilerinize arz ederim.		
 29.05.19 Öğrenci İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Prof. Dr. Giray Sayınur Derman		
Tarih: 29.05.2019		
İmza: 		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	
☐ REDDEDİLMİŞTİR		
EYK Tarih ve No:		

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
ÖZETİ.....	v
ABSTRACT.....	vi
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1: ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİSİNDE POLİTİK REALİZM.4

1.1. N. Machiavelli'nin Realizm Teorisinin Özellikleri	4
1.2. Thomas Hobbes'in Realizm Teorisinin Özellikleri.....	8
1.3. H. Morgenthau'nun Politik Realizm Teorisi	11
1.3.1. H. Morgenthau'nun 6 Politik Realizm İlkesi	12
1.3.2. İktidar mücadelesi olarak uluslararası politika.....	15
1.3.3. İktidar Mücadelesinde Üç Tür Uluslararası İlişki	16
1.3.4. H. Morgenthau'nun Kuvvet Dengesi İlkesi	19
1.4. Siyasal Realizmin Özellikleri	21

BÖLÜM 2: RUSYA FEDERASYONU'NUN AVRUPA'DA EMPERYALİST POLİTİKASI.....24

2.1. Rusya Dış Politikasının Realizmi.....	24
2.2. Rusya'nın Emperyalist Politikası.....	30
2.2.1. Askeri Genişleme Yöntemi	31
2.2.2. Ekonomik genişleme yöntemi	35
2.2.3.Kültürel Bir Genişleme Yöntemi Olarak Rus Propagandası.....	40

3. BÖLÜM: AVRUPA'DA RUS GÖÇMENLERE VE MÜLTECİLERE KARŞI PROPAGANDA.....55

3.1. Göçmen ve Mülteci Karşısı Rus Propaganda Metotları	56
3.2. Rus Propagandasının Manipülasyonu	61
3.2.1. «Lisa» Hikayesi	61

3.2.2. Göçler-Müslümanların «Suçları» İle İlgili Propagandaların Tehdit Oluşturması	64
3.2.3. Avrupa'nın İslamlaştırılması Üzerine Rusya Propaganda Mesajları	68
3.2.4. Rus Propagandasının Komplo Mesajları	71
3.2.5. Rus Propagandasının Avrupa'daki Hristiyan Değerlerinin «Tehdidi» ile İlgili Mesajları	72
3.3. Rusya Propagandasının AB Ülkelerindeki Amaçları	75
3.4. Avrupa Neden Rus Propagandasına Yenilmektedir?	76
3.5. Rus Göç Karşıtı Propagandasının AB Ülkelerine Etkisi	78
3.5.1. Avrupa'daki Aşırı Sağcı Partilerin Zaferi ve Tehlikesi.....	81
SONUÇ.....	85
KAYNAKLAR.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	112

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BM : Birleşmiş Milletler
NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
RB : Rusya Bugün
RF : Rusya Federasyonu
SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği
STK : Sivil Toplum Kuruluşları

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Yoldaş V.Lenin toprağı kirli şeylerden arındırır	49
Şekil 2: 1945 sonrası Sovyet siyasi afişi: Biz ve onlar	50
Şekil 3: İki dünya - iki plan	51
Şekil 4: Kim milli gelir elde ediyor?	52
Şekil 5: Avrupa Topluluğı	53
Şekil 6: Avrupa'da, tecavüze uğramış kadınlar tecavüzcüsünden özür dilemesi için göçmenler tarafından bir flashmob başlatıldı.....	65
Şekil 7: Soğuk mu? Siperde uyuyanları düşünün.	66
Şekil 8: Yeni bir ülke için yeni bayrak	70
Şekil 9: Müslüman göçmenler İsveç'teki Mesih heykelini imha ediyor	74

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐	
Tezin Başlığı: Rus Propagandasının Avrupa Birliği Ülkelerine Etkisi				
Tezin Yazarı: Yuliia Yatsenko		Danışman: Prof.Dr. Giray Saynur DERMAN		
Kabul Tarihi: 29.05.2019		Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 112(metin)		
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler		Bilimdalı:		
Uluslararası arenadaki emperyalist davranış tarzına uygun olarak, Rusya AB'yi ekonomik yöntem veya güç yöntemiyle etkili bir şekilde kontrol altına alamadığı için propaganda ve dezenformasyon kampanyaları yaymaya başlamıştır. Avrupa ülkelerinde, Rusya devlet propagandası tehlikeli bir durum haline gelmiştir. AB , Rusya devlet propagandasının AB üzerinde ciddi sorunlara neden olmasının ardından tehlikenin farkına varmış ve bu tehlikeye karşı dikkat çekmiştir. Göçmenler ve mülteciler meselesi ise Avrupalılar ve çoğu AB ülkesi için çözümleme gündeminde bir numaralı sorun olan terör tehdidinin yanında ayrı bir sorun olarak yer almaktadır. Rusya tarafından göçmenler ve mültecilere karşı Rusya devlet propagandasının yayılması, Rusya'nın emperyalist amaçlarına ulaşma yöntemlerinden biridir. Bu bağlamda araştırmanın amacı; Rusya devlet propagandasını kullanarak göçmen karşıtı mesajların nasıl yayıldığını, hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığını ve Avrupa ülkelerine karşı etkisini ana faktörleri ile belirlemektir. Rusya veya Rus yanlısı kitle iletişim araçları tarafından yayımlanan göçmen karşıtı propagandaların incelenmesinin ardından, Kremlin'in göçmenlik karşıtı propagandayı yayarak, Avrupa'daki göç krizini şunlarla ilişkilendirdiği sonucuna varılmıştır: - Terör tehlikesi, - Mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerde oluşan ekonomik sorunlar, - Suç oranlarındaki artış, - Batı dünyasının değerleri ve Hristiyan değerlerinin azalması, - Ayrıca ABD'nin AB'de göç krizi yaratarak, Avrupa'da İslamofobik duyguları yayması. Ayrıca, Avrupa'daki aşırı sağcı partiler de göçmen karşıtı söylemler kullanmaktadır. Kremlin, göç krizi ile ilgili yanlış bilgilendirmeler ve manipölasyonlar yaparak Avrupa'da sağcı radikal partilerin desteğini artırmaya sebep olmaktadır. Buna karşılık, aşırı sağcı partiler Avro-şüpheli politikalarıyla tanınmaktadır ve kendi senaryolarında AB'yi yeniden biçimlendirmeye yönelik arzuları vardır. AB'nin kaderini belirleyecek Mayıs 2019 Avrupa Parlamentosu seçimleri ve 2020'de yapılacak olan yerel seçimlerde Avrupa parlamentosu ve yerel parlamentoların yönetiminin sağcı partilere geçme ihtimali yüksek görünmektedir. Önem itibarıyla bu çalışma; Rusya devletinin propaganda olaylarını, yönetimleri nasıl manipüle ettiğini, hangi yöntemleri kullandığını ve nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Buradaki teorik bilgi, Rusya devletinin propagandasıyla mücadelede etkili yöntemler oluşturmak için gereklidir.				
Anahtar Kelimeler: Rusya, Propaganda, Avrupa Birliği, Göçmenlik.				

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐	
Title of Thesis: The Impact of Russian Propaganda on European Union Countries				
Author of Thesis: Yuliia Yatsenko		Supervisor: Prof.Dr. Giray Saynur DERMAN		
Accepted Date: 29.05.2019		Number of Pages: vi(pre-text)+112(main body)		
Department: International Relations		Subfield:		
In accordance with the imperialistic type of conduct at the international scene, Russia could not effectively influence the EU by the economic or power method. Therefore, the Russis started to spread propaganda and disinformation campaigns. In the European countries, Russian propaganda became a dangerous phenomenon. Europe already drew attention to its danger when propaganda turned into a widespread problem with a serious impact on the EU. The issue of migrants and refugees is a divergent problem for Europeans and most EU countries, along with the threat of terrorism which is the number one issue on the agenda for resolution. The spread of anti-immigrant propaganda by the Russia is one of the methods of achieving its imperialist aims. The purpose of the research is to analyze what anti-immigrant narratives are spread by Russian propaganda, which methods and techniques are used, and its impact on European countries. After analyzing the anti-immigration narratives of Russian or pro-Russian mass media, it is concluded that Russia, by spreading anti-migration propaganda, links the European migration crisis with: - The danger of terrorism, - Economic problems in countries hosting refugees, - An increase in crime rate and decline of the Western World and its Christian values, - Also it blames the USA and Europe for creating a migration crisis and spreads Islamophobic sentiment within Europe In addition, extreme right-wing parties in Europe are also using anti-immigration rhetoric. By manipulating and disseminating disinformation on the theme of the migration crisis, Russia contributes to increasing the support of right-wing radical parties in Europe. In turn, extreme right-wing parties are known for their Euro-skeptic policies and are keen to reformat the EU in their scenario. The elections in European Parliament in May 2019 that will determine the fate of the EU and the shift of power to right-wing parties in the elections to the European Parliament in May 2019 seems quite realistic. The importance of this study is to understand how Russian propaganda manipulates, which methods it uses and how it affects. These theoretical knowledge are needed to create effective methods to combat Russian propaganda.				
Keywords: Russia, Propaganda, European Union, Migration.				

GİRİŞ

«Zeki bir propagandacının gücü o kadar büyüktür ki, en gelişmiş en bağımsız insan aklına bile herhangi bir düşünce şekli verebilir ve bu insan bu etkilerden tamamen kurtulamaz.»

Frederick Augustus von Hayek

Rusya, Avrupa'nın temel manipülatörlerindendir. Rusya'nın Kremlin yanlısı propagandası son bir kaç yılda en çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Özellikle yanlış bilgilendirmenin ve bilgi savaşının yayılmasıyla birlikte sadece Avrupa'da değil aynı zamanda dünyanın diğer ülkelerinde de «yumuşak güç» veya «melez savaş»ın bir parçası olarak sınıflandırılmaktadır. Kremlin'in AB'yi ekonomik yöntem ya da güç yöntemi kullanarak etkilemesi çok zordur. Bu nedenle Kremlin propaganda ve dezenformasyon kampanyaları yaymaktadır.

Göçmen ve mültecilere karşı Kremlin tarafından Rusya devlet propagandasının yayılması, emperyalist amaçlara ulaşma yöntemlerinden biridir. Kremlin emperyalist hedeflere ulaşmak için Avrupa'da göç krizi propagandalarını kullanmaktadır.

Araştırmamın önemi, Rusya devlet propagandasının güncelliğinden kaynaklanmaktadır. Rus propagandası, tehlikeli olmasına rağmen Avrupa tarafından ciddi bir tehdit olarak algılanmamıştır. Avrupa'daki göç krizi, Rusya'nın AB'ye karşı duyarlılığını artırmak ve aşırı sağcı partileri iktidara taşımak için sömürdüğü acı verici bir konudur. Bu tür eylemlerle, Kremlin AB'yi zayıflatabilir ve AB'nin varlığı için umutları engelleyebilir. Bu çalışmamızda dikkate alınacak olan teorik bilgiler ile Rus propagandasının çalışma şekline, propaganda yayma yöntemlerine, tekniklerine ve bu propaganda çalışmasının arkasındaki mantık ilişkilerine açıklık getirilecektir. Tüm bu yönler dikkate alınarak araştırmamızda, yalnızca AB ülkelerinde değil diğer ülkelerdeki yöntem ve tekniklerin de aynı olduğu ve yalnızca manipülasyon için temaların değiştirildiği belirlenmiştir. Bu nedenle diğer ülkeler de Rusya devlet propagandasına karşı etkin mücadelede yardımcı bir kaynak vazifesi görebilir. Çünkü bilgiye sahip olanlar her şeye hazır olabilenlerdir.

Araştırmanın yöntemi: Tanımlama ve tahlil metodu.

Araştırmanın konusu: Rusya devlet propagandası.

Araştırmanın inceleme konusu: Rusya devletinin göçmenlik karşıtı propagandası.

Çalışmanın amacı: Rusya'nın göçmenlik karşıtı propagandasının AB ülkelerini nasıl ve hangi yöntemlerle etkilediğinin tanımlanması.

Çalışma amacının temel görevleri:

- Politik realizm paradigmasının temel hüküm ve ilkelerini incelemek;
- H. Morgenthau'nun politik realizminin prensiplerini ve uluslararası arenadaki ilişkilerin türlerini ve amaçlarını açıklamak;
- H. Morgenthau'nun politik realizmine göre, uluslararası arenada hedeflerini ve güce ulaşma yöntemlerini belirlemek ve onları Kremlin'in AB'deki uluslararası politikasına bağlamak;
- Rusya devlet propagandasının tanımını ve karakterizasyonunu açıklamak;
- Göçmen karşıtı Rusya devlet propagandasını yaymak için bu propagandada kullanılan yöntemleri tanımlamak;
- Göçmenlik karşıtı Rusya devlet propagandası örneklerini bulup propaganda yöntemlerine göre analiz etmek;
- Rusya devlet propagandasının Avrupa'daki hedeflerini tanımlamak;
- Avrupa'nın Rusya devlet propagandasını kaybetme nedenlerini belirlemek;
- Rusya'nın göçmen karşıtı propagandasının AB ülkeleri üzerindeki etkisini analiz etmek.

Bu bağlamda çalışma giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde siyasal realizm teorisi üzerine N.Machiavelli'nin, T.Hobbs ve H.Morgenthau'nun görüşleri analiz edilmiştir. H.Morgenthau'nun bakış açısından üç tür uluslararası ilişkiyi inceleyerek Rusya'nın dış politikasını hangi tür üzerinden yerine getirdiği açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Rusya'nın AB'deki dış politikası, iktidar mücadelesindeki uluslararası ilişkilerin emperyalist doğası açısından analiz edilmiştir. Emperyalist politika bağlamında, hedeflere ulaşmak için üç yöntem üzerinden gidilmiştir: Askeri, ekonomik

ve kültürel. En çok dikkat çekilen yöntem ise kültürel yöntemdir; çünkü bu yöntem Rus propagandasını temsil etmektedir.

Üçüncü bölümde ise, 2015'ten 2019'a kadar Rus propagandasını yayan yöntemler ve Müslüman ülkelerden gelen göçmenlere karşı Rus propagandasının örnekleri incelenmiştir. Ayrıca, Kremlin'in propaganda yoluyla ulaşmak istediği hedefler ve Avrupa'nın Rus propagandasına karşı kaybetme nedenleri belirlenmiş, göçmenlik karşıtı Rusya devlet propagandasının AB ülkeleri üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

BÖLÜM 1: ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİSİNDE POLİTİK REALİZM

Politik realizm kavramı incelenirken sınıflandırmanın konvansiyonelliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü, politik realizm kavramını tanımlarken çeşitli yazarlara ve onların kavramlarına ihtiyaç duyulur. Yaklaşımlar ve kavramlar bazı ince noktaları ve farklı düşünceleri içermeyebilir. Bu nedenle politik realizim teorisi hakkında genel bir sonuca varmak çok zordur. Uluslararası ilişkilerde belirli bir teori veya yönerge tanımladığımızda, basite indirgeme veya genelleştirme yapıldığından anlamsal deformasyonlara neden olur. Bu yorum göz önüne alındığında, politik realizmin temsilcilerine karşı ahlaka aykırı düşüncelerin yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır.

H. Morgenthau'ya göre; dış politikanın evrensel ahlaki ilkeleri ile uygulanması devleti intihara sürükler. Çünkü devlet politikası olarak ahlaki ilkeler uygulandığı takdirde devlet çıkarları arka plana atılmış olacaktır. Ayrıca Thucydides'in politik realizmin atalarından olarak anılması da yanlışlar arasındadır. Ancak Thucydides'in çok önemli deneysel keşiflerde bulunduğu ve kaydettiği de kabul ediliyor. Yunan savaşlarının tarihini inceleyen Thucydides, uluslararası ilişkilerin temel içeriğinin savaş olduğunu ve bu savaşın periyodik olarak tekrarlandığını tespit etmiştir. Bu deneysel tespit, uluslararası ilişkiler teorisinde politik realizmciler tarafından bir kılavuz olarak kullanılmıştır. Ayrıca yirminci yüzyılın ortalarında kabul edilen politik realizmin Thucydides tarafından ortaya atıldığı düşünülmektedir. Fakat o yirminci yüzyıldan çok daha önce yaşamıştır. Bu nedenle tek başına Thucydides'in, politik realizmin atası olduğu kabul edilemez.

Uluslararası ilişkilerde realizm ve idealizm teorilerinin oluşması için bir tür dönüm noktası olan Birinci Dünya Savaşı, politik realizm yönergesinin yirminci yüzyılın ortalarında oluşmasına neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı, eski çağlardan ve geç Ortaçağ'dan başlayarak, tüm politik ve politik-felsefi düşüncelerden oluşan politik realizmin temelini oluşturur. Politik realizm konusunda hâlâ uygun, güncel ve temel olan o zamanın çalışmalarıdır.

1.1. N. Machiavelli'nin Realizm Teorisinin Özellikleri

Politik realizmin gelişimine önemli bir katkı sağlayan seçkin Floransalı düşünür Nicolo Machiavelli, devletlerin dış politikasını «güç» ve «ulusal çıkar» olarak değerlendiren ilklerden biridir. Elbette «ulusal çıkar» kavramı öncelikli düşünceler arasındaydı. Çünkü

Orta Çağ'da «ulus» kavramı yoktu. Ancak imparatorlukların ve şehir devletlerinin çıkarları tanımlanmış ve merkeze alınmıştır.

Politik realizm teorisini inceleyen ilk kaynaklardan biri olan «Prens» Nicolo Machiavelli'nin çalışmasıdır. Machiavelli'nin «Prens» adlı çalışmasında devletlerin liderlerine; uluslararası arenada nasıl davranmaları gerektiği, ulusların askeri meselelere karşı ve ahlaki yönden tutumları, diğer devlet oluşumlarının gücünü ölçmeleri vesaire alakalı tavsiyelerde bulunmuştur. İnsan doğasını tarif ederek kişinin her zaman bencil olduğunu ve herhangi bir toplumsal süreçte, insanın bencil doğası ve maddi çıkarları tarafından şartlandırıldığını savunmuştur. Çünkü, insanların faaliyetleri şöhret ve servet kazanmayı amaçlar ve kişi bununla mutlu olur.

N.Machiavelli'ye göre, devletin başarılı bir dış politikası, önemli yedi kuralın gözetilmesine dayanmaktadır:¹

1. Diğer devletlere karşı yapılacak her türlü eylem, yeterli güç ve fırsata dayanmalıdır, çünkü plan yapmak ve bu planları yapmak için gerekli araçlara sahip olmadan bunları uygulamaya çalışmak akılsızca ve tehlikelidir.
2. Devlet, Romalıların geleneksel olarak hareket ettiği gibi yakın çevrede dengesiz bir kuvveti sürdürmeyi hedeflemelidir. «Daha güçsüz komşuları desteklemiş, yoğunlaşmalarına izin vermemiş ve üstün yabancı güçlerin etkinliğinin ülkelerinde kurulmasını engellemişlerdir.»
3. Devlet, bu tür eylemler ile savaşa girme tehlikesi oluşsa bile, düşmanlarının güçlenmesine ve birleşmesine izin vermemeli, önleyici bir şekilde hareket etmelidir.
4. Bir devlet, üyesi olduğu herhangi bir ittifakın, güvenliğini kesin olarak teminat altına aldığını düşünemez, çünkü ittifakların her biri, en zayıflarının bile tabi olduğu güçlü, zayıf ve daha güçlü devletlerin yer aldığı uluslararası anlaşmalarla temelleri oluşturulan devletler bütünüdür.
5. Hiçbir devlet diğerine yardım etmemelidir, çünkü diğerinin gücünde önemli bir artışa katkıda bulunursa, yalnızca kendi konumunu zayıflatır.

¹ Malskiy Markiyan, Matsyah Mihaylo. «Teoriya mizhnarodnih vidnosin», Znannya, 2007, <http://uchebnik-online.com/131/1330.html> (8.08.2018).
(Мальський Маркіян, Мацях Михайло. »Теорія міжнародних відносин», Знання)

6. Başka bir devlete karşı hiçbir zafer mutlak değildir. Zafer, kazanana kaybedenleri küçük düşürme ve herhangi bir şartı ihlal etme hakkı vermez, bilhassa koşullar adil olmasa bile.

7. Devlet tarafından yapılan anlaşmaların yürütülmesi, durumun uygunlukları göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

N.Machiavelli ayrıca dış politika liderlerinin davranışlarına da dikkat etmiştir.

Devletin lideri, aslan ve tilki gibi olmalıdır. Tilki kurtlardan ve aslan da tuzaklardan korkmalıdır. Bu nedenle, devletin lideri tuzağa düşmemesi için bir tilki gibi kurnaz ve aynı zamanda kurtları korkutabilen bir aslan gibi cesur olmalıdır. Lider her zaman bir aslan gibiyse, tuzakları fark etmeme olasılığı da vardır.² Bu bağlamda, Machiavelli uluslararası anlaşmaların nasıl uygulanması gerektiğini düşünmüştür. Uluslararası anlaşmalar halkın çıkarına aykırıysa ve zorunluluk getirme nedenlerine uymazsa, anlaşmaların hükümlerinin isteğe bağlı olması gerektiğini ortaya koymuştur.³

Machiavelli bu tavsiyeyi şu şekilde açıklar; «çünkü insanlar aptaldır ve sözlerini tutmazlar. Bu nedenle herhangi bir devlet lideri diğer devlet liderleri gibi aynı şeyi yapmalıdır. Pek çok barış antlaşması sadece devlet liderlerinin zemini oluşturmamasından dolayı yürürlüğe girmemiştir. Bu nedenler her zaman kazanan, kurnaz bir düşünce yapısına sahip olandır.»⁴ Örnek olarak, Machiavelli, Papa Alexander VI'nın eylemlerini açıklar: «Hayatı boyunca yalan söylüyordu. O'na göre dünyada bu kadar çok yemin eden ve verdiği sözlerin yerine getirildiğinden emin olan hiç kimse yoktu. Fakat söylemlerinin aksine bu sözleri hiç bir zaman yerine getirmedi. Her zaman söylediği yalanlarda başarılı oldu, çünkü bu konudaki başarısının farkındaydı.»⁵

Machiavelli ayrıca uluslararası ilişkilerde kuvvet kavramını ayrıntılı olarak incelemiştir. Buradan yola çıkarak «kuvvet» kavramını realizm teorisinin ana şartlarından biri haline getirmiştir. N. Machiavelli, devletin özelliklerini incelerken, devlet liderinin gerektiğinde devletin kendi güçleri tarafından korunmasını sağlayıp sağlayamayacağını veya diğer devletlerden yardıma ihtiyacı olup olmadığını göz önünde bulundurmak gerektiğini

² Machiavelli, Nikollo. Gosudar. Moskva: Planet, 1990,s.53. (Макиавелли, Николло. Государь.Москва)

³ Machiavelli, s.54.

⁴ Machiavelli, s.55-56.

⁵ Machiavelli, s.53.

savunmuştur. N. Machiavelli, «kendi güçleri» kavramını insan, askeri birlik ve para olarak açıklamıştır.⁶

Böylece, Machiavelli'nin devlet iktidarının üç faktörünü, şu şekilde ayırt ettiği görülür:

- Devletin finansal yetenekleri,
- İnsan kaynakları,
- Düşmana dayanabilecek güçlü bir ordunun varlığı.

Buna karşılık Machiavelli, yalnızca ordunun silahlanmasına ve tahkimatların gücüne değil, aynı zamanda hazineyi tüketmeden basit bir insanı beslemek için gıda gereksinimlerine de özel önem vermiştir.⁷ Bundan anlaşılabilen en önemli şey; Machiavelli'nin uluslararası ilişkilerde materyalist güç vizyonunun ötesine geçmesi, ancak popüler destek ve askeri sanat gibi önemli konular üzerinde durulması ile gerçekleşecektir. Bu iki faktör, sadece realizm değil uluslararası ilişkilerde idealizm paradigması olarak bile düşünülebilir.

N. Machiavelli'nin bakış açısına göre devlet lideri, kanıtlanmış bir kişi ve strateji uzmanı olmalıdır. Aynı zamanda tarihsel çalışmayı okuyan, büyük generallerin eylemlerini ve stratejilerini inceleyen, savaşta ne yaptıklarını araştıran, önde gelen devlet adamlarının zaferlerini ve mağlubiyetlerini etkileyen faktörleri belirleyen, bunun için de yapılması gerekenleri araştırarak yenilgilerden kaçınmayı ve mutlak zaferleri elde etmeyi hedefleyen bir yetkinliğe sahip olmalıdır.⁸ Ayrıca, Machiavelli, müttefik kuvvetlerin güvenilmezliğine dikkat çekip iş birliği yapılan birliklerin yararsız ve tehlikeli olduğunu vurgulamıştır. Silahlı kuvvetlerin kendi birliklerinden, yani devletlerin ve vatandaşların sadık liderlerinden oluşan kuvvetlerden oluşması gerektiğine dikkat çekmiştir.⁹

N. Machiavelli, daha sonra formülde kaydedilen Machiavellianizm kavramı olarak topluma dahil olan siyaset ve ahlak hakkında bir takım düşünceleri dile getirmiştir: «amaç aracı haklı çıkarır». İtalyan şehirlerinin çalkantılı siyasi yaşamının deneyimlerinin sebep ve kanıtlarına dayanarak Niccolo Machiavelli, zafer politikasında ahlak yasalarının ihlal edilmesine izin verildiğini savunmuştur. Politika ahlaki ilkelere dayanmalıdır. Böyle bir

⁶ Machiavelli, s.31-32.

⁷ Machiavelli, s.24.

⁸ Machiavelli, s.43-44.

⁹ Machiavelli, s.36-37.

kalite ancak etkili olduğu sürece uygundur. Başka bir deyişle, aşırı bir durumda olan politikacı bir ikilemi çözmek zorunda ise verilen bu durumu nasıl ahlaka uygun ya da ahlaksız davranacağını, felakete veya başarıya neyin yol açacağını analiz etmeli ve lider tereddüt etmeden ahlaksız yolu seçmelidir. Bazı durumlarda zulüm uygulayarak bazı durumlarda ise hükümdarlar gibi ahlaki normlara göre davrandıklarından daha acımasızca davranışlar sergilemelidir.¹⁰

Politikanın nasıl işlediğini iyi bilen Nicollo Machiavelli, bir politikacının zayıf bir insan olamayacağı ve sürekli olarak ahlaki yasalara uygun hareket edemeyeceği sonucuna varmıştır. Çünkü bu durumda politika kaçınılmaz olarak mağlup olacaktır. Herhangi bir politikacının, açıkça ahlak yasalarına uymayan bir adam olarak kendini çağırmaya cesaret etmesi muhtemel değildir. Bu nedenle «büyük bir mucit ve ikiyüzlü olmak», hedeflere ulaşmak için araç olarak görmesi sebebiyle politikacılar için bir çıkış yoludur. Machiavelli'nin çekiciliği, çok sayıda çağdaş siyasi yaşam örneği ile gösterilebilir.

1.2. Thomas Hobbes'in Realizm Teorisinin Özellikleri

Ünlü İngiliz muhalif Thomas Hobbes, toplum hakkındaki görüşünü, Leviathan'daki siyasal tezle açıklamıştır. Bu çalışma, uluslararası ilişkiler teorisi için bir vizyon kaynağını temsil eder hale gelmiş ve realizm yönergesi çalışma alanında tarif edilen bazı fikirlere dayanarak şu örnekleri ortaya koymuştur: İnsanın bencil doğası, uluslararası ortamda anarşi, uluslararası arenada temel aktör olarak devlet, barış ve savaş sorunu, devlet ve vatandaşların güvenliği ve diğerleridir.

Machiavelli gibi Thomas Hobbes da, insanların doğası gereği aynı ihtiyaç ve tutkularla bencil ve açgözlü olduklarına inanmış ve bu da düşmanlar ve rakipler gibi insanlar arasında kendi çıkarlarının tatminini sağlama yolunda çelişiklere yol açmıştır.

T. Hobbes, insanın doğasında herkese karşı savaşın en önemli üç nedenini şu şekilde ortaya koymuştur:

- İlk olarak, rekabet;
- İkincisi, güvensizlik ve korku. Güvensizlik arayışı ve kazanılmışları koruma ve kurtarma arzusudur;

¹⁰Mohammed Seid Ali, «Morality And Politics With Reference To Machiavelli's The Prince», European Scientific Journal June, 2015, <https://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/5804/5619>, s.236-245.

- Ve üçüncü olarak, şöhret ve prestij arzusudur.

Sonuç olarak, toplumdaki insanlar «bellum omnium contra omnes (herkesin herkese karşı savaşı)» olarak adlandırdığı bir devlette yaşıyor. İncil'deki deniz canavarı Leviathan ile karşılaştırdığı ülkeler, doğası gereği, kurumların ve yaptırımların sistemidir. T. Hobbes'a göre devlet açık şiddete izin vermemiştir ve vatandaşlarına temel hakları garanti etmiştir. Devletin varlığının nedeni ise iç ve dış güvenliği sağlamaktır. Bu nedenle devlet kurulurken, insanlar kendi doğal tutkularının bir sonucu olan savaştan kurtularak güven içinde yaşama arzusunda¹¹. İnsanların yaşam amacı (doğası gereği kişisel özgürlüğü ve kendi başlarına egemenliği severler), devletin kendilerini güvence altında tuttuğunu görmek ve kendilerini güvende hissetmektir.

T.Hobbes'un inandığı gibi, sadece savaş operasyonları savaş değil aynı zamanda savaş beklentisi, savaş hazırlığı ve savaşa hazır olma durumu da bir savaştır. Hobbes'a göre, geri kalan her şey de barıştır. Uluslararası sahnedeki herkese karşı savaşın durumu, saldırganlık içererek, genel bir düzen ve genel kabul edilebilir güç oluşuncaya kadar devam edecektir. Herkese karşı savaş halinde adalet ve adaletsizlik yoktur. Hobbes teorisinde korku olgusunun öneminden yola çıkarak, üç tip korku için şu şekilde bahsetmiştir: İlk iki tip için (şiddet içeren ölüm korkusu ve varoluş için rekabet mücadelesi korkusu ya da yüksek yaşam standardı isteği) korku, insanoğlunun devlet olgusunun daha çabuk oluşturulmasına neden olmuştur. Üçüncü tür korku ise rasyonelleşmiş bir fenomendir. Eğitimli pozitif yöntem olarak görülür; bu da bir kişinin devlete karşı görevlerini yerine getirmesini sağlar. Bu nedenle üçüncü tip korku, yüksek yasalara uygunluk ve sivil toplumu kendi kendine kontrol etme durumuna neden olur. Bu da devletin bu fenomeni önleyici ve etkin biçimde kullanma yeteneğine işaret eder.¹²

T.Hobbes'a göre anarşi devletten daha kötüdür. Thomas Hobbes'a göre, anarşi, askeri kampları andıran devletler arasındaki ilişkilerin çok sayıda silaha sahip olmasıyla kesinlikle düşmanca olması ile karakterize edilir. Ancak yerel olanların aksine, hiç kimse

¹¹ Malskiy MarkIyan, Matsyah Mihaylo. «TeorIya mIzhnarodnihvIdnosin», Znannya, <http://uchebnik-online.com/131/1330.html> (8.08.2018).

(Мальський Маркіян, Мацях Михайло. »Теорія міжнароднихвідносин», Знання)

¹² Turenko, Oleksandr, «Faktor Strahu Vranomodernih TeorIyah Derzhavi: Proekttomasa Gobbsa», Donetsk, 2010, <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33795/116-Turenko.pdf?sequence=1>, s.1-2. (12.08.2018).

(Туренко, Олександр, «Фактор Страху Вранньомодерних Теоріях Держави: Проекттомаса Гоббса», Донецьк, 2010)

onları düzenlemez veya sınırlamaz. Devletler arasındaki ve insanlar arasındaki sürekli savaşlar rekabet, güvensizlik ve prestij arzusundan kaynaklanmaktadır. Birbirleriyle yaptıkları ve kuvveti desteklemeyen anlaşmalar sadece beyannamedir. Thomas Hobbes savaşçı tüm kötülüklerin ve talihsizliklerin kökü olarak görmüştür ve devlet adamlarının dünya düzenini uzlaştırmak için barışı sağlama girişimleri konusunda karamsardır.

T. Hobbes'a göre, uluslararası ilişkilerin durumu şu anda uluslararası arenadaki gerçek güç dengesini yansıtmaktadır. Anarşi hali rasyonel bir durumdur. Uluslararası arenada barışı sağlama fikri, devletlerin öngörülebilirliğine yönelik düzen arzusudur. Dış politikanın amacı devlet gücünün birikmesi ile birlikte güçlendirilmesini sağlamaktır. Halkın korunması için iki şeye ihtiyaç vardır: Zamanın bilinmesi ve ilerlemesi. Çünkü devletler birbirlerine karşı düşman pozisyonundadır. Devletler savaş alanındaki savaşçı kestiği şartta, bu durumu barış hali olarak yorumlamak doğru olmaz. Bu sadece düşmanların birbirlerinin yüzlerini, eylemlerini ve ifadelerini izlediği bir süre olarak tanımlanır. Bu nedenle devletlerin güvenliği anlaşmalar ile değil, düşmanın güçleri ve niyetleri ile değerlendirilmelidir.¹³ Başka bir deyişle, devletin güvenliği ancak silahlı kuvvetlerin niyetleri tarafından garanti edilebilir.¹⁴

Uluslararası ilişkilerde anarşi, dünya devletlerini dışlar. Çünkü uluslararası sahnede barışı sağlamak için pek çok devletin orak çalışmasına ihtiyaç vardır. ¹⁵ Uluslararası alanda nispeten uzun vadeli istikrar ve öngörülebilirlik sağlamak mümkündür. Ne kadar paradoksal olursa olsun, ancak insanın özü üzerine tamamen zıt görüşler göz önüne alındığında Thomas Hobbes, teori ve idealizmin destekçileri ile aynı sonuçlara ulaşmıştır. Bununla birlikte idealizmin savunucuları, bir dünya düzenini sürdürmenin tüm halklar için tek bir egemenlik veya uluslararası bir alanda anarşi durumuna son verebilecek bir uluslararası kurum veya uluslararası bir kuruluş gerektirdiğini savunuyorlardır.

Kaynak kısıtlamaları, uluslararası arenada göreceli istikrarı sağlama faktörlerinden biridir. Ülke kaynaklarının dış politika ihtiyaçları için seferber edilmesi her zaman

¹³ Gobbs Tomas, Sochineniya v 2 t. T.1.«O grazhdanine 1646», Moskva. Myisl, 1989, s.400-422. (Гоббс Т. Сочинения в 2 т. Т.1. М. Мысль, 1989)

¹⁴ Gobbs Tomas, «Leviafan, ili materiya, forma i vlast gosudarstva tserkovnogo i grazhdanskogo», Elektronnoy biblioteka Grazhdanskoe obshchestvo Rossii, https://www.civisbook.ru/files/File/Gobbs_Leviafan.pdf, s.159. (15.07.2018). (Гоббс Томас, «Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского», Электронная библиотека Гражданское общество России.)

¹⁵ Gobbs, s.131.

gerçekleştirilemez. Thomas Hobbes çağdaşları «makul savunma yeterliliği» olarak adlandırdığı bir fikir oluşturur. Devlet yeteneklerini düşmana kritik zarar verecek seviyede tutmalı. Devletin ve vatandaşların güvenliğini sağlayacak kuvvetlerin sayısı bir sayı ile değil, bu kuvvetin düşmanın kuvvetine oranla üstünlük sağlaması ile belirlenmelidir.¹⁶ Askeri kaynakların sınırlı olduğunu ve bu nedenle küresel ve bölgesel güvenliğin uluslararası arenada garanti edilemeyeceğini not etmek önemlidir. Bu durumda, devletler güvenlik ortamını güvence altına almak için bir koalisyon oluşturur. Bu koalisyon güvenlik durumunu güvence altına almak için kaynaklarını harekete geçirebilir; fakat koalisyon oluşturmayan devletler bu güvenlik ortamının güvencesini sağlayamazlar.¹⁷ Hobbes'a göre geçici bir güç dengesi sağlayabilecek olan yapı ise devletlerin koalisyonu ile oluşturulabilir.

1.3. H. Morgenthau'nun Politik Realizm Teorisi

Politik realizm teorisinin kurucusu Hans Morgenthau, Chicago Üniversitesi'nde bir profesördür. Hans Morgenthau tarafından yazılan eser «*Politics Among Nations*» 1948'de yayınlanmıştır. Bu kitap, politik realizm kavramını uluslararası ilişkilerde bağımsız bir bilim alanı olarak incelemiştir. Kitapta, Hans Morgenthau, politik realizmin temel ilkelerine ve fikirlerine göre, bu ilkelere uygun olarak, uluslararası politikada çatışmaktadır. Çünkü ulusal çıkarlar birbiriyle çakışmaz ve uluslararası arenadaki güç ve nüfuz mücadelesi içerisinde hareket eder. Hans Morgenthau tarafından tarif edilen prensiplere dayanarak, diğer politik realizm ve neorealizm teorisyenleri hakkındaki düşüncelerini de geliştirmiştir.

Hans Morgenthau'nun fikirleri, T.Hobbes ve N.Machiavelli'nin, dünyanın kusurları ve bencil insan doğası hakkındaki fikirlerine dayanır. Bu fikirlere göre, uluslararası ilişkiler ideal değildir ve uluslararası devlet politikasının amacı, ulusun gücünü artırmayı ve korumayı amaçlayan kalıcı bir çaba olarak tanımlanırken, aynı zamanda diğer ülkelerin bilinçaltını ve eylemlerini kontrol altına almak, diğer devletlerin güç ve potansiyellerini zayıflatmaktır.

¹⁶ Gobbs, s.130.

¹⁷Yurdusev A. Nuri, «Thomas Hobbes and International Relations: An assessment», METU Studies in Development, 4.09.2007, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423910023.pdf>, s.12-17. (25.09.2018)

Fikirlerini açıklayan H.Morgenthau, dış politikanın uluslararası arenadaki maddi hedefleri ne olursa olsun, hedeflerin her zaman insanların bilincini etkilemesi nedeniyle başkalarını kontrol etme arzusunu gizlediğini belirtmiştir.¹⁸ Uygulamanın gösterdiği gibi, devlet uluslararası arenada ne kadar güçlü olursa, devletin zorlayabileceği ve güvence altına alabileceği ilgi alanları o kadar fazla olacaktır. Bu açıklamaya göre, devletler uluslararası arena üzerindeki etki alanlarını genişletmek için her zaman sabredeceklerdir. Bu durum bugüne kadar değişmemiştir ve büyük ihtimalle bundan sonra da değişmeyecektir. Dolayısıyla, H. Morgenthau ünlü kitabında «Politics Among Nations» politik realizmin temel ilkelerini oluşturmuştur. T. Hobbes'un açıkladığı gibi H. Morgenthau, fikirlerini açıklamadan önce uluslararası politikaların temelinde insan davranışının doğal yasaları olduğunu ve devletlerin uluslararası arenadaki belirli eylemlerinin asıl nedenlerinin insanlarda aranması gerektiğini açıklamaktadır.

H. Morgenthau'nun fikirlerine göre politik ve felsefi düşüncenin tarihi, insanın doğasını karakterize eden iki karşıt düşüncenin mücadelesidir. İdealist bir vizyonun savunucuları, insanın doğada iyi olduğuna ve insanlığın reform yoluyla geliştirilebileceğine inanıyor. Fakat politik realizm savunucuları, insanın mükemmel olmadığını, dünyanın da kusurlu olduğunu düşünüyor. Akılcı ve yozlaşmış bir toplumun inşası için, insanın kusurlu doğası dikkate alınmalıdır. Modern uluslararası ilişkiler çatışması ile karakterizedir. Herhangi bir savaş, herhangi bir askeri-politik alevlenme veya uluslararası arenadaki istikrarsızlık politik realizmin lehine bir argümandır. Hans Morgenthau'nun fikirlerine göre, çıkar dengesi ilkesi, çek ve dengeleme sistemi uluslararası alanda göreceli istikrar sağlayabilir.

1.3.1. H. Morgenthau'nun 6 Politik Realizm İlkesi

Politik realizmin ilk ilkesi; devletlerin uluslararası ilişkiler alanındaki siyasi faaliyetlerinin doğası ile ilişkilidir. Toplum ve siyaset insanoğlunun kusurlu bir biçimde çelişen doğasına dayanan nesnel yasalarla yönetilir. H. Morgenthau'nun fikrine göre, insan doğasına müdahale etme veya toplumu geliştirme girişimleri herhangi bir eylemde ve girişimde risklidir. H.Morgenthau'nun politik realizmi, insan doğasının çelişkili

¹⁸ Morgenthau Hans ve Thompson Kenneth W., **Politics Among Nations. The Struggle For Power and Peace**, Beijing: Peking University Press, 2004, s.13-17.

yönlerini göz önüne almıştır. Bununla beraber adil ve ahlaki uluslararası toplum oluşturma çabesindeki sınırlı olasılıklar üzerine çalışmalar yürütmüştür.¹⁹

İkinci ilke, iktidar ve kudret açısından yorumlanan ulusal çıkarlar ilkesidir. Ulusal çıkar kavramı, uluslararası siyaseti ekonomi, etik, estetik, din ve etnik ilişkiler gibi endüstrilerden nispeten bağımsız bir alan olarak görmemize olanak sağlar. Morgenthau, böyle bir teorik varsayım olmadan bir siyaset teorisi oluşturmanın imkansız olduğunu not eder. Hans Morgenthau ayrıca uluslararası arenadaki güç ilişkileri açısından ilgi kavramının uluslararası politika ve uluslararası ilişkileri daha iyi anlamaya yardımcı olduğuna dikkat çekmiştir. Politikacılar, her zaman ilgi alanına göre düşünerek hareket etmektedir. Bu açıklamaya göre, uluslararası arenadaki politika eylemlerini izleyebilir ve tahmin edebiliriz. Bu bağlamda ulusal çıkarlara uygun eylemler, politikacının rasyonel davranmasını, politikacının ahlaki inançlarına, amaçlarına veya tercihlerine bağlı olmayan tutarlı bir dış politika izlemekten vazgeçirir. H. Morgenthau, uluslararası arenada politikacı güdülerine büyük önem vermiştir. Gerekçe, politikanın eylemlerini anlamının anahtarı olamaz. Politikacının niyetlerini bilmek, uluslararası arenadaki somut adımların anlaşılmasında yardımcı olmayacak, ancak dış politikadaki genel yönü anlamada yardımcı olabilir. Devlet adamlarının iyi niyetleri, başarılı bir dış politika için değil, ahlaki ilkelerle tutarlı bir politika için ön şart değildir. Eylem politikaları dikkat etmemiz gereken şartlar arasındadır.

H.Morgenthau'ya göre, tarih; politikacıların iyi niyetleri ile büyük felaketlere yol açtığı konusunda bir çok örnek vermiştir. Ulusun gücünü ve iktidarını güvence altına almayı amaçlayan bencil, çoğunlukla dürüst olmayan bir dış politika, iyi niyetli olduğu iddia edilen politikacılardan çok daha güçlü ve daha başarılı olarak değerlendirilebilir. Hans Morgenthau, iyi niyetli politikacı güdülerinin, kasıtlı olarak kötü politikalardan koruyabileceğini, ancak başarılı ve ahlaki politikaları garanti etmediğini vurgulamaktadır. Politik realizm, politik ve ahlaki ideallerin önemini kabul eder. Ancak arzu edilen (her yerde ve her zaman) ve mümkün olan (belirli koşullar altında ve belirli bir zamanda) arasında açık bir ayrım yapılmasını gerektirir. Rasyonel olarak düşünülmüş dış politikanın, risklerinin en aza indirilmesini ve uluslararası arenadaki faydalarının en üst

¹⁹Art Robert ve Jervis Robert, « *International Politics, Enduring Concepts and Contemporary Issues*», Pearson Longman, 2006, <https://pdfs.semanticscholar.org/f520/4bf6bc21dc6874dd173c48bd0f4869f9b91a.pdf>, s.1-2. (01.09.2018)

düzeye çıkarılmasını, yani rasyonel davranışların politik başarıya ulaşmada yardımcı olabileceğini vurgulamak da önemlidir.²⁰

Üçüncü ilke, devletin çıkarının evrensel olarak haklı bir kategori olduğu ve iktidar açısından anlaşıldığıdır. Hans Morgenthau'ya göre çıkar evrensel bir kategoridir. Çıkar fikri siyasetin özüdür ve şartlara ve zamana bağlı değildir. Belli bir tarih dönemi boyunca uluslararası arenadaki politik eylemleri belirleyen çıkar, devletin dış politikasını oluşturduğu kültürel ve politik çerçeveye bağlıdır ve bu çıkar değişebilir. Ulusal çıkarların savunulması, dış politikanın doğruluğunu belirleyebilecek ana kriterdir. Aynı düşünceler güç kavramını karakterize eder. Gücü kullanmanın içeriği ve tarzı uluslararası arenadaki politik ve kültürel çevreye bağlıdır.²¹

Dördüncü politik realizm ilkesi, politik eylemlerin ahlaki önemini kabul eder. Ancak devletlerin uluslararası arenadaki eylemlerini değerlendirmek amacıyla evrensel ahlaki yasalar kullanılamaz. Başarılı politikalar ahlaki yasalara dayanmaz. Bu kanunun dikkate alınmaması, ahlaki ve politik meselelere göre kafa karıştırıcı olabilir. Bu, yanlış anlaşılmalara yol açacaktır; çünkü politika gerçekte olduğundan daha ahlaki görünecektir ve ahlaki yasa olması gerektiği gibi kesin değildir. Devletin eylemleri, kendi ahlaki tutumları ve rasyonel hedefleri bakımından rasyonel olmalıdır: «sağduyu olmadan siyasi bir ahlak olamaz». Politik realizm basiret, alternatifleri hesaba katmak ve siyasi eylemlerin sonuçlarını hesaplamak anlamına gelir. Etik, ahlaki hukuka uygunluğuyla ilgili eylemle yargılanır. Siyasi etik, siyasi sonuçlarının etkisiyle değerlendirilir.²²

Beşinci ilke, politik realizmin biçimsel bir ulusun ahlaki özlemlerinin evrensel yasalarla özdeşleştirilmesinin reddedildiğine, yani hiçbir ülkenin iyi ve kötü olduğunu kanıtlama tekeli bulunmadığına işaret eder. Gerçeği ve düşünceyi ayırt ederek, Morgenthau ayrıca gerçeği ve putperestliği paylaşır. Bütün uluslar caziptir ve sadece bazıları uzun süre cazibeye karşı koyabilir. Bir olgunun, bir millete ait ahlaki bir yasa konusu olduğunu bilmek, diğer milletler arasındaki ilişkilerde bunun iyi ve kötü olduğunu söylemektir. Bu tanımlama aynı zamanda siyasi açıdan da tehlikelidir, çünkü uluslararası politikaya çarpık bir bakış açısına neden olabilir ve nihayetinde ahlaki idealler veya Tanrı'nın adına olduğu gibi birbirlerini imha etmek isteyen devletlere yol açabilir. Öte yandan, ülkeleri siyasi

²⁰ Morgenthau, Thompson, s.5-10.

²¹ Morgenthau, Thompson, s.10-12.

²² Manoj Kumar, «Morgenthau's six principles of political realism», Polticsmania.Wordpress, 13.10.2016, <https://politicsmania.files.wordpress.com/2016/10/morganthaus-six-principles.pdf>, s.3.

aptallıktan kurtarmanın güç olduğunu tanımlayan ilgili kavramdır. Aslında, kişisel çıkarlara yönelik, iktidar açısından tanımlanan siyasi özlemler dahil tüm uluslar göz önüne alınırsa, herkese karşı adil olunabilir; çünkü öncelikle diğer uluslar da aynı şekilde yargılanabilir. Sonrasında buna dayanarak diğer ulusların çıkarlarına saygı duyan ve aynı zamanda kendi ulusunun çıkarlarını koruyan ve destekleyen bir politika izlenebilir. Siyasette ılımlılık, ahlaki yargının ılımlılığının bir yansımasıdır.²³

Altıncı ilke, politik realizm ile diğer teorik yönergeler arasındaki farkın çok derin olduğunu belirtir. Politik realizm teorisi, çoğu zaman yanlış anlaşılmaktadır; ancak politik realizm teorisinde rasyonel inancın gereklilikleri ile ahlâki bağlantı arasında bir çelişki yoktur. H.Morgenthau, politik alanın, bir ekonomist, avukat ve etikte olduğu gibi kendi özellikleriyle nitelendirildiğini savunuyor. Realist iktidar olarak tanımlanan, çıkar açısından düşünür; bir ekonomist, çıkar kategorilerinde düşünür; zenginlik olarak tanımlanan avukat, hukuk normları kategorilerinde düşünür; etik ise ahlaki ilkelere uygunluk kategorilerinde düşünür. Bir ekonomist şöyle soruyor: «Bu politika toplumun zenginliğini nasıl etkiliyor?». Avukat: «Bu politika yasayı karşılıyor mu?». Ahlakçı: «Bu politika ahlak ilkelerine uyuyor mu?». Politikacı ise: «Bu politika ulusun gücünü nasıl etkiler?». Elbette politik realist, politik olmayan faktörlerin varlığını ve önemini kabul eder; ancak bir kişi bu faktörleri siyasi açıdan değerlendirmelidir. Uluslararası sahnede kararlar alırken, devletlere yalnızca hukukçu yaklaşımla değil, aynı zamanda güç ve çıkar pozisyonları açısından da rehberlik edilmelidir. H. Morgenthau ayrıca diğer bilimlerin siyaseti farklı şekillerde ele alabileceğini itiraf ediyor. Dolayısıyla, politik realistler bir şekilde uluslararası ilişkileri değerlendirme çabasıyla siyasal alanın özerkliğini ve bağımsızlığını belirleyerek insan doğasının çoğulcu olduğunu açıklamaktadırlar.²⁴

1.3.2. İktidar mücadelesi olarak uluslararası politika

H. Morgenthau'nun, «Ulusların Politikası» adlı kitabının ikinci bölümünün başlığı «Güç Mücadelesi Olarak Uluslararası Politikadır». Bu bölümde H.Morgenthau'nun sorduğu asıl soru «Uluslararası ilişkilerde güç nedir?» H.Morgenthau, uluslararası politika konusuna iktidar mücadelesi olarak büyük önem veriyor. Uluslararası politikanın nihai hedefleri ne olursa olsun, iktidarın aynı şekilde dağıtılması ve korunması, uluslararası arenadaki devletlerin doğrudan hedefidir. H. Morgenthau, uluslararası arenadaki

²³ Morgenthau, Thompson, s.13.

²⁴ Morgenthau, Thompson, s.13-17.

devletlerin farklı uluslararası ilişki biçimlerine girdiği, yasal ya da kültürel-ekonomik ilişkilerin olduğu ve her zaman devletin eylemlerinin politik olduğu sonucuna varmaktadır. H. Morgenthau'nun geldiği bir başka sonuç da, farklı tarihsel dönemlerdeki devletlerin uluslararası politikada eşit bir şekilde yer almadığıdır. Örnek olarak, bir zamanlar dünya hegemonyasının konumunu iddia eden ancak şu anda uluslararası sahnede güçlü bir oyuncu olmayan İspanya'ya işaret etti. Devletin uluslararası sahnedeki rolü dinamik bir konumdur ve birçok faktöre bağlıdır.

H. Morgenthau güç kavramını nasıl tanımlar?: İktidar altında, iktidar konusunun, iktidar nesnelerinin fikirleri üzerindeki eylemlerin çeşitli kontrol biçimlerini açıklamıştır. Siyasi iktidar için, H.Morgenthau'ya göre, otoriteye sahip olanlar ve itaat eden diğer kişiler arasındaki kontrol ve tahakküm ilişkisidir.²⁵ Yukarıdaki politik iktidar tanımına göre, H.Morgenthau, iktidar sahibi olanlar ile bu otoriteye tabi olanlar arasında siyasi gücün psikolojik bir ilişki olduğunu da eklemelidir. Güç, etkinlik ve bilinç üzerinde bir kontroldür. İktidar mücadelesi otokratik hükümetlerle bağdaştırılmıştır ve eğer bu hükümetler gelecekte mevcut değilse kaybolabilir. Uluslararası arenadaki devletler, politikalarının kuvvete mi yoksa başka türlere mi dayanacağını seçmişlerdir.

H. Morgenthau ayrıca, siyasi ve askeri güç arasındaki farkı incelemiştir; aynı zamanda ekonomi politikası disiplinini ve ekonomi politikasını diğer uluslara tahakküm aracı olarak değerlendirdi ve H. Morgenthau tarafından kanıtlandığı gibi, bu farkın hem teorik değeri hem de pratikte somut örneği vardır. Bu nedenle, çeşitli kamu politikası türlerinin hedefleri, devletin uluslararası sahnedeki konumunu güçlendirmeyi ve diğer ulusların üstünlüğünü güçlendirmeyi amaçladığı zaman, bir ülkenin dış politikasına bağlılıkları hakkında değerlendirilebilir.²⁶

1.3.3. İktidar Mücadelesinde Üç Tür Uluslararası İlişki

H.Morgenthau iktidar mücadelesinde uluslararası ilişkiyi üç türe ayırmaktadır: İlk tür, Status Quo olarak adlandırılmaktadır. Status Quo, fethedilen konumlarını uluslararası sahnede tutmaya çalışan devletleri karakterize etmektedir. Bu tür devletlerin uluslararası arenadaki amacı, mevcut güç dengesini desteklemektir. H. Morgenthau'nun vurguladığı gibi, bu ülkelerin politikaları muhafazakâr bir yönelime sahip ve mevcut barış

²⁵ Morgenthau, Thompson, s. 33-34.

²⁶ Morgenthau, Thompson, s.42-43.

anlaşmalarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Örnek olarak, H. Morgenthau, Napolyon savaşlarından bu yana Statüko'yu desteklemek için gelişen Avrupa siyasi ilişkilerinden bahseder. ABD dış politikasının ana ilkelerini ana hatlarıyla açıklayan Monroe Doktrini, ABD dış politikasının Avrupa ülkeleri açısından bağımsızlığı ve mevcut güç dengesini değiştirme girişimlerine karşı koyulmasıdır.²⁷

İktidar mücadelesinde uluslararası ilişkilerin ikinci türü emperyalizmdir. Güç pozisyonları oluşturmayı hedefleyen ve odaklanan bir politika emperyalist tipe göre belirlenir. Çünkü bu tür devletler güçlerini çoğaltmaya, onu yeni bölgelere yaymaya ve uluslararası arenada mevcut güç dengesini değiştirmeye çalışırlar. H. Morgenthau, uluslararası arenada emperyalist davranışın nedenlerini vurgulamıştır. Birinci neden, savunuculuğa karşı bir savaşa giren ve egemenliğini korumayı amaçlayan ancak nihayetinde savaşı kazandıktan sonra savaşı kazanan devletin emperyalist politikaları izleyeceği zaman kendini göstermektedir. Örnek olarak; H. Morgenthau, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Fransa'da emperyalist davranışın bir örneğini verir. Emperyal politikanın diğer bir nedeni, uluslararası arenada zayıf devletlerin varlığı veya «boş bölgeler» denen bir yapının varlığıdır.²⁸

Emperyal politikanın amaçları:

- Uluslararası arenada egemenlik,
- Kıtada hegemonya,
- Yerel veya bölgesel egemenlik.

Napolyon ve Hitler'in siyaseti, Morgenthau tarafından sınırsız bir emperyalist ve uluslararası arenaya hükmetme arzusunun bir örneği olarak düşünölmüştür. Kıta emperyalizminin bir örneği, Avrupa kıtasında egemenlik politikasıydı. Peter I veya Catherine II'nin politikaları bölgesel emperyalizmin bir örneğidir.

Emperyalizm dış politikası hedeflerine ulaşmak için üç yöntem kullanır:

- Askeri

²⁷ Morgenthau, Thompson, s.52-57.

²⁸ Kaufman Robert, «Morgenthau's Unrealistic Realism», Yale Journal of International Affairs, 2006, <http://yalejournal.org/wp-content/uploads/2011/01/061202kaufman.pdf>, s.32-34. (03.09.2018)

-Ekonomik

-Kültürel Genişleme

Askeri yeteneklerin kullanımı geleneksel bir yöntemdir. Devlet bölgeyi fiziksel olarak ele geçiremeye bile, silahlı saldırganlığın yardımı ile bu bölgeyi yönetenler üzerinde etki kurmaya çalışır. Örnek olarak, H.Morgenthau, De Jure'nin bağımsız olduğu, ancak De Facto'nun ABD'ye mal ihracına bağlı olduğu için bağımsız bir ABD dış politikası uygulayamayan Orta Amerika ülkelerine işaret etmiştir. H.Morgenthau'ya göre, ekonomik emperyalizm ordudan daha az etkili ve modernliğin bir ürünüdür. En iyi örnek, dolar diplomasisinin politikasıdır. Nihayetinde, H.Morgenthau'nun emperyalist yöntemlerin en başarılılarından biri olarak gördüğü kültürel emperyalizmdir. Çünkü bu yöntemin amacı iki ya da daha fazla ülke arasındaki güç ilişkilerini değiştirmenin aracı olarak insanların aklını ve bilinçaltını kontrol etmektir.

Kültürel genişlemeyi ele alırsak, örneğin, fetih askeri yöntemlerle gerçekleştirildiyse, egemenlik daha istikrarlı bir temele dayanacaktır. Modern dünyadaki kültürel yöntem, bir düşman üzerinde hakimiyet kurmayı hazır hale getirmek için yardımcı bir yöntemdir ve askeri fetih veya ekonomik nüfuz için şartlar hazırlar. Doğu Avrupa'da propaganda kullanan Sovyet hükümeti, kültürel emperyalizmin bu ülkelerde daha fazla Sovyet askeri ve ekonomik tahakkümünü sağlamanın bir aracı olduğunun klasik bir örneğidir. Totaliter hükümetlerin kültürel emperyalizmi, iyi disiplinli ve oldukça örgütlüdür. Bu, devletlerin sıkı bir kontrol uygulamasına ve hem kendi devletlerinin hem de yabancı devletlerin vatandaşlarının görüşlerinin etkinliğini etkilemesine izin verir. Kültürel emperyalizmin kullanımı, diğer devletlerin topraklarında «beşinci sütunlar» yaratarak kullanılabilen etkili bir politik silahtır. Örnek olarak H. Morgenthau, Çarlık Rusyası'nın Balkanlar'daki dış politikasında dinin 19. yüzyılda Türkiye'yi yenmesine yardımcı olan bir kültürel emperyalizm biçimi olarak kullanılmasından bahsetmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, kültürel emperyalizm askeri veya ekonomik genişleme için yardımcı bir yöntemdir. Ancak ekonomik genişleme bazen bağımsız olarak kullanılır veya askeri genişlemeyi destekler. Öte yandan, askeri emperyalizm kendisini yenebilir; ancak çok istikrarlı olmayacak ve uzun sürmeyecektir. H.Morgenthau'ya göre, akıl ve bilinçaltı fethi emperyalizm için en hassas ve en önemli görevdir. İktidar mücadelesinde, ülkelerin zayıflığı ve politikaları, daha güçlü ülkelerin ekonomik ve kültürel kaynakları kullanarak

güçlerini artırmalarını sağlar ve bir nükleer savaş tehdidi, bu yöntemleri rasyonel olarak haklı kılar.²⁹

Bir sonraki ise prestij politikasıdır. Bu ülkeler uluslararası sahnedeki konumlarını korumak ve güçlendirmek için güç göstermektedir. Genellikle, prestij politikası, Statüko politikası veya emperyalist politika olan uygulama araçlarından biridir. Prestij, gücün birikmesi ve korunmasının aksine, nadiren kendi başına bir sonuçtur. Prestij politikasının amacı, diğer uluslara ulusun gücüyle veya henüz sahip olmadığı bir güçle saldırmak, ancak diğer ülkelerin bu gücün ulusta olduğunu düşünmesini istemesidir. Prestij politikası bir itibar ve otoritenin de otoritesidir. Prestij politikasının iki olası amacı vardır: İlk amaç, Statüko politikasını desteklemek; ikinci amaç ise emperyalizm politikası izlemektir. Prestij, dış politikanın hoş bir yan ürünüdür ve dış politikanın asıl amacı itibar değil, hükümetin özüdür. Devletin itibarı, diplomasi veya askeri güç gösterimi ile gerçekleştirilebilir. Örneğin, askeri-teknik başarıların gösterileri için, devletin gücünü göstermek üzere diğer devletlerin temsilcileri davet edilir. Diplomatlarla ifade edilen saygı, devletlere karşı tutumun bir göstergesidir. Prestij politikasını yerine getirecek işlevler uluslararası ilişkilerin doğasından kaynaklanmaktadır. Çünkü herhangi bir devletin dış politikası uluslararası arenada değerlendirilmesinin bir sonucudur. H.Morgenthau ayrıca prestij politikasının, ulusun ve devletin yürüttüğü politikanın devletin uluslararası arenadaki otoritesini arttırmasına katkıda bulunduğuna ikna edebileceği doruğa ulaştığını vurgulamaktadır.³⁰

1.3.4. H. Morgenthau'nun Kuvvet Dengesi İlkesi³¹

H.Morgenthau'nun politik realizm teorisinin bir diğer önemli prensibi ise güç dengesi prensibidir. H. Morgenthau'ya göre, devletlerin uluslararası sahnedeki sürekli mücadelesi, güç dengesi ilkesine dayanan uluslararası bir sistemin oluşumuna yol açar. İktidar dengesi, ulusun iktidar peşinde uluslararası arenadaki statükoyu korumaya veya engellemeye çalışan eylemlerinin toplamıdır. Güç dengesi uluslararası arenada dengeleyici bir faktördür. H. Morgenthau, güç dengesi ilkesini her yerde olan denge ilkesiyle karşılaştırır: Piyasada, bilimde, biyolojide, insan vücudunda... Ancak denge sağlamanın amacı, bu sistemin birçok bileşenini tahrip etmeden, sistemin istikrarının bir

²⁹ Morgenthau, Thompson, s.71-77.

³⁰ Morgenthau, Thompson, s.86-96.

³¹ Morgenthau, Thompson, s.185-237.

alt sistemidir. Dolayısıyla amaç, sistem elemanlarının kararlılığı ve korunmasıdır. H. Morgenthau'nun belirttiği gibi, güç dengesi çeşitli şekillerde var olabilir. Durumlar arasındaki güç dengesi, güç dengesinin en basit biçimlerinden biridir; ancak böyle bir biçim uygulamada çok nadirdir. Genellikle, güç dengesi koalisyon devletleri veya bir devlet ve koalisyon arasında bulunur.

H. Morgenthau kuvvet dengesi yöntemlerini şu şekilde ayırt eder. İlk yöntem «böl ve yönet (divide et impera)» yöntemidir. Bu yöntem, yöntemler arasında en eski olanıdır. «Böl ve ele geçir» yöntemi, barış anlaşmalarında ağırlaşan ve uygulanamaz koşullar getiren, devletleri parçalara ayırma veya başka bir devlette muhalefeti destekleme, etkisiz hale getirme ve yayılma devrimlerini teşvik etme gibi hükümlerle tanımlanır. İkinci yöntem, tazminat yöntemidir. Yöntemin özünde, uzlaşmacı bir çözümle, etki alanlarının ya da bölgelerin bölünmesi hakkındaki iddialarını tatmin ettiği belirtilmektedir. H.Morgenthau, Avusturya, Prusya ve Çarlık Rusyası arasındaki Lehistan-Litvanya Birliği'nin bölünmesini bir örnek olarak verir. Üçüncü yöntem, güç yöntemleri dengesinin en değişken ve dinamiği olan silah yöntemidir. Bu yöntem, daha güçlü ülkelere göre zayıf konumunu telafi etmek için daha zayıf bir devletin askeri gücünü arttırmayı içerir. Dördüncü yöntem, düşmanlarıyla yüzleşmek için benzer hedefleri olan devletlerin ittifakları ve koalisyonları ile birleşme yöntemidir.

Güç dengesini değerlendirme girişimi, güç dengesinin elde edilemeyeceği sonucuna varmıştır. Devletin gücünü pratikte hesaplamak imkansızdır. Bu da uygulamada dengeleme kuvvetlerinin imkansızlığına yol açar. Bu neden oluşur? Çünkü hiçbir devlet hesaplamanın doğru olduğundan emin olamaz. Ulusların gücünün rasyonel olarak hesaplanması, doğruluğu ancak geriye dönük olarak belirlenebilecek bir kötüye kullanım kümesidir.³² Güç dengesini değerlendirme girişimi, güç dengesinin elde edilemeyeceği sonucuna varmıştır. Devletin gücünü pratikte hesaplamak imkansızdır. Bu da uygulamada dengeleme kuvvetlerinin imkansızlığına yol açar. Bu neden oluşur? Çünkü hiçbir devlet hesaplamanın doğru olduğundan emin olamaz. Ulusların gücünün rasyonel olarak hesaplanması, doğruluğu ancak geriye dönük olarak belirlenebilecek bir kötüye kullanım kümesidir. Sadece bireysel devletlerin değil, koalisyonun uluslararası arenada ne zaman durduğunu hesaplamak özellikle zordur. Bu durumda, kişi yalnızca bir devletin

³² Guzzini Stefano, **Realism in International Relations and International Political Economy: The Continuing Story of a Death Foretold**, London: New Fatter Line, 2003, s.27-28.

gücünü değil, aynı zamanda kendi gücünü de hesaba katmalıdır. Ayrıca düşmanlarının müttefikleri ve müttefikleri arasındaki gücü karşılaştırmak ve analiz etmek gerekir. Yanlış hesaplanma riskleri, ülkeler farklı medeniyetlere ait olduğunda da artmaktadır. Ayrıca, devlet müttefiklerinden emin olamaz. Ne de olsa, her biri yetkililerin çıkarlarını savunmaktadır. İnsanlar dış politikayı analiz ederken en akıllı biçimde davranmalar da, en güvenilir bilgi kaynaklarından yararlansalar da bunlara rağmen hesaplamaları yanlış yapabilecek faktörler vardır.

1.4. Siyasal Realizmin Özellikleri

Politik realizm teorisini analiz ederek, belli sayıda özellik sayabiliriz:

Uluslararası alanda temel konu ve aktör (uluslararası ilişkilerin anarşik doğası ile) egemen devletlerdir. Devletlerin, yerel bir vatandaş birliğini temsil eden rasyonel davranan oyuncular olduğu düşünülmektedir. Devletler, öncelikle kendi çıkarlarına göre yönlendirilir. Devletin örgütlü bir bölge derneği olarak işlevlerinden biri, vatandaşlarını hem iç hem de dış tehditlerden korumaktır.

Rekabet ve çatışma doğaldır. Bu nedenle hem insanın hem de devletin kendi doğasından yok edilemez. Uluslararası politika çelişkilidir. Kendi ulusal çıkarlarına uygun olarak, uluslararası arenadaki devlet, uluslararası arenadaki diğer taraf devletlerin çıkarlarıyla çelişir. Uluslararası ilişkilerin özelliği savaşın gölgesinde ortaya çıkmalarıdır. Politik realizmciler, çatışmaların tek tür uluslararası süreç olmadığını kabul etmektedir. Ancak çatışmalarla mücadelede işbirliğinin önemli rolüne dikkat çekmektedir. İşbirliği ayrıca savaşın gölgesinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle askeri-politik işbirliği, işbirliğinin seçeneklerinden biridir. Askeri ve askeri-politik ittifaklar, ittifaklar ve ortaklaşa (çoğunlukla önleyici) savunma amaçlı devletler tarafından imzalanan koalisyon anlaşmaları uluslararası işbirliğinin temel şeklidir.

Güç ve şiddet, devlet ve uluslararası çatışmaları çözmedeki değişmez tutumlardır. Uluslararası ilişkilerde güç kavramını kullanmanın uygunluğu, gerçekçi bir yönergenin doğal halinin uluslararası ilişkilerde anarşi olmasıyla haklı çıkmaktadır. Anarşi durumunun düzenlenmesi ancak güç kullanımıyla mümkündür. Çatışma durumlarının ve saldırganlığın nihai tezahürü, realizm yönergesine göre devletlerarası düzeydedir. Modern uluslararası ilişkiler çatışma ile karakterizedir. Herhangi bir savaş, herhangi bir

askeri-politik alevlenme veya uluslararası arenadaki istikrarsızlık, politik realizmin lehine bir argümandır.

Politik realizm teorisine göre, uluslararası arenadaki devletler kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Devletlerin çıkarları, eşit olmayan potansiyel kaynaklar, coğrafi konum ve iktidardaki siyasi seçkinlerin iktidar arzusuyla bağlantılı olan nesnel ve çelişkili niteliktedir. Bu çıkarları gerçekleştirmek için devletler güç ve iktidar inşa eder ve ayrıca düşmanın çıkarlarını değerlendirir. Siyasetin itici gücünün temel nedeni olarak hizmet veren, devletin veya devlet başkanının milli çıkarlarıdır. İktidarlar açısından güçler değişmezdir, ancak devletlerin politik eylem yönünü belirleyen çıkarlar değişkendir. Ulusal çıkarların temel faktörlerinden biri müttefikler, arkadaşlar ve düşmanlar kavramıdır. Uluslararası alanda bu kavramlar şartlı ve karmaşıktır. Bu vesileyle, H.Palmerston'ın ifadesini alıntılarlamak uygundur:

«Sonsuz müttefiklerimiz ve sürekli düşmanlarımız yoktur. Bizim çıkarlarımız ebedi ve sürekli ve bu çıkarları takip etmek bizim görevimizdir.»

Güç dengesi, uluslararası arenadaki en güçlü aktörlerin belirli bir istikrar durumu olarak uluslararası ilişkilerde politik güçler dengesidir.

Güç dengesi teorisinin içeriği üç ifadeye indirgenmiştir:

- Normal uluslararası ilişkilerin temeli, kendi aralarında potansiyel olarak savaşabilecek devletlerin güç dengesine dayanan göreceli istikrardır;
- Çatışmaların veya savaşların nedeni, devletler arasındaki güç dengesinin ihlalidir;
- Devletlerin en güçlüsüne (denge suçlusu) yönelik koalisyonlar oluşturularak göreceli istikrar sağlanabilir, ayrıca koalisyon üyelerinin toplam gücü, karşı tarafın gücünden daha az olmamalıdır. Uluslararası arenadaki güç dengesi bir barış garantisi değildir. Güç dengesi istikrarsızdır, ideal değildir. H.Morgenthau tarafından vurgulandığı gibi, güç dengesi gerçekçilikte gerçekleşemez; çünkü devletin veya devletlerin gücünü hesaplamak çok zordur. Güç dengesinin kazanılmasının önleyici bir niteliği vardır. Devletlerin askeri kabiliyetleri nedeniyle, potansiyel bir saldırganı durdurmak mümkündür. Realizmin

çağdaş temsilcilerinden biri olan R. Aron, «dış politika askeri kuvvetlerden koparılamaz» diyor.³³

Uluslararası alanda politik realizm teorisine uygun olarak ahlak kavramı genel bir kavramdır. Çünkü devlet politikasını evrensel ahlaki yasalar çerçevesinde değerlendirmek imkansızdır. Ulusal çıkarlar ve halk bilgeliği, realistlere göre etik ve ahlaki ilkelerden daha yüksektir. Politik realistler böyle bir konumdaki tutarsızlıkları evrensel ahlaki ideallerle karıştırmazlar. Realistin aklında, yalnızca uluslararası ilişkilerde en büyük ve en güçlü katılımcıların çabaları korunabilir (eğer büyük güçler kendi çıkarlarını uzlaştırmayı başarırsa) ya da (eğer anlaşmaya varamazlarsa) uluslararası istikrar ve dünya düzeni ihlal edilebilir. Realistler için politik gereksinimler ahlaki değerlerin önüne geçmiştir. Özellikle, H. Morgenthau, ahlaki sorumluluğun tamamen kendi doğasından bahseder. Yani politika için asıl sorumluluk, kendi halklarına olan sorumluluğunu değil diğer halklar arasında temsil ettiği siyasal topluluğa aittir. H.Morgenthau ayrıca, devletin ahlaki değerleri değil, yaşamın temel değerlerini gerçekleştirdiğini vurguladı. Devletin zorunluluğu adalet değil, devletin zorunluluğu milletin hayatta kalmasını sağlamaktır. Aynı zamanda, politik realizmin, insan doğasının en kötü taraflarının yansımalarına karşı çıktığı not edilmelidir. Siyasi veya devlet yöneticisi, bireysel zafer arzusu ve siyasi muhaliflere karşı intikam alma arzusuna karşı yasaklanmıştır. Ayrıca dini veya ideolojik fanatizm de yasaktır.

³³Sirota Naum, «Ponyatie «Mirovoy Poryadok» V Sovremennom Teoreticheskom Diskurse», Gramota, 2013, http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2013_3-2_44.pdf, s.4. (16.09.2018). (Сирота Наум, »Понятие «Мировой Порядок» ВСовременном Теоретическом Дискурсе», Грамота)

BÖLÜM 2: RUSYA FEDERASYONU’NUN AVRUPA’DA EMPERYALİST POLİTİKASI

2.1. Rusya Dış Politikasının Realizmi

Rusya Federasyonu'nun uluslararası arenadaki mevcut dış politikası, Rus ve Sovyet imparatorluklarına ait etki ve bölgesel yönelim kaybından kaynaklanan hayali acı ile doludur.

Uluslararası alanda saldırganlık, neo-Sovyet Büyük rövanşizm olarak tanımlanabilir. Rus İmparatorluğu'nun ve Sovyetler Birliği'nin çöküş süreci hiç bitmemiştir. V.Putin'in 2005 yılında Federal Meclis'e verdiği mesajda, «Sovyetler Birliği'nin çöküşü, yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi idi.»³⁴ demiştir. Kremlin'in bu sözlerini ve eylemlerini uluslararası sahnede analiz ederek, emperyalist emellerin ortadan kalkmadığı sonucuna varılabilir. Kremlin, Sovyetler Birliği zamanında sahip olduğu jeopolitik etkiyi geri kazanmayı bu bağlamda hedeflemektedir.

İmparatorluğun çöküş süreci devam etmektedir, ancak Rus emperyalizm politikası ortadan kalkmamıştır. Aksine, son yıllarda, Putin'in iktidarını kullanma politikası ve diğer ülkeler üzerindeki etkilerin yaygınlaştırılması politikası artmaktadır. Putin'in politikasının başarısı, mevcut kaynaklara ve Batı ülkelerinin öngörülemeyen, agresif ve tamamen makul olmayan bir komşu ile yan yana olmak istemedikleri dirence bağlı olarak artmakta ve yayılmaktadır. Rusya Federasyonu'nun emperyalist politikasına rağmen, Rusya gerçekten bir imparatorluk olarak görülebilir mi? Bir imparatorluk olmak için, gerçekten güçlü bir devlet olmak gerekmektedir. Uluslararası sahnede kilit oyunculardan biri olmak gerekmektedir. Bugün sadece ABD'ye imparatorluk denebilir. Ne de olsa ABD'nin elinde tüm güç ve bileşenler mevcuttur. Sadece askeri ve politik değil, aynı zamanda ekonomik ve kültürel olarak da değerlere sahiptir. Elbette, emperyalizm etkisi ile devletin post-emperyalist kompleksi Rusya Federasyonu'nun mevcut politik tutumunu etkileyerek yön vermektedir. Çünkü Sovyetler Birliği süper güçlerden biriydi ve üç yüz yıllık bir iktidar tarihine sahipti. Sonradan, süper güç statüsünden «ikinci» veya «üçüncü» dünya ülkelerindeki ekonomik, politik, askeri ve kültürel bakış açısı seviyesine

³⁴ Putin: Krushenie Sovetskogo Soyuza bylo krupneyshey geopoliticheskoy katastrofoy veka (2005), Mediamera, 13.03.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=hcpINU5zxFU> (1.02.2019). (Путин: Крушение Советского Союза было крупнейшей геополитической катастрофой века (2005), Медиамера)

düşmüştür. Uluslararası alandaki politikaların saldırganlığı, neo-Sovyet büyük güç revanşizmi olarak tanımlanabilir. V.Putin, çok nostaljik olan ikinci versiyonuyla Sovyetler Birliği'nin «büyüklüğünü ve gücünü» restore etmeye çalışmaktadır. Rus propagandası ise bu süreçte büyük rol oynamaktadır.

Kendi Propagandasını kullanan Kremlin, Batıdaki komşularının nüfuzunu ve etkisini azaltmayı hedeflemektedir. 300 yıldan fazla bir süredir yalan propaganda deneyimi ve bu alanda büyük bir «uzman» haline gelmiştir. Zamanın ilerlemesine rağmen propaganda yöntemi değişime uğramamıştır. Rusya, her zaman olduğu gibi, insanın zayıflığını, tembelliğini (alternatif bilgi kaynaklarını aramak için) ve kendi çıkarlarını elde etmek, insan aklını ve bilincini etkilemek için propagandaya uğrayanların çılgınlığını kullanmaktadır. Nazi Bilgi Bakanı J.Goebbels'in yaptığı açıklamada: «Benim medyayı kontrol etmeme izin verin size herhangi bir ulustan domuz sürüsü oluşturayım» ifadesi hiç olmadığı kadar bu tutumla alakalıdır. Rus propagandası bu ilkeyi yüzde yüz kullanmaktadır. Ve J.Goebbels'in: «Eğer, yalan bin defa tekrar edildi ise o doğru olur» tezi, Rus propagandası duyusunun tümünün sloganıdır.

Herhangi bir devlette ya da belirli bir olguda realizm politikasının varlığını ve kriterlerini vurgulamak için, politik realizmin temel ilkelerinin bazıları açısından H.Morgenthau'nun bakış açısıyla analiz edilmesi gerekir:

Bu politika ulusun çıkarlarını ve gücünü nasıl etkiliyor ve bu politika hangi çıkarları savunuyor?

Rusya Federasyonu'nun dış politikası, herhangi bir ülkenin bir dizi uluslararası veya yerel politikaları örnek alınarak yasal işlemlerle oluşturulmuştur. Bununla birlikte, Rusya'nın gerçek dış politikası anlaşmalarda, yasalarda ve kavramlarda açıklananlardan önemli ölçüde farklıdır. Soru şu ki, Rusya dış politika faaliyetlerinin ve hepsinden önemlisi Rusya Devlet Başkanı V. Putin'in yol gösterici ilkesi nedir?

Kavramsal olarak, Rusya'nın dış politikası, uluslararası anlaşmalar ve Rusya Federasyonu Anayasası, Dış Politika Kavramı, Rusya Federasyonu «Dış Politika» Devlet Programı, Rusya Ulusal Güvenlik Stratejisi, Askeri Doktrin ve diğer yasaları içeren bir dizi belge ile belirlenmektedir.

Bu belgeler analiz edildiğinde, Rusya Federasyonu'nun uluslararası arenadaki eylemlerini dikkate almadan, o zaman Rusya'nın uluslararası normlara uygun hareket eden ve diğer

devletlerin çıkarlarına ve haklarına saygı duyan barışsever bir devlet olduğu düşünülebilir. Ancak; Rusya'nın uluslararası arenadaki gerçek davranışı, Rusya tarafından ilan edilen beyan normlarından önemli farklılıklar göstermektedir.

Bu nedenle, RF Anayasasının 15. Maddesi, uluslararası hukukun prensipleri, normlarının ve Rusya Federasyonu'nun uluslararası antlaşmalarının ulusal kanunlar üzerinde geçerli olduğunu belirtmektedir.³⁵ Uygulamada, her şey tamamen farklıdır. Çünkü Mart 2014'te, Rus parlamentosu Kırım ve Sevastopol'un Rusya Devlet Başkanlığına kabul edilmesine ilişkin bir yasayı onaylamıştır³⁶ ve başkan V.Putin tarafından imzalanmıştır. Bu sayede Moskova, BM Şartı ve Helsinki Nihai Yasası'ndan başlayarak, tarafların birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı gösterdiğini ve dokunulmazlığını onayladığını belirten, dostluk, işbirliği ve ortaklık antlaşması dahil olmak üzere Ukrayna ve Rusya arasındaki ikili anlaşmaları ve sınırları ihlal eden bir dizi uluslararası eylemi gerçekleştirmiştir.³⁷

2016'dan itibaren Rusya Federasyonu'nun dış politika kavramının, ana hedeflerinden biri uluslararası barışın güçlenmesi ve adil, demokratik bir uluslararası sistem oluşturmaktadır. BM şartını aşmak için silahlı kuvvetlerin kullanımını kınamıştır.³⁸ Aynı zamanda, Kırım ve Donbass'ta silahlı güç kullanan da Rusya'nın kendisidir. Aynı zamanda Rusya, «Rusya'nın dış politikasının açık, öngörülebilir ve pragmatik olduğunu» ve «küresel ve bölgesel düzeylerde ortak güvenlik ve savunma eylemleri» yerine, Kafkasya, Moldova ve Ukrayna'daki istikrarsızlık bölgelerini desteklediğini belirtmiştir. Rusya'nın 2020 yılına kadar Ulusal Güvenlik Stratejisi gibi güvenlik belgelerinde bile, Rusya «uluslararası ilişkilerde tek taraflı kuvvet temelli yaklaşımların önlenmesi» konusundaki hükümleri defalarca tekrarlamıştır.

³⁵ Konstitutsiya Rossiyskoy Federatsii, <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-3.htm> (02.11.2018). (Конституция Российской Федерации)

³⁶ «Rada Federatsiyi uhvalila zakon pro vkhodzhennya Krimu i Sevastopolya do skladu RF», Korrespondent, 21.03.2014, <https://ua.korrespondent.net/world/3322674-rada-federatsii-ukhvalyla-zakon-pro-vkhodzhennia-krymu-i-sevastopolia-do-skladu-rf> (15.09.2018) («Рада Федерації ухвалила закон про входження Криму і Севастополя до складу РФ», Корреспондент)

³⁷ «Dogovir pro druzhbu, spivrobItnitstvo i partnerstvo mIzh UkraYinoyu i RosIyskoyu FederatsIEyu», VRU, 21.05.1997, https://zakon.rada.gov.ua/go/643_006 (22.12.2018). («Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією», ВРУ)

³⁸ Kontseptsiya vneshney politiki Rossiyskoy Federatsii (utverzhdена Prezidentom Rossiyskoy Federatsii V.V.Putinyim 30 noyabrya 2016 g.), MID Rossii, 01.12.2016, http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/ckNonkJE02Bw/%20content/id/2542248 (20.12.2018). (Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г.), МИД России,)

Aynı zamanda, Rusya Federasyonu'nun ilan ettiği ilkelerin tüm hükümlerinin uluslararası arenadaki fiili eylemlerle örtüşmediğine dikkat etmek önemlidir. Örneğin, Rusya Federasyonu'nun etkili bir dünya gücüne dönüşmesi gibi görevleri aktif bir şekilde yerine getirmektedir ve NATO'nun Doğu'ya genişlemesine de karşı çıkmaktadır. Ayrıca Rusya'nın kitle iletişim araçlarının küresel bilgi alanındaki, yani pratikte, Rusya Federasyonu'nun dış politikasının bir parçası olarak propagandaların yayılması noktasında da desteklerini ilan etmektedir. Ayrıca Rusya Federasyonu, Rusya'nın dünyadaki nesnel algısını gerçekleştirmek ve yurtdışındaki kamuoyu üzerindeki etkiyi bilgilendirme konusunda³⁹ kendi etkin araçlarını geliştirme konusunda oldukça başarılıdır. Ancak, çoğu durumda, denetleyici kanunların düzenlemeleriyle uyuşmayan bariz tutarsızlığı gözlemlenebilmektedir. Putin ve Rusya neden beyan ettiklerini yerine getirmiyorlar? Çünkü N. Machiavelli, T. Hobbs ve H. Morgenthau açıklamalarına göre V. Putin tipik realist bir politikacıdır.

Realistlere göre devlet, uluslararası arenadaki temel aktördür. Realistlerin bakış açısına göre, egemen devletin üzerinde meşru bir gücün olmadığı ve egemen devletlerin yukarıdan herhangi bir otorite tanımadığı ülkelerdir.

«Kendi görüşümüz var, bağımsız bir dış politika yürütüyoruz ve umarım gelecekte de bunu sürdüreceğiz.»⁴⁰ V. Putin 2011

«Her yerde kaos görüyoruz ve ortaklarımızın konumunun kesinlikle doğru olduğuna inanmıyoruz. Neden bizden standartlarının yerine getirilmesini talep ediyorlar, belki de biz standartlarımızın uygulanmasını isteyeceğiz.»⁴¹ V. Putin ile «Direkt çizgi» 2016

«Modern bir dünya için tek kutuplu bir model sadece kabul edilemez değil, aynı zamanda imkansızdır. Dünya hiçbir zaman tek kutuplu olmadı. Bu terimi ne kadar süslemiş olursanız olun tek bir hükümet merkezi, bir iktidar merkezi, bir efendi dünyası, bir

³⁹ Kontsepsiya vneshney politiki Rossiyskoy Federatsii (utverzhdena Prezidentom Rossiyskoy Federatsii V.V.Putinyim 30 noyabrya 2016 g.), MID Rossii.

«Putin: «U nas svoe mnenie est, myi provodim nezavisimuyu vneshnyuyu politiku i, nadeyus, budem provodit ee v buduschem»», Rambler, 15.10.2011, https://news.rambler.ru/politics/12167768/?utm_content=news&utm_medium=read_more&utm_source=copylink (29.12.2018). («Путин: «У нас свое мнение есть, мы проводим независимую внешнюю политику и, надеюсь, будем проводить ее в будущем»», Рамблер,)

⁴¹ Pryamaya liniya s Vladimirom Putinyim — 2016, RT, 14.04.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=kv3tcDiHmWI> (21.02.2019). (Прямая линия с Владимиром Путиным — 2016, RT)

egemen dünya anlamına gelir. Sistemin ve egemenliğin kendisi için felakettir, çünkü onu içeriden tahrip eder.»⁴² V.Putin 2007'nin Münih konuşması.

V.Putin uluslararası toplumdan hiçbir plan tanımamaktadır ve her zaman ulusal egemenliği kısıtladığını iddia eden tüm uluslararası örnekler ve örgütler konusunda da şüphecidir. Vladimir Putin'e göre BM kararının veya Strazburg Mahkemesi'nin anlamı ve gücü yoktur. AGİT'in veya diğer uluslararası kuruluşların kararı geçersizdir. Çünkü V.Putin, çıkarlarına aykırıysa o kararları uygulamayacaktır. Rusya Federasyonu'nun dış politikası tamamen V. Putin'in politik liderlik ve emperyalist isteklerinin yetkinlik alanıdır ve yerel siyasi süreç katılımcılarının ideolojik görüşlerinin bir anlamı yoktur. Rusya'da sivil toplum gelişmemiştir. Seçimler yalnızca demokrasinin kurgusundan başka bir şey değildir. Muhalefet, B. Nemtsov veya A. Politkovskaya olaylarında olduğu gibi öldürülmekte ya da parmaklıklar ardında oturtulmaktadır.

Vatandaşların yasalara uymaları ve basitçe belirlenmiş düzene müdahale etmemeleri, kargaşa yaratmamaları da gerekmektedir.

Rus liderliğinin, uluslararası siyasette öne sürdüğü gibi politikayı sadece kendi lehine kullandığı vurgulanmalıdır. Rusya Federasyonu'nun dış politikası, uluslararası hukukun ilkelerine değil, kendi belirlenmiş olduğu kural ve ilkelere göre hareket etmektedir. Bu tür eylemler, Rusya'nın uluslararası sahnede öngörülemezliğine yol açmaktadır. Kremlin, oyuna kendi kurallarını dayatarak dış politika faaliyetlerini, yasal düzlemde, kuralların değiştirilebileceği, ihlal edilebileceği ve yenilerinin kurulabileceği bir duruma getirir. Rusya'nın yaptıklarını tarihte gösterdiği gibi, kuralların ve uluslararası normların ihlali ciddi sonuçlara yol açmaz. Sonuçta, cezasızlık izin verilebilirlik anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, devletlerin dış politikasını küresel bir oyunla değiştirme konusunda Rus liderliği tarafından açıkça görülen girişimi takip edebiliriz. Bu oyunun özelliği, Kremlin'in Putin'i bir dünya lideri haline getirmek istemesi ve Rusya'yı da çok kutuplu Soğuk Savaş dönemindeki gibi dünyada kilit bir oyuncu olarak istemesidir.

V.Putin'in dış politika yaklaşımı, Rusya Federasyonu başkanlık yönetimi başkanı olan Anton Vaino'nun «Zaferin imajı» kitabında iyi tanımlanmıştır. Bu kitabın yazarı V.

⁴² Myunhenskaya rech Vladimira Putina 10 let nazad. Kak eto bylo. Polnoe video, Rossiya 24, 10.02.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=lvCfDtBCH10> (20.12.2019). (Мюнхенская речь Владимира Путина 10 лет назад. Как это было. Полное видео, Россия 24)

Putin'e yakın bir politika adamı ve başkanlık yönetimininde «gri kardinalidir». Yayın, bize göre Rus dış politika faaliyetlerini harika bir oyun olarak belirlemektedir. Bu kitapta ana hatları çizilen ilkeler ve düşünceler, Rusya'nın uluslararası sahnedeki davranışını daha iyi anlamamızı sağlar: «Diplomasi, tehdit ve korkutma, hileler ve spekülasyonlar, ticaret ve müzakereler, gücü artırma yöntemleri ve teknikleri yoluyla bir oyun anlamına gelmektedir.»⁴³ Bu tanım, şu anda Rusya dış politikasının kilit bir özelliği olarak kabul edilebilmektedir. Daha da önemlisi, bu kilit ilke, Rusya Federasyonu başkanının yakın çevresindeki kişiler tarafından belirlenmiştir.

Bize göre, Rus dış politika hedefleri doğrultusunda, Rus liderliği prensipte şöyle görünür: «Bir oyuncunun zaferi, oyunun bedeninin asimetrik bir duruma devredilmesidir.»⁴⁴ Uygulamada nasıl işler? Uluslararası sahnede Rusya, uluslararası toplumun üyelerinin hazır olamayacağı bir durum yaratmaya çalışmaktadır. Örnek olarak, Rusya İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çekilmesi ya da Avrupa'daki göç krizinin kışkırtılması konusundaki referandumuna Rus propagandası ve müdahalesi ile bu olaylar Avrupa Birliği için kesin bir tehdit haline gelmiştir ve Avrupa birliği bu durum için hazırlık yapmamıştır. Zafer kazanmak için Kremlin uluslararası normlara uygun davranamaz ve faaliyette olamaz. «Zaferin İmajı» kitabı, bir başka başarı sırrı daha ortaya çıkarır: «Dünya siyasetinin oyunu, eski dünya siyasetinin oyun kurallarını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Oyunun hızı eski ulusal devlet düzenidir. Oyunun özü, oyunun alanı ve zamanının, oyuncuların keskin bir şekilde değişmesi ve oyun sırasında oyuncuların pozisyonunun bir takımdan diğerine değişmesidir.»⁴⁵ Bu prensibi hayata geçiren Rus liderliği, dünyadaki Status Quo'yu ihlal ediyor. Suriye, Gürcistan, Ukrayna ve Balkan ülkelerindeki olaylarda bu prensibi izleyebilmektedir.

Ulusal çıkarlara değil, ilke olarak politik çıkarları benimsemiş H.Morgenthau'nun tipolojisine dayanan Rusya Federasyonu'nun emperyalist politikası, Rus halkının çıkarlarını değil, istikrarın ve Rus seçkinlerin daha da zenginleştirilmesini sağlamaktadır. Bu dış politika oyununda konumunu güçlendiren ve uluslararası alanda daha etkili ve yeni bir seviyeye ulaşmaya çalışan Rus seçkinleri Propaganda ve emperyalist tutkuların doyumunu ile Kremlin, Rus toplumunu Putin'in dış politika oyununa sokmaktadır. Aynı

⁴³ Vaino A., Kobayakov A., Saraev V., **Obraz Pobedy**. Moskva, Institut ekonomicheskikh strategiy RAN, kompaniya «GLOWERS», 2012, s.14-15. (Вайно А., Кобяков А., Сараев В., **Образ Победы**. Москва, Институт экономических стратегий РАН, компания «GLOWERS».)

⁴⁴ Vaino A., Kobayakov A., Saraev V., s.57-58.

⁴⁵ Vaino A., Kobayakov A., Saraev V., s.14.

zamanda, Putin ya sosyal duyarlılığı izlemeye ya da propaganda ve güç yöntemleriyle düzeltmeye zorlanmaktadır. Kremlin şimdi dış politikaya bahis yapmaktadır, çünkü uluslararası sahnede meşrulaştırmaya devam etmenin tek yolu olarak görmektedir.⁴⁶ Ekonomik bir çöküşten sonra, Rus makamları ülkenin kalkınmasını dış politika zaferleri yanılsamasıyla değiştirmeye çalışmaktadırlar. Rus liderliği dış politika oyununa ve diğer ülkelere girmeye çalışmaktadır. Mesela, Almanya'da, ülkenin liderliğini etkilemek için Moskova, Alman halkının göçmen akını ile ilgili memnuniyetsizlik duygusundan faydalanmıştır. Ayrıca, Ocak 2016'da Köln'deki kadınlara yapılan saldırılara ve Dresden ve diğer şehirlerdeki mitinglere ve Rus medyasının aktif olarak yaydığı Lisa'nın kız arkadaşının kaçırılması hakkındaki yanlış bilgilere dikkat çekmişlerdir.

2.2. Rusya'nın Emperyalist Politikası

Rusya'nın uluslararası ilişkiler politikasını, iktidar mücadelesi konu başlığında incelendiği taktirde H.Morgenthau'nun dış politika emperyalizminin uygulandığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, H.Morgenthau'ya göre, bu tür ülkelerin politikaları gücünü yayma ve artırma amaçlıdır. Hedeflere uygun olarak, H.Morgenthau'nun emperyal politikası:

- 1) Uluslararası arenada egemenlik,
- 2) Kıtada hegemonya
- 3) Yerel veya bölgesel hakimiyet olarak düşüncelere sahiptir.⁴⁷

Putin'in hedefleri ideal olarak uluslararası arenada kendi bölgelerinin egemenliğidir ve asgari program ise kıtada hegemonyadır. Çünkü Rusya'nın kıtada hegemonya olmasına izin vermeyen kurum AB'dir. Kremlin, kendi kendine ilan ettiği «öncelikli çıkar bölgesi» veya NATO, AB ve ABD'nin nüfuzunun daha da genişlemesiyle olası dış güçlerin herhangi bir «müdahalesine» karşı protesto gösterileri yapmaktadır. Rusya kendisini, beklendiği gibi komşularının liderleri olarak çekeceği bölgesel bir entegratör olarak

⁴⁶ Aron Leon, «Changing Putin's Mind», Foreign Affairs, 15.09.2016, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2016-12-15/changing-putin-s-mind> (25.12.2018)

⁴⁷ Morgenthau, Thompson, s.69-71.

görüyor.⁴⁸ Emperyalizm politikası, amaçlarına ulaşmak için üç yöntem uygular: Askeri, ekonomik ve kültürel genişleme.

2.2.1. Askeri Genişleme Yöntemi

Askeri yeteneklerin kullanımı, H.Morgenthau'nun politik realizmi ile uyumlu olarak, emperyal politikaların realizminde geleneksel bir yöntemdir. AB bağlamında, Rusya askeri provokasyonlara başvurmaktadır. Hava operasyonları, AB ve NATO'nun deniz alanlarının ihlali gibi. Bu tür girişimler NATO askeri yapılarının «gücünü test etme» girişimlerindeki yöntemlerden biridir. Bu tür eylemler, Rusya Federasyonu'nun AB topraklarına askeri genişleme girişimleri olarak kabul edilebilir.

2015 yılı Genel Sekreteri'nin yıllık raporunda «Geçtiğimiz birkaç yıl boyunca, Rusya'nın askeri faaliyetlerinin NATO sınırlarında önemli ölçüde arttığı ve dış politika, savunma hedeflerine ulaşmak için güç kullanmaya hazır olduğunu açıkça ortaya koyduğu» belirtilmiştir.⁴⁹ Özellikle, belge, 2013-2015 döneminde Avrupa hava sahasının yakınında bulunan Rus faaliyetlerinin 70% oranında arttığını belirtmiştir. 2015 yılında NATO uçakları, 2014'teki uçuş sayısına göre daha yüksek oranla uçuş yapan Rus uçaklarını yakalamak için bir önceki yıla göre 400'den daha fazla sefer yapmasına neden olmuştur.⁵⁰

2015'te NATO hava kuvvetleri, Letonya sınırlarına yakın alanda Rus askeri uçaklarına birden fazla kez uyarıda bulunmuştur.⁵¹ 2016'da Brüksel'deki bir toplantıda NATO Başkanlığı Y. Stoltenberg, NATO ile Rusya arasındaki askeri gerginliklere dikkat çekmiş ve Rus bir avcı uçağı, ABD Hava Kuvvetleri'nin keşif uçağına Baltık açıklarında iki kez uyarıda bulunmuştur. Buna karşılık, 2016 yılında NATO avcı uçağı art arda, özellikle İngiliz hava sahasının yakınında olmak üzere Rus uçağını durdurmak için havaya

⁴⁸ Bugayski Yanush, « Osyayana orbIta Kremlya. RosIya ta YiYi vIyni «m'yakoYi sili», Tizhden, 11.03.2013, <https://tyzhden.ua/World/73621> (08.01.2019). (Бугайські Януш, « Осяяна орбіта Кремля. Росія та її війни «м'якої сили», Тиждень,)

⁴⁹ SchorIchniy ZvIt 2015 Generalnogo sekretarya, NATO, 2015, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_02/20160208_SG_AnnualReport_2015_uk.pdf (24.01.2019), s.54. (Щорічний Звіт 2015 Генерального секретаря, НАТО,)

⁵⁰ SchorIchniy ZvIt 2015 Generalnogo sekretarya, NATO, s.54-55.

⁵¹ «Bilya kordonIv LatviYi vinischuvachi NATO perehopili roslyskiy litak», UnIan, 17.12.2015, <https://www.unian.ua/world/1215270-bilya-kordoniv-latviji-vinischuvachi-nato-perehopili-rosiyskiy-litak.html> (23.01.2019). («Біля кордонів Латвії винищувачі НАТО перехопили російський літак», Уніан,)

tırmanmıştır.⁵² 2017 yılında, Rusya Litvanya topraklarına yakın alanda bir dizi provokasyon düzenlemiştir.⁵³ Letonya'nın silahlı kuvvetleri, Letonya'nın seçkin ekonomik bölgesinde, sınırdan 3 deniz mili uzakta, «Kilo» sınıfında bir Rus denizaltı bulmuştur: «Dmitrov».⁵⁴ 2018 Washington, Rusya Federasyonu'nu uluslararası hukuku ihlal etmekle suçlayarak, Amerikan P-3 uçağının Karadeniz'deki uluslararası hava sahasındaki tehlikeli şekilde durdurulmasıyla ilgili olarak Rus tarafını protesto etmiştir.⁵⁵

ABD Avrupa Kuvvetleri ve NATO Müttefik Kuvvetler Harekat Komutanı Orgeneral C.Scaparrotti: «Amerika Birleşik Devletleri NATO ile önemli ilerleme kaydetti. Aynı zamanda, ulusal savunma stratejimiz içinde daha fazla mücadele edebilen, esnek bir şekilde konuşarak daha fazla çalışma yapmalıyız. Birleşik kuvvetler, Rusya ile uzun vadeli stratejik bir çatışma içinde. Genel olarak Rusya, uluslararası düzeni değiştiren, NATO'yu tahrip eden ve ABD'nin dünya çapındaki liderliğini baltalayan bir istikrarsızlık kampanyası başlattı. Bu amaçla, Rusya çok çeşitli askeri ve askeri olmayan yeteneklerin kullanılmasını içeren savaş kavramı doğrultusunda asimetrik yetenekler geliştirmektedir»⁵⁶ cümlesini sarf etmiştir.

Deniz Piyadeleri Genelkurmay Başkanı, Genel General J.McMutri'nin dediği gibi; Rusya ayrıca Kuzey Kutup Dairesi'nde Hollanda ve İngiltere'nin askeri tatbikatlarıyla ilgili provokasyonları tutuklamaya çalışmıştır. Alıştırmalar sırasında, Rus savaş gemileri

⁵² «Rossiya - NATO: normalnyih otnosheniy ne budet», BBC, 20.04.2016, https://www.bbc.com/russian/international/2016/04/160420_russia_nato_talks (22.01.2019). (Россия - НАТО: нормальных отношений не будет, BBC)

⁵³ «"ZAHID-2017" V BILORUSI: VIYS'KOVİ LITAKI RF PORUSHILI POVITRYaNIY PROSTIR LITVI», 5 kanal, 18.09.2017, <https://www.5.ua/svit/zakhid2017-v-bilorusi-viiskovi-litaky-rf-porushyly-povitrianyi-prostir-lytvy-155309.html> (28.01.2019). («"ЗАХІД-2017" В БІЛОРУСІ: ВІЙСЬКОВІ ЛІТАКИ РФ ПОРУШИЛИ ПОВІТРЯНИЙ ПРОСТІР ЛІТВІ», 5 канал)

⁵⁴ «Pidvodniy choven RF plidlyshov do kordoniv ES, vlyskovI vedut dozor», Narodna pravda, 11.09.2018, <https://narodna-pravda.ua/2018/09/11/pidvodniy-choven-rf-pidijshev-do-kordoniv-yes-vijskovi-vedut-dozor/> (1.02.2019). («Підводний човен РФ підійшов до кордонів ЄС, військові ведуть дозор», Народна правда)

⁵⁵ SShA zvinuvatili RF u porushenni mizhnarodnogo prava cherez Intsident u Chornomu mori, UkraInform, 30.01.2018, <https://www.ukrainform.ua/rubric-world/2392240-ssa-zvinuvatili-rf-u-porushenni-mizhnarodnogo-prava-cerez-incident-u-cornomu-mori.html> (18.12.2018). (США звинуватили РФ у порушенні міжнародного права через інцидент у Чорному морі, Українформ)

⁵⁶ U Pentagoni vvazhayut RosIyu odnIeyu z golovnih zagroz dlya Evropi, UkraInform, <https://www.ukrainform.ua/rubric-politics/2418520-u-pentagoni-vvazaut-rosiu-odnieu-z-golovnih-zagroz-dla-evropi.html> (12.02.2019). (У Пентагоні вважають Росію однією з головних загроз для Європи, Українформ)

artmış ve askeri personeller varlıklarını açıkça göstermiştir. Ayrıca, Rus askeri araçları sürekli olarak İngiliz ve Hollanda savaş gemileri üzerinde uçtuğunu vurgulamıştır.⁵⁷

Rusya Devlet Başkanı V.Putin'in Kuzey Kutbu kıyılarında güçlü bir ordu kurduğu dikkat çekiyor. 2017 baharında, Rusya Savunma Bakanlığı, Kuzey Kutbu'ndaki askeri kampları inşa ettiğini ve bir kutup havaalanı restore ettiğini bildirmiştir. Moskova ayrıca Kuzey Kutbu'nda iki yeni C-400 uçaksavar füze sistemi «Triumph» kullanma niyetini de açıklamıştır.⁵⁸

Gelecekte, Rus askeri yetkililerine göre, dış politika stratejisinin değişmesi muhtemel değildir. Rus Donanması Başkomutanı V.Korolev, 2019 yılında Donanma'nın Ana Komutanlığı çabalarının odağının; Rus Silahlı Kuvvetleri'nin diğer tür askerleriyle işbirliği yapabilen Donanma'nın daha da yenilenmesi, iyi dengelenmiş olması ve savaş kabiliyetlerinin geliştirilmesi olduğunu söylemiştir. Rusya Federasyonu'nun görevi okyanuslardaki ulusal çıkarlarının stratejik, nükleer ve nükleer olmayan caydırıcılığını ve korunmasını sağlamaktır.⁵⁹

Rusya'nın faaliyetlerini ve provokasyonlarını askeri açıdan analiz etmekle birlikte, V.Putin'in eylemlerinin tahmin edilmesi çok zordur. Putin stratejik olarak beklenmeyen davranışları sergiler. 2008'deki Gürcistan ihtilafı sırasında, Putin'in politikacıları ve uzmanları bir sonraki hamlenin Ukrayna olacağını söylemişlerdir. 2014'te Ukrayna'da silahlı bir saldırganlık ve Kırım'ın ilâve edilmesi idi. Şimdi, siyaset analistleri bir sonraki hamlenin ise Baltık olacağını söylüyor. Aksi takdirde, Baltık ülkelerindeki askeri-politik durumun yoğunlaşması nasıl açıklanabilir!

ABD Dışişleri Bakanı M.Pompeo, Şubat 2019'da Varşova'ya yaptığı ziyarette Polonya'nın, Rusya ve cumhurbaşkanı Vladimir Putin'in bir sonraki saldırganlık hedefi olabileceğini söylemiştir. Rusya'nın Avrupa'da baskın olma ve dünya sahnesindeki etkilerini güçlendirme konusunda büyük bir niyeti vardır. V.Putin NATO'yu bölmek,

⁵⁷ Rothwell James, «Russia attempting to provoke Dutch and Royal Marines in Arctic Circle», The Telegraph, 14.10.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/10/14/russia-attempting-provoke-dutch-royal-marines-arctic-circle/> (04.02.2019)

⁵⁸ Tempyi razvitiya Voenno-morskogo flota neuklonno rastut», Krasnaya Zvezda, 26.12.2018, https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201611031511-ft9w.htm (12.02.2019). (Темпы развития Военно-морского флота неуклонно растут», Красная Звезда)

⁵⁹ Tempyi razvitiya Voenno-morskogo flota neuklonno rastut», Krasnaya Zvezda.

ABD'yi zayıflatmak ve Batı demokrasilerini baltalamayı hedeflemektedir.⁶⁰ V.Putini'nin saldırgan politikası, Rusya kamuoyunu harekete geçirmekte ve Kremlin'den destek bulmaktadır. Kırım'ın ilhak edilmesinden sonra, Putin'in notu %82,3'e yükselmiştir. Şimdi ise halk tarafından desteği düzensizce düşmektedir. Bu nedenle güç tutma uğruna, V.Putin'in yeni bir savaşa karar verme ihtimali yüksektir.

Ancak ABD Savunma Bakanlığı kıdemli savunma analisti D. Jugger'ın işaret ettiği gibi, Pentagon ve NATO Komutanlığı her zaman tüm dünyaya yönelik düşmanlıklar için planlar yapmış ve bu düşmanlıklar özellikle saldırgan, öngörülemeyen ve değişken ülkelere karşı daha fazladır. NATO ile Rusya Federasyonu arasında askeri bir çatışma olması durumunda, savaş 10-20 günden fazla sürmeyecektir. Çünkü NATO'nun askeri bütçesi, Rusya Federasyonu'nun savunma maliyetinden on kat daha fazladır.⁶¹ Propagandacı Rus televizyonunda, Rusya'nın ABD'yi radyoaktif bir kül haline getirebilecek tek ülke olduğuna dair garanti verebilecek nitelikte haberler yapılmaktadır.⁶²

Moskova nükleer füzeler kullansa bile, bunların sadece yarısı hava alabilecek ve diğer yarısı füze savunma sistemlerine tarafından müdahale edilecektir. Ortaya çıkan tek tehlike, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri nükleer denizaltı füzeleri... Ancak uygulanmış olsalar bile, D. Juber NATO'nun tüm saldırılara müdahale edebileceğine inanıyor.⁶³ Rusya'nın siyasi liderliği, böyle bir gelişmenin Rusya'nın bu savaşta yenilgiye uğrayacağını anlayabilecek yetkinliktedir.

H. Morgenthau'nun işaret ettiği gibi, eğer bir ülke askeri genişleme ile bölgeyi fiziksel olarak ele geçiremiyorsa, bölgeyi kontrol edenleri etki altına alması gerekmektedir. Bu, Rus yanlısı partilerin Bulgaristan Parlamentosu'na girmesi sonucu bazı Avrupa ülkelerindeki seçimlere müdahale etmesini açıklamaktadır. Letonya'da ise, Rus yanlısı parti «Rıza» kazanmıştır. Haberleşmede uzman olan Profesör Sandra Weinberghi, «Concord»un Letonya politikasına katkısı genellikle verimsizdir ve Letonya'yı Rusya'nın

⁶⁰«Pompeo dopustiv, scho RosIya mozhe "vidkriti front" u Polschi», HB, 13.02.2019, <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/pompeo-dopustiv-shcho-rosiya-mozhe-vidkriti-front-u-polshchi-50006081.html> (19.02.2019). («Помпео допустив, що Росія може "відкрити фронт" у Польщі», HB)

⁶¹ "U vIynI proti NATO RosIya kapItulyuE za 10 dnIv" , Gazeta.ua, 04.10.2016, <https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/ u-viyni-proti-nato-rosiya-kapitulyuye-za-10-dniv/726802> (20.02.2019). ("У війні проти НАТО Росія капітулює за 10 днів" , Gazeta.ua)

⁶² ««Ameriku mozhno prevratit v yaderniy pepel»: Kiselev otvetil Ostrovskomu», Rossiya24, 30.10.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=TA9mVLomYo8> (25.02.2019). (««Америку можно превратить в ядерный пепел»: Киселев ответил Островскому», Россия24)

⁶³ "U vIynI proti NATO RosIya kapItulyuE za 10 dnIv" , Gazeta.ua.

etki alanına geri getirmeyi hedeflemektedir: «Rıza Partisi Kremlin'in ağızlığıdır.»⁶⁴ AB'de, Rus çıkarlarını savunan çok sayıda Rus yanlısı parti ve kuruluş vardır. Sadece partiler değil, bazı ülkelerin başkanları da açıkça Rus yanlısıdır. M. Zemen'in başkanlık kampanyasına fon tahsis eden birçok firmanın İsviçre avukatı F.Delco ile ilgili haberler Çek Mladá fronta DNES gazetesinde yer almıştır. Ayrıca sırasıyla Putin'in kızının vaftiz babası için de çalışmış ve Çek Cumhuriyeti'nde birkaç şirket sahibidir.⁶⁵

2.2.2. Ekonomik genişleme yöntemi

H. Morgenthau'ya göre başka bir emperyalizm türü ise ekonomik emperyalizmdir. H.Morgenthau'nun işaret ettiği gibi, ekonomik emperyalizm askeri alandan daha az etkilidir. Ekonomik emperyalizm, rasyonel bir hükümet yöntemidir ve bugünün ürünü olarak tanımlanır. Ekonomik emperyalizmin amacı, diğer ülkeler üzerindeki gücü ekonomik kontrol yoluyla ele geçirmektir. Eğer bir ulus diğer ulusları kontrol edemezse, bölgeleri fethederek, fetih ettiği bölgeyi kontrol edenler üzerinde kontrol kurmayı hedefler. Ekonomik emperyalizmin, diğer uluslara egemen olmanın ve korumanın, göze çarpmayan, dolaylı ancak oldukça etkili bir yöntem olarak nitelendirildiğini vurgulamakta fayda vardır.⁶⁶

Rusya'nın ekonomik emperyalizmi altında, Avrupa ülkelerinin Rus yakıtına olan enerji bağımlılığını anlamaktayız. Kremlin'i destekleyen ya da besleyen birçok ihtilafta enerji sektörünü takip edebileceğinizi belirtmekte fayda vardır. Çatışmanın Azerbaycan, Suriye veya Ukrayna'da olması önemli değildir.

«RUSENERGY» danışmanlık firması M.Krutikhin'in ortağına göre, Rusya'nın bütçesi %80'den fazla gaz satışlarına bağlıdır.⁶⁷ Kremlin, gaz konusunda ikili bir politika izlemektedir. Bir yandan, AB ülkelerine gaz tedarikini arttırmak ve AB ülkelerinin Rus yakıtına bağımlılığını en üst noktaya çıkarmak amacıyla «Nord Stream 2» nin inşasını

⁶⁴ Pilip Lyudmila, «Na parlamentskih viorah u Latviyi peremogla proroslyska partiya, v Evropeyskoy radii zanepokoEnI», Radio Svoboda, 08.10.2018, <https://www.radiosvoboda.org/a/29531893.html> (25.02.2019). (Пилип Людмила, «На парламентських виборах у Латвії перемогла проросійська партія, в Європейській раді занепокоєні», Радіо Свобода)

⁶⁵ Gazeta prem'Era Chehiyi rozkrila finansuvannya partiyi Zemana "druzyami Putina", UP, 03.11.2018, <https://www.pravda.com.ua/news/2018/11/3/7197165/> (27.02.2019). (Газета прем'єра Чехії розкрила фінансування партії Земана "друзями Путіна", УП)

⁶⁶ Morgenthau, Thompson, s.72-74.

⁶⁷ Mihaylo Krutikhin: Rosiya zalezhit vId prodazhly svogo gazu na 80 vIdsothly, Telekanal ZIK ZIK, 2.03.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=7d-o2lA3bk4> (5.02.2019). (Михайло Крутіхін: Росія залежить від продажів свого газу на 80 відсотків, Телеканал ZIK)

desteklemektedir. Öte yandan, Kremlin sürekli olarak AB'ye olan gaz arzını durdurarak enerji sorunlarına şantaj yapmıştır. Gaz, Rusya'nın AB'deki politik baskı ve manipülasyon noktasında ilk ve en önemli araçlarından biridir. Rusya, emperyalizm politikasını ustalıklı uygulamakta ve AB'nin Rus doğalgaz arzına bağımlılığını artırmak için her şeyi yapmaktadır.

Rusya'nın gaz tuzaklarından biri olan «Nord Stream 2» projesi politiktir ve bu projenin amacı nihayet Avrupa'ya «gaz iğnesini» batırmaktır. Bu akışın inşası, defalarca yapıldığı gibi, bir gaz vucinin kapatılması veya açılmasıyla ilgili şantaj meselelerini çözmektedir. Bu tür projeler, Avrupa enerji güvenliğini baltalamaktadır. Mevcut ulaşım sistemleri kullanılmadığında Rusya'nın yeni ve süper pahalı projeler inşa etmek için çaba harcadığı gerçeği, bu projelerin politik etkilerini açıklar ve ima eder.

«North Stream 2», Gazprom'un Orta ve Doğu Avrupa'da halihazırda var olan hâkim konumunu güçlendirecek ve bu da AB'ye verilen doğalgaz arzını çeşitlendirme ve Avrupa'nın enerji güvenliğini artırma politikasına aykırı bir tutum sergileyecektir. Avrupa Parlamentosu'nun Almanya'daki milletvekili E.Brock'un dediği gibi: «Avrupa'da, Gazprom'un Avrupa şirketleri tarafından üretici, boru hattı ve tedarikçinin sahibi olmasına izin vermeyen bir tutum sergileme yetkisi var».⁶⁸ Sorun şu ki, AB enerji yasasının («Gaz Direktifi 2009/73 / AB»), şirketlerin gaz pazarında tekel olma yeteneğini sınırlandırması, şirketlerin gaz pazarında tekelci olma kabiliyetini ciddi biçimde kısıtlamaktadır. AB'deki şirketler hem doğalgaz boru hattına hem de gazına sahip olamaz ve son tüketiciye yakıt tedariki imkanlarına sağlayamazlar.⁶⁹

Rusya, enerji piyasasının genişlemesi ve fethedilmesi için Avrupa'yı ucuz Rus gazına borçlandırmıştır. Ancak «Nord Stream-2» doğalgaz boru hattının yüksek inşaat maliyeti ve işletme maliyeti göz önüne alındığında, Rusya'nın tüketen ülkeler için gaz maliyetini düşürmesi pek mümkün değildir. Nord Stream-2'nin inşaatını çevreleyen durum, AB içinde Almanya, Avusturya, Fransa ve diğer Avrupa Birliği üye ülkeleri tarafından

⁶⁸ «"Pivnichny potik-2" zbilshit zalezhnist Evropi vId RF – Evrodeputat», UP., 24.03.2018, <https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/24/7175683/> (3.03.2019). («"Північний потік-2" збільшить залежність Європи від РФ – євродепутат», УП)

⁶⁹ Ribak VItally, «Chomu «Pivnichny potik-2» nebezpechniy — Interv'yu z ekspertom Mihaylom Goncharom», Gromadske, 28.03.2018, <https://hromadske.ua/posts/chomu-pivnichnyi-potik-2-nebezpechniy> (28.02.2019). (Рибак Віталій, «Чому «Північний потік-2» небезпечний — інтерв'ю з експертом Михайлом Гончаром», Громадське)

yapılan doğalgaz boru hattının inşaat destekçileri arasında bir çatışmaya da yol açabilir.⁷⁰ Rusya'nın bu çatışmayı güvence altına almasındaki hedefi olan, H.Morgenthau'yu tanımlayan güç-denge ilkesi «divide ve impera»yı değerlendirebiliriz.

«Böl ve yönet» yöntemi, barış anlaşmalarında, devletlerin parçalara ayrılması veya muhalefetin bir veya başka bir devlet tarafından desteklenmesi, etkinin istikrarsızlaştırılması ve yayılması için devrimlerin teşvik edilmesi gibi ağır ve uygulanamaz koşullar getirilmesi ile karakterize edilir. Bu ülkeler arasındaki bölünmeyi gerçekleştiren ve derinleştiren ise gaz boru hattının inşasıdır; çünkü bazı ülkeler yalnızca ticaret için doğalgaz hattı yapımını görürken, diğerleri Rusya'nın sadece ekonomik değil, aynı zamanda politik bağımlılığı da arttırdığını görmektedir. Almanya da dahil olmak üzere «Nord Stream 2»'nin savunucuları, boru hattının tamamen ticari ve ekonomik bir proje olduğunu düşünüyor ve gaz direktiflerinde yapılan değişikliklere karşı çıkıyorlar.⁷¹ Ancak yine de, Mart 2018'de Avrupa Parlamentosu Sanayi ve Enerji Komitesi, Brüksel'in «Nord Stream 2» de dahil olmak üzere uluslararası doğalgaz boru hatları üzerindeki kontrolünün güçlendirilmesine olanak sağlayacak olan Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan AB direktifinde değişiklik yapılmasını desteklemişlerdir.⁷² Bu değişiklikler, Doğu Avrupa ve Baltık ülkeleri tarafından da desteklenmiştir. Buna göre, doğalgaz boru hattının inşası Moskova'ya bağımlılığı azaltacak ve AB'nin doğalgaz arzını çeşitlendirme çabalarını da artıracaktır. Böylelikle genel olarak güvenlik ve Avrupa güvenlik politikasının bir parçası olarak enerji güvenliği konusu garanti edilebilir; ancak bir güvenlik ortamının oluşturulması AB ülkeleri arasındaki dayanışma ve birlik ilkelerine dayanıyorsa bu durum garanti altına alınabilir.

«Böl ve ele geçir» ilkesi açısından, «Nord Stream 2» projesi AB'deki dayanışma ve birliği baltalayan hedeflerine kısmen ulaşmıştır.⁷³ Almanya'dan Avrupa Parlamentosu

⁷⁰ «Nord Stream 2 - NImechchina pldrivaE EdnIst ES», Zschlske RadIo, 12.02.2019, <http://www.polradio.pl/5/132/Artykul/406090> (18.02.2019). («Nord Stream 2 - Німеччина підриває єдність ЄС», Польське Радіо)

⁷¹ "PIvnIchniy potlk-2" zblIshit zalezhnIst Evropi vId RF – Evrodeputat, EkonomIchna Pravda, 24.03.2018, <https://www.epravda.com.ua/news/2018/03/24/635322/> (22.02.2019). ("Північний потік-2" збільшить залежність Європи від РФ – євродепутат, Економічна Правда)

⁷² Evroparlament uhvaliv zakonodavchi zmIni, scho uskladnyuyut budIvnitstvo «PIvnIchnogo potoku-2», Mind, 21.03.2018, <https://mind.ua/news/20183008-evroparlament-uhvaliv-zakonodavchi-zmini-shcho-uskladnyuyut-budivnictvo-pivnichnogo-potoku-2> (26.02.2018). (Європарламент ухвалив законодавчі зміни, що ускладнюють будівництво «Північного потоку-2», Mind)

⁷³ Rayli Alan , «Zupiniti "PIvnIchniy potlk-2": chomu UkraYina ne mozhe pokladatisya na ES ta SShA», EkonomIchna Pravda, 18.01.2018, <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2018/01/18/7076225/> (02.03.2019). (Райлі Алан, «Зупинити "Північний потік-2": чому Україна не може покладатися на ЄС та США», Економічна Правда)

milletvekili Elmar Brock, Alman hükümetinin doğalgaz boru hattının inşası konusundaki konumuna anlam verememektedir. Alman hükümeti «Nord Stream 2» projesinin tamamen ekonomik olduğunu belirtmektedir; fakat gaz, E.Brock'a göre, sadece enerji değil, Kremlin'in stratejik bir silahıdır. Berlinli politikacılar, Gazprom'un Avrupa pazarındaki % 35-40'lık büyüme eğilimi ile kapladığını anlamalıdır.⁷⁴ Doğalgaz boru hattı inşaatı hakkındaki görüşlerini ifade eden Avrupa Politika Analizi Merkezi'nin başkan yardımcısı E.Lukas ise, «Nord Stream 2 inşa edilirse, o zaman Almanya'yı Rusya'nın tüm fırsatlarıyla birlikte Kuzeydoğu Avrupa'nın bir gaz merkezine çevirecek. Ticaret, istihbarat ve diğer suistimaller alanında çoklu vektör etkisi olacaktır.» şeklinde açıklamada bulunmuştur.⁷⁵

Frankfurter Allgemeine Zeitung muhabiri G. Gnauck da bu konu hakkında yaptığı açıklamada, «Almanların, enerji şantajının 1948-1949'da Batı Berlin'in ablukası ile başlayan Sovyet ve Rus siyasetinin yöntemlerinden biri olduğunu hatırlamadığıdır.» şeklindedir. ABD Başkanı D.Trump'ın, bu konuda yaptığı konuşmada ise, «Almanya derhal yönünü değiştirmemezse, tamamen Rus enerjisine bağımlı olacak» şeklinde açıklama yapmıştır.⁷⁶

Fakat ABD'nin dünya siyasetindeki hakemlerden biri olarak rolü zayıflamıştır. Gerçek şu ki, Batı dünyasında ve özellikle Almanya'da bulunan ABD'nin eski eleştirmenlerinin Trump'a karşı olumsuz tutumu daha da arttırdığı ve bu durumun da Amerika'nın Almanya'da bulunan eski dostlarını korkuttuğudur. ABD Politikasına göre, D.Trump batı dünyasından ayrılma eğilimlerini yoğunlaştırmıştır. Putin seçimlerde neden Trump'ı desteklediğini bu strateji ile açıklamaktadır. Bu düşünceye göre, A.Merkel «Nord Stream 2»nin inşasına karşı çıkarsa, Amerikalılara hizmet ettiği düşüncesi ortaya çıkacağı için suçlanacaktır.⁷⁷

⁷⁴ «Evrodeputat: "Pivnichniy potik 2" zbilshit zalezhnist Evropi vld Putina», UkrInform, 24.03.2019, <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2428271-evrodeputat-pivnicnij-potik-2-zbilsit-zalezhnist-evropi-vid-putina.html> (04.03.2019). («Євродепутат: "Північний потік 2" збільшить залежність Європи від Путіна», Українформ)

⁷⁵ Сірук Микола, «Пастка для Європи», День, 23.05.2018, <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/pastka-dlya-yevropy> (01.03.2019). (Сірук Микола, «Пастка для Європи», День)

⁷⁶ «Trump: "Pivnichniy potik-2" zrobit Nimechchinu povnlstyu zalezhnoyu vld rosliskoYi energiyi», Evropeyska pravda, 25.09.2018, <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/09/25/7087370/> (28.02.2019). («Трамп: "Північний потік-2" зробить Німеччину повністю залежною від російської енергії», Європейська правда)

⁷⁷ SIRUK Mikola, «Chomu Nimechchina napolyagaE na budivnitstvi Nord Stream 2, popri sprotiv shldnoEvropeyskih kraYin I mozhliVi sanktsiyi SShA?», Den, 23.05.2018, <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/pastka-dlya-yevropy> (15.02.2019). (СІРУК Микола, «Чому

ABD'nin D.Trump tarafından tehdit ettiği yaptırımlar, Avrupalı enerji şirketlerinin davranışlarını etkileyebilecek en güçlü kaldıracı temsil etmektedir. Gerçek şu ki, 2018'de ABD Kongresi «Amerika düşmanlarına karşı koyma yasası»nı kabul etmiştir. Rus doğalgaz projesinin inşasında yer alan tüm şirketler şimdi ABD yaptırım tehdidi altındadır. Elbette Almanya, inşaatın karşıtlarının açıklamalarını görmezden gelebilir, ancak ABD yaptırımlarını göz ardı edemeyecektir. Almanya realizm ruhu içinde hareket etmektedir. Çünkü kendi ulusal çıkarlarına uygun hareket politikasını savunmaktadır. Bu proje Almanya için faydalıdır. Bir gaz boru hattı inşa edilmesi sayesinde Almanya, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine Avusturya ve Macaristan'ın yerini alan ters gazın ana tedarikçisi haline gelecektir. Ayrıca, bu proje Almanya'ya pahalıya mal olmayacak; çünkü Gazprom gaz boru hatlarının döşenmesinin tüm masraflarını üstlenmektedir.

Brüksel'deki Marshall Amerikan-Alman Vakfı'nın kıdemli güvenlik ve savunma bilim insanı B.Lete'nin dediği gibi, Rusya'nın ticari açıdan açık bir tedarikçi olduğunu söylüyor. Bununla birlikte, politik bir bakış açısıyla, Avrupa'nın Rusya'ya enerji bağımlılığını artırmanın gerekli olduğunu düşünmüyor. Dahası, Rusya enerjiyi dış politika aracı olarak kullanıyor. Bu durumda, Avrupa'nın enerji kaynaklarını çeşitlendirme konusunda çalışmaya devam etmesi gerekiyor.⁷⁸

Yurtdışındaki Rus enerji stratejisi her zaman Avrupa'nın Rus enerji kaynaklarının tedarikine bağımlılığını desteklemeyi ve derinleştirmeyi hedeflemiştir. Bu, Rusya'nın ekonomik ve jeopolitik etkisini güçlendirmenin yanı sıra ulusal güvenliğine yönelik riskleri azaltmaya yardımcı olur. Ekonomi ve enerji konusunda Batılı uzmanlar genellikle AB ile Rusya arasındaki karşılıklı bağımlılığı vurgulamaktadır. AB, Rus gazı ve diğer enerji kaynaklarının dağıtımına bağımlıdır; Rusya ise, ana gaz ihracat pazarı, Avrupa yatırım ve teknolojisi olarak AB'ye bağlı. Ancak, Kremlin her zaman bu karşılıklı bağımlılığı asimetrik olarak adlandırmıştır. Bunu açıklamak gerekirse, Rusya'nın Avrupa yatırımı ve teknolojisi olmadan en az bir yıl yaşayabileceği gerçeğine karşılık, Avrupa'nın ise Rus gazı olmadan bir ay bile geçiremeyeceği gerçeğidir.⁷⁹ Stratejik

Німеччина наполягає на будівництві Nord Stream 2, попри спротив східноєвропейських країн і можливі санкції США?», День)

⁷⁸ SIRUK Mikola, «Chomu NImechchina napolyagaE na budIvnitstvI Nord Stream 2, popri sprotiv shIdnoEvropeyskih kraYin I mozhlivI sanktsIYi SShA?», Den.

⁷⁹ «Gazovaya zaschita. Mozhet li Evropa prozhit bez rossiyskogo gaza», Gazeta Komersant, 17.03.2014, <https://www.kommersant.ru/doc/2431645> (02.03.2019). («Газовая защита. Может ли Европа прожить без российского газа», Газета Комерсант,)

mesele artık Avrupa'nın gaz ithâlâtını çeşitlendirmek için alternatif seçeneklere sahip olup olmadığıdır. Sonuçta, bu fırsat Avrupa ülkelerinde mevcuttur. Bu, Avrupa ülkelerinin Rusya'nın ekonomik ve politik baskıları ile mücadelede yeterli siyasi iradeye ve stratejik bir vizyona sahip olup olmayacağının bir sorunudur. Gaz çeşitlendirmesi için kapsamlı bir AB stratejisinin oluşturulması ve alternatif doğalgaz tedarikçileri arayışı Rusya'nın ekonomik genişlemesinin azaltılmasına yardımcı olacaktır.⁸⁰

Bir gaz ile Kremlin tehlikeli değildir. Litvanyalı bir politikacı olan L.Linkevičius'un dediği gibi, Rus propagandası, Avrupa'nın güvenliğinin yanı sıra gaz sektöründeki bir tekelle de tehdit ediyor: «Avrupa'daki Gazprom'un tekeliyle yüzleşmeye cesaret ettik. Şimdi Rusların «bilgi endüstrisine» direnme zamanı geldi, bu da bilgiyi tıpkı gaz gibi silah haline getirdi.»⁸¹

2.2.3.Kültürel Bir Genişleme Yöntemi Olarak Rus Propagandası

H.Morgenthau emperyalist hedeflerin peşindeki en etkili yöntemi kültürel emperyalizm olarak belirler. Bu yöntemin amacı, insanların zihinleri üzerinde kontrol sağlamaktır. Bu yöntemi uygulayarak genişleme sağlanılacaktır. Örneğin askeri veya ekonomik yöntem kullanırken olduğundan daha kararlı ilkelere dayalı olacaktır. Bir zamanlar Sovyet iktidarı bile, bu ülkelerdeki Sovyet gücünün askeri ve ekonomik gücüne hazırlanmadan önce olduğu gibi, Doğu Avrupa ülkelerinde komünizm propagandasını kullanmıştır. Totaliter veya otokratik ülkelerin kültürel emperyalizminin yüksek düzeyde organize ve disiplinli olduğunu, hangi demokratik kalkınma vektörüne sahip ülkelerin övünmediğini not etmek önemlidir.

Medyanın titiz kontrolü, hem devletin ortasında hem de yurtdışında vatandaşların görüşleri üzerindeki etkisini kolaylaştırır. Kültürel emperyalizmin kullanımı, eyaletlerde

⁸⁰ Umbah Frenk, «Hto vtratit naybilshe v gazovomu konfliktі RosIya - UkraYina - ES?», NATO Review, <https://www.nato.int/docu/review/2014/NATO-Energy-security-running-on-empty/Ukrainian-conflict-Russia-annexation-of-Crimea/UK/index.htm> (14.11.2018). (Умбах Френк, «Хто втратить найбільше в газовому конфлікті Росія - Україна - ЄС?», NATO Review)

⁸¹ «Rosiyska Propaganda U Evropi Tak Samo Nebezpechna, Yak Monopoliya "Gazpromu" – Linkyavichyus», TSN, 10.09.2015, <https://tsn.ua/svit/rosiyska-propaganda-u-yevropi-tak-samo-nebezpechna-yak-monopoliya-gazpromu-linkyavichyus-491017.html> (25.01.2019). («Російська Пропаганда У Європі Так Само Небезпечна, Як Монополія "Газпрому" – Лінкявічюс», ТСН)

** Yaşam alanı

«beşinci sütun» un oluşturulmasında etkili bir silahtır. Kremlin, AB’de bu «silahı» aktif olarak kullanıyor.

AB de kültür emperyalizmine örnek olarak Rusya'yı tanımlar. Bugün için, propaganda kullanımı Kremlin’in melez savaşını yalnızca AB’de değil, uluslararası alanda da yürütmenin kilit yöntemlerinden birisidir. Rusya’nın emperyalist kompleksi, uluslararası arenada intikam alma arzusu, Rusya’nın «Lebensraum»** un Sovyet sonrası mekânda restorasyonu, Kremlin’in AB’yi siyasi bir varlık olarak bütünüyle engellemesi ve Avrupa’nın Doğu’ya yayılma politikası, Sovyetlerin’in postu olarak belirmiştir. Buna göre, AB'nin birleşmesi ve bütünleşmesinin yolu olan vatandaşlar, Rus propagandasının temel hedeflerindendir.

E.Lucas ve P.Pomeranzev'e göre⁸², AB de dahil olmak üzere Batı ülkeleri, Rus propagandasının ve dezenformasyonunun yarattığı tehdidin önemini uzun zaman önce anlamış durumdadır. Liberal demokrasiler Rus propagandasına direnemezler. Raporda belirtildiği gibi, Rusya, Sovyetler Birliği döneminde olduğu gibi Kremlin'in gündemini dayatmaya çalışmamaktadır. Ayrıca AB’nin, kafasını karıştırmaya, dikkatini dağıtmaya ve korkmasını amaçlamıştır. Uluslararası alanda kendi gücünü artırmak için Kremlin, Batı demokrasilerinin liberal değerlerini baltalamaya çalışmaktadır. Batı ülkelerinin Kremlin’in azaltmaya çalıştığı ekonomik ve askeri bir avantaja sahip olmasına rağmen, tesadüfen Batı’nın demokratik ilkeleri nedeniyle Kremlin’in medyasının kontrolünü ellerinde tutamamaktadır. Göç krizi, Brexit, ekonomik kriz ve diğer konular gibi iç problemler, araştırmanın odağını Rus propagandası sorununa kaydırmıştır. Ve propaganda büyüdüğünde, AB ülkeleri etkili bir şekilde nasıl mücadele edeceğini bilmemekteydi. Rus propagandasının ve onun özelliklerinin ne olduğu dikkate alınmaya değer ölçüde önemlidir.

2.2.3.1. Rus Propagandasının Özellikleri

Propaganda tanımlaması yapmak her zaman bir problem olmuştur. Asıl zorluk, propagandayı diğer ikna türlerinden ayırt etmek ve ikili bir yaklaşımı engellemektir. Aslında, propaganda tanımı nedir? S. Jowett ve V.O'Donnell'in işaret ettiği gibi: «Propaganda kasıtlı, sistematik algıları değiştirmeye, bilgiyi manipüle etmeye ve

⁸² Lucas E. Ve Pomeranzev P., «Winning the Information War Techniques and Counter-strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe», Legatum Institute.

propagandacıların niyetlerine yol açan bir tepki elde etmek için doğrudan davranışı denemeye çalışmaktadır.»⁸³

Propaganda, savunucunun, insanların anlayışını, ikna ve anlayıştan ziyade sahtekârlık ve karışıklıkla değiştirmeye teşebbüs etmesiyle, diğer ikna biçimlerinden farklıdır. Birkaç yayını analiz ettikten sonra, Rus propagandası belirlenebilir veya Kremlin propagandası olarak adlandırıldığı gibi, bir dizi politik teknoloji ve özel harekatı içeren çok sayıda televizyon kanalını, devlet kurumlarını bilgi verme bahanesiyle toplumun psikolojik muamelesiyle ilgilenen kurumları içeren Rus devleti, kendi hedeflerine ulaşmak için bilgilendirme politikası olarak adlandırılabilir. Rusya Federasyonu Savunma Bakanı S. Shoigu'nun haklı olarak belirttiği gibi, medya bir başka silahlı kuvvet biçimi haline gelmiştir.⁸⁴ Kremlin bunları ekonomik ve askeri silahlar düzeyinde etkili bir şekilde kullanmaktadır.

Kremlin'in propagandası teknik olarak güvende, alaycı ve gerçekler tarafından desteklenmemektedir. Putin de sadece Rusya'da değil, AB'de de propaganda yaparak, politikasını sürdürmeyi çok daha kolaylaştıran paralel bir gerçeklik yaratmaktadır. Bu görüş, Avrupa'nın NATO Komutanı Philip Breedlove'in sözleriyle doğrulanabilir. Rusya'nın bilgi savaşları tarihinde inanılmaz bir blitzkrieg⁸⁵ olduğunu söylemiştir.⁸⁶ Avrupa'daki Avrupa melez savaşının kilit bir yönü olan propaganda, Sovyet propagandasının yöntemlerini ve mantığını içeren, ancak bu propagandaya yayılması için yeni kanallarla tamamlanan PR kampanyasıdır.⁸⁷

Propagandaların bir başka özelliği de gerçeğin bir olmadığı, gerçeğin çoğul olduğu düşüncesidir. Rus medyasının yaydığı «gerçeği» yaymak için bilginin güvenilirliği önemli değildir. Bu durumun 2016 yılında Rusya Federasyonu İletişim ve Kitle İletişimi Bakan Yardımcısı Olexsiy Volin konferanslardan birinde sözlerinin altını çizerek,

⁸³ Jowett Garth S., ve O'Donnell Victoria, *Propaganda and Persuasion*, SAGE, 2012, <https://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>, s.4-17.

⁸⁴ «Shoigu: SMI stali vidom oruzhiya, i nelzya primenyat ego "po-plohomu"», Ria Novosti, 27.03.2015, <https://ria.ru/20150327/1054977094.html> (11.01.2019). («Шойгу: СМИ стали видом оружия, и нельзя применять его "по-плохому"», Риа Новости)

⁸⁵ Vandiver John, «SACEUR: Allies must prepare for Russia 'hybrid war'», Stars Stripes, 4.09.2014, <https://www.stripes.com/news/saceur-allies-must-prepare-for-russia-hybrid-war-1.301464> (12.01.2019)

⁸⁶ Paganini Pierluigi, «The Russian propaganda is scaring European Intelligence and NATO», Security Affairs, 19.02.2017, <https://securityaffairs.co/wordpress/56458/cyber-warfare-2/nato-russian-propaganda.html> (17.02.2019)

⁸⁷ Ryikovtseva Elena, "Rossiya zhivet v parallelnom mire", Radio Svoboda, 14.09.2017, <https://www.svoboda.org/a/28735838.html> (16.02.2019). (Рыковцева Елена, "Россия живет в параллельном мире", Радио Свобода)

bilginin güvenilirliğinin ya da yokluğunun önemli olmadığını, daha önemli olan ise, bir medya değerlendirmesi olarak kabul edilmediğini⁸⁸ söylemiştir.

C.Paul ve M.Matthews tarafından yapılan bir çalışmada, Rus propagandasının çok sayıda televizyon kanalı, radyo ve videoya yayımlandığı gibi, aynı zamanda interneti trollerin kullandığı için, modern Rus propagandasının büyük özelliklerini büyük hacimli ve çok kanallı olarak tanımlamaktadır. Görevi «Kremlin çizgisini» dağıtmaktır. Çalışmasında diğer bir özelliği de hız, süreklilik ve tekrarlama.

Bu özellik Rus propagandasına bağlanmaktadır; çünkü propagandacı medyada genellikle belirli olaylara hızlı tepki verir. Çünkü propagandist gazeteciler bilgi ve gerçekleri doğrulamak için zamana ve kaynaklara ihtiyaç duymaz. Kendileri için faydalı olan olayların kendi yorumlarını yaratır ve dağıtırlar ve onları en iyi hedeflere ulaştırırlar. Neden bu kadar etkili? Çünkü insan psikolojisine göre ilk rotasyon en istikrarlı olarak kabul edilir ve bilginin sürekli tekrarlanması bir alışkanlık oluşturur. Böylece alışkanlık sağlanan bilginin benimsenmesine katkıda bulunur.

Rus propagandası nesnel gerçekliği kapsamamaktadır. Bazen, Kırım medyasına gelen bilgiler hakikatin bir parçası olabilir; ancak gerçekler ve olaylar o kadar çarpık ki hiçbir şey kalmayacak kadar azdır. Çok sık olarak, bir veya başka bir olayla hiçbir ilgisi olmayan çerçeveli fotoğraflar kullanılmaktadır.⁸⁹ 2017'de olduğu gibi, Rusya Savunma Bakanlığı'nın ABD'nin İslam devletinin savaş birliklerini kapsamadığına dair «tartışılmaz» kanıtı gösteren bir fotoğraf yayınlanmıştır. Bu «fotoğraf kanıtı» bir bilgisayar oyunundaki kareden dönüştürülmüştür.⁹⁰

Yazarlara göre, çağdaş Rus propagandasının son özelliği, mantık ve tutarlılık eksikliğidir. Genellikle aynı haberler farklı kanallarla farklı şekillerde ele alınmaktadır ve bu mesajların çoğu gerçekler tarafından desteklenmemektedir. Dahası, uğursuz bir zamanda,

⁸⁸ Rosyak Dariush, «Parallelniy rossiyskiy mir», Inosmi, 9.10.2014, <https://inosmi.ru/russia/20141009/223531383.html> (12.02.2019).

(Росьяк Дариуш, »Параллельный российский мир», Inosmi)

⁸⁹ Paul Christopher, Miriam Matthews, «The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model», Rand, 2016, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE198/RAND_PE198z1.russian.pdf, s.1-5.

⁹⁰ Kizilov Evgeniy, «Minoboronyi RF popalos na feyke: vmesto foto pokazali kadry iz igry», Stopfake, 14.11.2017, <https://www.stopfake.org/minoboronyi-rf-popalos-na-feyke-vmesto-foto-pokazali-kadry-iz-igry/> (25.02.2019). (Кизилев Евгений, «Минобороны РФ попало на фейке: вместо фото показали кадры из игры», Stopfake)

izleyiciler kısa bir hafızadaymış gibi aynı olaylar farklı bir şekilde aydınlanmaya başlamaktadır. İfadelerindeki tutarsızlık V.Putin'in ifadelerinde de görülebilir. Örneğin, 2014'te Kırım'ın işgali sırasında V.Putin, 4 Mart 2014'te askeri üniforma giymiş kişilerin Rus ordusunun askerleri olmadığını, yalnızca yerel öz savunma güçleri olduğunu söylemesine rağmen 17 Kasım 2014'te zaten Rus askerlerin orada bulunduğunu belirtmiş ve oradaki askerlerin Rus ordusunun silahlı kuvvetleri olduğunun hiçbir zaman bunun bir sır olmadığını ifade etmiştir.⁹¹

Sonuç olarak, yalnızca Rus propagandasının başarısının sübvansiyon uygulamaları ve psikolojik etki kullandığı değil, aynı zamanda yüksek değerli propagandaların AB bütçesine göre tahsis edildiği fikrine ulaşılabilir. Avrupa Parlamentosu oturumunda konuşan İspanya'nın hristiyan demokrati, Kremlin'in propaganda için Avrupa'ninkinden çok daha yüksek bütçesinin olduğunu söylemiştir. Bir milyar avronun Kremlin'e tahsis edildiğini ve buna karşın AB'nin ise bir milyon avronun tahsis edildiğini ve ayrıca Kremlin'in büyük bir propagandası ve büyük miktarda bilgi kaynağı olduğunu söylemiştir.⁹² Diğer uzmanlara göre, Kremlin medya aracılığıyla propagandaya yılda 2,6 milyar dolar harcar.⁹³

2.2.3.2. Rus Propagandasının Yayılması

Rus yasal propagandasının hedefi, dünyanın 160 ülkesinde yabancı dilde konuşulan bir nüfustur ve bu yüzden 30'dan fazla dile çevrilmiştir. Ana propaganda yayma iyileştirmeleri uluslararası ajans «Russia Today» (RT), uluslararası haber ajansı Sputnik⁹⁴ ve tüm radyo istasyonları ağı, intranet siteleri, sosyal ağ siteleri vb... Kanal RT sitesinde belirtildiği gibi, TV ağı RT sekiz haber ve belgesel kanalını, altı dilde çevrimiçi bilgi portallarını ve tüm dünyadaki TV kanallarına özel içerik sunan global multimedya ajansı RUPTLY'yi içermektedir. TV kanalları RT America ve RT UK, Washington ve

⁹¹ Ложь Путина о российских военных, 7.01.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=iVvFIwoabzA> (20.02.2019). (Lozh Putina o rossiyskih voennyih)

⁹² «Million evro na borbu s rossiyskoy propagandoy», PropaStop, 22.01.2018, <https://www.propastop.org/rus/2018/01/22/%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D0%B8%D0%BE%D0%BD-%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%BE-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D1%83-%D1%81-%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9-%D0%BF%D1%80/> (12.02.2019). («Миллион евро на борьбу с российской пропагандой», PropaStop)

⁹³ «ЧЕМ РОССИЯ УГРОЖАЕТ МИРУ», Defense Express, 06.05.2016, <https://defence-ua.com/index.php/statti/publikatsiji-partneriv/270-chem-rossiya-ugrozhaet-miru> (11.02.2019). («ЧЕМ РОССИЯ УГРОЖАЕТ МИРУ», Defense Express)

⁹⁴ О канале», RT, <https://russian.rt.com/about> (11.02.2019). (О канале», RT)

Londra'da kendi stüdyolarında yayın yapmaktadır. RT Fransa ise Paris'ten yayın yapıyor. RT, dünya genelinde 100'den fazla ülkede 700 milyon civarında izleyiciye ulaşmaktadır. Uluslararası araştırma şirketi Ipsos'un dünyanın 47 ülkesinde Ekim-Kasım 2017'de yaptığı televizyon anketine göre, her hafta 100 milyon kişi RT izliyor. Ayrıca, 2015 yılında araştırma yapılan dünyanın 38 ülkesinde, haftalık TV izleyicileri RT'nin üçte bir oranında artarak 70 milyondan 95 milyon izleyiciye yükselmiştir. ABD'de, haftalık RT'nin izleyici kitlesi 8 milyondan 11 milyon izleyiciye yükselerek % 30'dan fazla büyüdü. İzleyicilerdeki en büyük artış ise Latin Amerika'da görülüyor, bu bölgede haftalık izleyici RT'si neredeyse üç kat artmıştır. 17 milyon izleyiciye (çalışmanın ilk kez yapıldığı ülkelerden alınan verilere dayanarak 18 milyon) ulaşmıştır.

RT Arabic, Arap dünyasında internet ortamındaki TV kanallarının içinde izlenme oranı olarak birinci sıradadır. Al Jazeera önündeki RT Arapça, Al Arabiya, CNN Arapça. Arapça RT radyo kanalının etkileşimli bir haber projesi olan RT Online, Al Jazeera AJ+ ve Facebook'taki diğer Arapça ses yayınları projesi, tanıtımdan bu yana izleyicilere ilgi göstermiş ve büyümüştür. RT İspanyolca ise, dünyadaki uluslararası internet ortamındaki ispanyolca TV kanallarının içerisinde izlenme oranı birinci sırada olan kanaldır. İspanyolca RT, BBC, CNN, Euronews, France 24 ve Latin Amerika kanalı TeleSur dahil tüm uluslararası haber kanallarının İspanyolca dilindeki web sitelerine katılmak için ⁹⁵ RT'ye göre, 2016 yılına kadar kanalın finansmanı yaklaşık 310 milyon dolar harcamıştır. Karşılaştırma yapmak için, 2005 yılında bu kanala sadece 30 milyon dolar tahsis edilmişti. ⁹⁶

Haftalık izleyicisi 100 milyon olarak tahmin ediliyor. ⁹⁷ 2018 itibarıyla, YouTube izlenme sayısı 8 milyardır. Karşılaştırma için, 6 milyar 400 milyon CNN, BBC 4 milyar 200 milyon, AL LAZEERA 3 milyar, EURO NEWS 2 milyar 800 milyon kez görüntülenmiştir. ⁹⁸ RT kanalının genel müdürü olan M. Simonian'a göre, giderek daha

⁹⁵ O kanale», RT.

⁹⁶ Mayer Henry, Carol Matlack, Steafan Nicola, «How the Kremlin's Disinformation Machine Is Targeting Europe», Bloomberg Businessweek, 17.02.2017, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-02-16/how-the-kremlin-sdisinformation-machine-is-targeting-europe> (3.02.2019)

⁹⁷ «Ezhenedelnaya teleauditoriya RT vyirosla bolee chem na tret i ravna 100 mln», RT, 3.04.2018, https://russian.rt.com/press_releases/article/499335-teleauditoriya-rt-ipsos (11.01.2019). («Еженедельная телеаудитория RT выросла более чем на треть и равна 100 млн», RT)

⁹⁸ O kanale», RT.

fazla insan alternatif bir RT sesi duymak istediğinden izleyiciler her yıl büyüyor.⁹⁹ Bu verilere inanıyorsanız, RT internetteki en popüler haber kanalıdır.

Uluslararası ajan Sputnik'in siteleri dünyanın 30'dan fazla dilinde faaliyet göstermektedir. Benzerlerine göre, Ocak 2018'de sputniknews.com'a gelen toplam ziyaretçi sayısı dünya çapında 54 milyon kişi. En çok ziyaret edilen siteler Türkiye, Almanya, Fransa, Brezilya ve ABD'den oluşmaktadır.¹⁰⁰

2017 yılında RT ve Sputnik web sitelerinin katılımıyla yapılan bir araştırmaya göre, Almanya, Kasım 2017 itibarıyla benzer en büyük web izleyici kitlesidir (RT 13,75%, Sputnik 6,19%). Web sitesi izleyicisi 9 milyon insan.¹⁰¹ Ziyaretçilerin çoğu Almanya'dan sahaya geliyor (% 78). Fransa (RT 10.29%),¹⁰² 2018'de Sputnik Fransa'nın en çok ziyaret edilen 20 medya sitesinden biri oldu. Sputnik'in, 2017'de sadece 69. sırada olduğunu belirlemiştir.¹⁰³ Büyük Britanya'yı (Brexit olmadan önce İnternet izleyicisinin yayınlanmasından önce Sputnik 7.9% idi.) not etmek de önemlidir.¹⁰⁴

Görünüşe göre, bu medya grubunun Avrupa'daki en büyük izleyici kitlesi Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık'tadır. Rusya'nın bu Avrupa ülkelerine odaklanması, politik, ekonomik ve bilgilendirici yönleriyle en etkili AB ülkeleri (İngiltere Brecken) oldukları gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Bu ülkelere, kararların çoğunun AB içinde verildiğine bağlıdır. Ayrıca, bu ülkelerde, 2016-2017 döneminde özellikle kamuoyu manipülasyonu ile ilgili seçimler yapılmıştır.

Rusya, bilgi etkisini aşağıdaki ana kanallardan yaymaktadır:

- televizyon kanalları ve İnternet kullanarak,
- Avrupa basını ve «bağımsız» gazetecileri kullanarak,

⁹⁹ Ezhenedelnaya teleauditoriya RT vyiroslo bolee chem na tret i ravna 100 mln», RT.

¹⁰⁰ «Sputnik News. Trafic Overview», SimilarWeb, <https://www.similarweb.com/website/sputniknews.com/#overview> (29.03.2019)

¹⁰¹ «Deutsch RT. Stafic Overview», SimilarWeb, <https://www.similarweb.com/website/deutsch.rt.com> (29.03.2019)

¹⁰² «Chomu Evropa prograE roslyskly propagandI», Derzhavniy portal, 21.03.2016, http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ros_propaganda723d5.pdf?fbclid=IwAR2xyOU4oyX6s5ALb39YOhI0uoDS2qDflgFiEmToTqbMzF-87WJ6mhvxgMQ (9.02.2019). (Чому європа програє російські пропаганді, Державний портал)

¹⁰³ «Sputnik voshel v pyaterku samyih poseschaemyih inostrannyih mediasaytov vo Frantsii», Ria Novosti, 17.09.2018, <https://ria.ru/20180917/1528697759.html> (21.03.2019). (Sputnik voшел в пятерку самых посещаемых иностранных медиасайтов во Франции, Риа Новости)

¹⁰⁴ «Chomu Evropa prograE roslyskly propagandI», Derzhavniy portal, s.6.

- Rus yanlısı STK'lara destek ve finansman olarak,
- Rus diasporası propagandasını yaymak için analitik merkezler ve sözde uzmanlar kullanarak,
- Aşırı sol ve sağ (radikal) siyasi partilerin ve derneklerin finansmanları olarak.

Eski SSCB'de, devlet düzeyinde, ideolojiyi Moskova'ya yayan yabancı siyasi örgütlerle işbirliği programı yapılmıştır. ABD, Avrupa, hemen hemen tüm Doğu ülkeleri, Afrika ve Latin Amerika'da o zamanlar farklı Komünist partiler, sosyalist partiler veya işçi partileri vardı.

2.2.3.3. Sovyet Propagandasının Devamı Olarak Rus Propagandası

Sovyet propagandası, SBKP'de tekel gücünün komünist ideolojisinin, yaşam tarzının, politikalarının ve bunun dünyaya yayılmasının devlet propagandasıdır. Bu, bir yandan totaliter Sovyet «sosyalizminin» varolmayan «avantajlarının» açık bir topluma duyurulması, bir yandan da kötü niyetli anlamların ve doğrudan dezenformasyonun kullanılmasıyla «çürüyen kapitalizm» ve Batı'nın eleştirisi olmuştur. Batılı ülkeler sert eleştirilere maruz kalmışlardır.¹⁰⁵ ABD ve Batı ülkeleri, er ya da geç çökecek olan kötülüğün, «kaybedilen ve bozulan» kapitalizmin enkarnasyonu olmuştur. Sovyetler Birliği'nin ve SBKP'nin propaganda makinesinin çöküşünden sonra, eski Sovyetler Birliği'nin topraklarındaki insanlar için ideolojik bir boşluk oluşmuştur.

Putin iktidara gelinceye kadar, Rusya topraklarındaki bu boşluk doğal olarak doldurulmuştur. Gerçekten demokratik ve gerçek hamleler olmaya başlamıştır. «Vesti», «Vzglyad», «NTV» kanalı gibi programlar demokrasilerinde ve doğruluklarında Batılı ülkelerdeki emsallerinden daha kötü değildir. Fakat Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte, her şey çarpıcı biçimde değişmiştir. KGB albayının yaptığı ilk şey, bütün demokratik ve alternatif medyayı devlet ideolojisine dağıtmış ve mülklerini millileştirmiştir.

Bu, V.Putin'e ve onunla birlikte gelen ve vatandaşlar için bilgi akışını tam olarak kontrol etmeye ve olaylara alternatif bir bakış açısından mahrum bırakmaya gelen özel hizmetler

¹⁰⁵ Radyanska propaganda», VikiPediya, <http://www.wikizeroo.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly91ay53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvJUQwJUEwJUQwJUIwJUQwJUI0JUQxJTgJUQwJUJEJUQxJTgxJUQxJTgJUQwJUIBJUQwJUIwXyVEMCVCRiVEMSU4MCVEMCVCRSVEMCVCRiVEMCVCMCVEMCVCMYVEMCVCMCVEMCVCRCEVEMCVCMCVEMCVCMCA> (10.02.2019). («Радянська пропаганда», Вікіпедія)

ekibini sağlamıştır. İnternet kullanıcıları, 2000 yılının başlarında, Rusya Federasyonu nüfuzunun çok küçük bir yüzdesini kapsıyordu, ancak uzman kuruluşlar da dokunaçlarını başlatmış ve bilginin yayılması için propaganda kanalları yaratmıştır. Şubat 2018’de, Rusya’nın küresel İnternet ağıyla bağlantısını kesmek için Rusya Devlet Duması için bir taslak sunulmuştur. Çünkü World Wide Web fikri, Rusya’nın ulusal çıkarları ve güvenliği için bir tehdit oluşturunuyordu. Kremlin’de belirtildiği gibi, Rusya teknik olarak Tüm Dünya Intranet’ini kapatmaya hazır bir şekilde beklemektedir.¹⁰⁶

Sovyet ideolojik propagandasının çöküşünden bu yana 27 yıl geçmiş ve küllerinden korkunç ve alaycı bir şekilde anka kuşu olarak yeniden canlanmıştır.

Sovyet propagandasını «çürüten», «şımarık», «alay» ve «müreffeh» Sovyetler Birliği ile doğrulayan Sovyet karikatürlerini dikkate almaya değerdir. Propaganda, batıda yaşayan insanların çok fakir olduğu ve yiyecek hiçbir şeylerinin olmadığı gibi bir yalana ulaşmıştır. İlginç bir şekilde, çoğu insan insanların yurtdışında nasıl yaşadıklarını kontrol edememiştir. Ülke dışına sadece iktidar yönetimine kendini kanıtlanmış politikacılar çıkabilirdi. Sovyetler Birliği vatandaşları o kadar korkuyorlardı ki, «herhangi bir Sovyetler Birliği vatandaşı yurtdışına çıktığı taktirde, Batı gizli servisleri çocuklarını kaçırarak ve onlara işkence yapacaktı.» yalanı akıllarda büyük bir yer edinmiştir. Böylelikle normal bir Sovyetler Birliği vatandaşı hiç bir zaman iyi bir işi, arabası ve evi olan ABD çalışanı göreceğini düşünemeyecektir. Ve buna karşılık Sovyet vatandaşları yokluk içinde yaşayacaktır. Ayrıca Sovyetler Birliğindeki ekonomik yapı satın alma gücünde ortadan kaldırmıştır. Lakin Batı ülkelerinin imajı ne kadar kötü olursa olsun, Sovyetler Birliği vatandaşları Batı’ya tapmıştır.

Bu karikatürler Sovyet dergilerinde yer almaktadır. Sovyet dönemi ve Ukrayna-Sovyet dergisi «Perets» olan «Krokodil» gibi dergilerde, Sovyetler Birliği’ndeki günlük yaşam için karikatürler bulabiliyorlardı ve son sayfada mutlaka «çürüten» bir olayın karikatürü vardı. Sovyet, bir erkekte yaşıyor ve kapitalizmin içinde ne kadar da fakir yaşıyor.

İşte bunlardan bazıları:

¹⁰⁶ «German Klimenko schel Rossiyyu gotovoy k otklyucheniyyu ot mirovogo interneta», Interfaks, 5.03.2018, <https://www.interfax.ru/russia/602425> (1.03.2018). («Герман Клименко счел Россию готовой к отключению от мирового интернета», Интерфакс)

Şekil 1: «Yoldaş V.Lenin toprağı kirli şeylerden arındırır»

Кайнак: «Тов. Ленин очисчаёт Землю от нечисти. RSFSR, 1920», Pikabu, [https://pikabu.ru/story/tov lenin ochishchaet zemlyu ot nechisti rsfsr 1920 6093276](https://pikabu.ru/story/tov_lenin_ochishchaet_zemlyu_ot_nechisti_rsfsr_1920_6093276) (02.03.2019). (Тов. Ленин очищает Землю от нечисти». РСФСР, 1920», Pikabu)

Bu karikatürde V.Lenin, burjuva kralı, din adamlarını ve bankacıları dünyadan süpürmektedir. Bunların hepsi, komünistlerin görüşüne gör, komünist bir geleceğın inşasını engelleyen toplu imgelerdir.

Şekil 2: «1945 sonrası Sovyet siyasi afişi: Biz ve onlar»

Kaynak: «Sovetskiy politicheskiy plakat, «Myi i Oni», 1945, https://softsalo.com/sovet_45_poli/poli_34.html (03.02.2019).
(«Советский политический плакат, »Мыи Они»,.)

İşte Soğuk Savaş sırasında 1950'lerde oluşturulmuş bir başka Sovyet propaganda afişi. Bu poster, kapitalizm ve sosyalizm değerlerinin görüntüsünü temsil eder. Sol tarafta, genç ve başarılı mühendisin ön plana çıktığı Orta Asya'da bir kanal inşası gösteriliyor ve yanında mutlu bir yerli asistan görülebiliyor. Resmin üzerindeki metinde ise «Çölü gelişen bir ülkeye dönüştürüyoruz.» yazıyor. Sağ tarafta, patlamalar ve yangın içinde her yerlerde askeri hareket resmi var. Resmin üzerinde şu yazıyı görülür: «Şehirleri ve köyleri çöllere çeviriyorlar.»

Şekil 3: «İki dünya - iki plan»

Kaynak: «Sovetskiy politicheskiy plakat posle 1945 g. Dva mira - dva plana»,
https://softsalo.com/sovet_45_poli/poli_38.html (1.01.2019).
(«Советский политический плакат после 1945 г. Два мира - два плана»)

Soğuk Savaş sırasında da yaratılan bir başka afiş; yaşlı adama ağaç dikme planını açıklayan ve elinde meşe palamudu çuvalını tutan genç bir ormancıyı resmediyor. Yukarıda şu yazı görülebilir: «Yaşam ekiyoruz!». En altta, genel olarak düşmanlıklara giriş planlarını açıklayan kalın kapitalist imajı görülebilir. Bu resmin altında şu yazıyı görebilirsiniz: «Ölüm ekiyorlar!»

Şekil 4: «Kim milli gelir elde ediyor?»

Kaynak: Mischishin Mihail, « Sovetskiy Chelovek», Newsfront, 15.09.2015, https://mediamera.ru/sites/default/files/images/komu_dostaetsya_nacionalniy_dohod.jpg (1.01.2019)/ (Мишишин Михаил, « Советский Человек», Newsfront)

Bu poster, kapitalizm ve sosyalizm altındaki servet dağılım ilkesini açıklıyor. Bu posterin başlığı: «Milli geliri kim alıyor?» Poster, kapitalizmin altındaki bir işçi olduğunu, emeği için bir kuruş sayan, ardından kitapçıkta para ve silah çuvallarıyla kalın bir kapitalistin betimlendiğini gösteriyor. Yazının altında: «Kim milli gelir elde ediyor?» Cevabı en alttan yazılmıştır: «Kapitalist ülkelerde, aslan payı sömürücülere.» «SSCB'deki emekçilere aittir.» Posterin bu bölümünde, elinde bir sürü satın alınmış eşya ve mutlu, gülümseyen, Sovyet bir adam tasvir edilmiştir. Endüstriyel ve sosyo-kültürel yapıların işleyişini gösterir.

Şekil 5: «Avrupa Topluluğu»

Kaynak: «Sovetskie antiamerikanskіe plakaty», Nazad v SSSR, http://back-in-ussr.com/2016/03/sovetskie-antiamerikanskіe-plakaty_2.html (2.03.2019). («Советские антиамериканские плакаты», Назад в СССР)

Sovyet siyasi afiş «Avrupa Topluluğu». Afişler, İngiltere ve Fransa da dahil olmak üzere Avrupa ülkelerinin liderlerinin, masada müzakere eden ABD'nin ve masanın altında her türlü gizlenmeyi gösteren karikatüründe tasvir edilmiştir. Afiş, üst kısımda birbirlerine verilen nezaket ve ikiyüzlülüğü betimliyor; alt kısım da ise birbirlerine göre gerçeklik. Posterin altında bir ayet vardır: «Böyle bir toplum pahasına herkes için açık ve anlaşılır. Dudaklarına bir gülümseme, konuşmalarda ve düşüncelerde bir yalan, arkada bir bıçak!»

Bu afişleri analiz edince her şeyin gerçekte görüldüğü gibi olmadığı ortaya çıkıyor. Kişi imkanların o kadar da geniş olmadığı sonucuna varabiliyor. Sonuçta, Sovyetler Birliği'ndeki mağazalardaki kuyruklar Sovyetler Birliği'nde satın almanın zor olduğu sonucuna varıyor. Ayrıca alım gücü de oldukça düşüktür. Sovyet otoritelerinin prodüksiyondan elde ettikleri para, silah ve savaş için kullanılmıştır. Eğer gerçekler

ortada olsaydı SSCB vatandaşlarının bu durum karşısında çok farklı bir tavır içinde olacağı kaçınılmaz olacaktır.

Modern Rus propagandası, Sovyet propagandasından çok da farklı değildir. Kitle iletişim araçlarının vatandaşların bilgi edinme hakkı değil, yetkililerin propaganda yapma, yalan söyleme ve dezenfekte etme yolları olarak kullanılmaktadır. Ve bu durum Sovyet zamanlarında anlaşılmıştır. Sovyetler Birliği'nde gazeteler, radyolar, televizyonlar Sovyet propaganda ve yalancılarının tekrarlayıcılarına dönüştürülmüştür. Sovyet yetkililer bunu çok ustaca ve inkâr edilemez bir şekilde inanmışlardır. Medya yanlışlıkları, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği vatandaşlarına da bağlılık testi haline gelmiştir. «Akıntıya karşı» giden kişi esir alınmış veya bu vatandaşlara zulmedilmiştir. V.Putin, propaganda geliştirme ve yayma konusunda yeni bir şey icat etmemiştir. Elbette, bu çalışmanın üçüncü bölümünde anlattığımız Rus propagandası yöntemleri daha sofistike hale gelmiş ve Sovyet konuşması yerine, iyi işleyen bir propaganda makinesi ortaya çıkmıştır. Ancak sürekli propaganda ilkesi yalan, gerçeklerin çarpıtılması ve neo-fesleğen görüşlerinin ve düşüncelerinin sadece Rusya topraklarında değil yurtdışında da yayılması olarak kalmaktadır.¹⁰⁷

Geleneksel medya kullanan Sovyetler Birliği'ndeki propaganda, propagandasını Batı ülkelerinde kitlesel olarak yaymayı başaramazken, modern medyanın propagandası, geleneksel medyanın yanı sıra, interneti, sosyal ağları ve demokratik bir sistemin kırılganlıklarını kullanarak vatandaşların düşüncelerini kolayca etkileyebilir.¹⁰⁸

Sonuç olarak, bu makalenin ikinci bölümünde, Kremlin'in Avrupa Birliği'ndeki emperyalist politikasının üç yöntemi analiz edilmiştir: Askeri, ekonomik ve kültürel. Rus propagandasını kültürel bir genişleme yöntemi olarak tanımladıktan sonra Sovyet propagandacılarının karşısında bu propaganda incelenmiştir. Rus propagandasını eleştiren bir yazı yazılmıştır ve yalnızca Avrupa'daki değil, dünyada da dağıtım kanalları araştırılmıştır. Ayrıca, Rus propagandasının başka tür bir askeri güç olduğunu ve Avrupa Birliği'nin Rus propagandasıyla mücadeleye daha fazla dikkat etmesi ve daha fazla para ayırması gerektiği vurgulanmıştır.

¹⁰⁷ Portnikov VItally, «ZMI yak odin Iz vidiv Zbroynih sil RosIYi», RadIo Svoboda, 28.03.2015, <https://www.radiosvoboda.org/a/26924585.html> (8.03.2019). (Портников Віталій, «ЗМІ як один із видів Збройних сил Росії», Радіо Свобода)

¹⁰⁸ Lucas E. Ve Pomeranzev P., «Winning the Information War Techniques and Counter-strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe», Legatum Institute, s.5-6.

3. BÖLÜM: AVRUPA'DA RUS GÖÇMENLERE VE MÜLTECİLERE KARŞI PROPAGANDA

Avrupa'daki Rus propagandası, birçok propaganda, teknik ve yöntemi kullanmaktadır. Bazen yanlış bilgilendirme ve gerçeklerin kasıtlı olarak çarpıtılmasıyla kendini gösterir, bazen de dünya komplo teorilerinin «öykünmesi» ile olur.¹⁰⁹ Bu taktik, izleyicilerin olayların gerçek versiyonlarına bile inanmamasını sağlar ve bilinçaltı olarak her yerde «Siyonizm izleri», «Amerikan izleri» ve «Masonlar»ı ortaya koyar.

Rus propagandası, AB'nin farklı ülkelerinde farklı konuları dikkate alarak toplumdaki «acı» temaları kapsayan anlatımlar kullanmaktadır.

Kremlin yayınları, Fin-Rus evliliğinin çöküşünden sonra çocukları kaçırdıkları için Finlandiya yetkililerini suçlamaktadır. İngiltere'de Sputnik Uluslararası Haber Ajansı, İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çekilmesi konusunda referandum yapmak için son kampanyası sırasında AB'nin «dezavantajları»na dikkat çekmiştir. Ayrıca Rusya, Finlandiya'yı Üçüncü Dünya Savaşı ile tehdit etmiştir ve İsveç, NATO'ya katılırsa İsveç'e «cevap verme» tehdidinde bulunmuştur. Ayrıca, NATO'nun füze savunmasına katılırsa Danimarka'nın nükleer hedef olacağına dair açıklamalar da yapmıştır.¹¹⁰

Örneğin Polonya'da, temel mesajlar, Polonya'nın «ABD kaçağı» olduğu¹¹¹, NATO'nun Polonya'yı utandırmak için Polonya'ya «eşcinseller ve travesti» birimi göndereceği mesajıdır. Batı, 1939'da olduğu gibi Polonya'ya ihanet edecektir. Ukraynalılar ve Polonyalılar arasındaki gerginliği artırmak için Volyn trajedisi üzerine spekülasyonlar yaratmaktadır. Sonuç olarak, Polonya «Slav kardeşlerle, yani Rusya ile birlikte olmalı, eşcinsel Batı ile değil».¹¹²

¹⁰⁹Gomon Dmitro, «Vijna z brekhneyu. Chomu Evropa prograє rosijs'kij propagandi», *Ekspreso*, 25.10.2016,

https://espreso.tv/article/2016/10/25/quotrasha_tudeyquot_i_kompaniya_yak_yevropa_prottydiye_rosiyski_y_propagandi (8.08.2018). (Дмитро Гомон, «Війна з брехнею. Чому Європа програє російський пропаганді», *Експрес*)

¹¹⁰ Lucas E. Ve Pomeranzev P., «Winning the Information War Techniques and Counter-strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe», Legatum Institute, 8.2016, https://cepa.ecms.pl/files/?id_plik=2706 (16.03.2019), s. 5.

¹¹¹ Ivan Danilov, «Evrosoyuz prigovoril Pol'shu», Sputnik, 08.05.2018, <https://lv.sputniknews.ru/columnists/20180508/8189619/evrosojuz-prigovoril-poland.html> (16.03.2019). (Иван Данилов, «Евросоюз приговорил Польшу», Sputnik)

¹¹² «Фейки и опровержения: как прокремлевская пропаганда действует в Европе», StopFake, 10.05.2017, <https://www.stopfake.org/fejki-i-oproverzheniya-kak-prokremlevskaya-propaganda-dejstvuet-v-evrope/>. (18/03/2019). (Фейки и опровержения: как прокремлевская пропаганда действует в Европе, StopFake)

Avrupa'daki Rus propagandasını inceledikten sonra, neredeyse tüm Avrupa ülkelerini etkileyen bir soruna odaklanmaya karar verilmiştir ve Rusya'nın katılımı olmadan göçmenler sorununun Avrupa'da bir göç krizine dönüştüğü ortaya çıkmıştır.

3.1. Göçmen ve Mülteci Karşısı Rus Propaganda Metotları

Sadece RT ve Sputnik gibi tanınmış medya ajansı olan Rus kanalları tarafından dağıtılmayan, aynı zamanda yerel kanallar tarafından da dağıtılan 80'den fazla propaganda metodu ve 30 örnek Rus göçmenlik karşıtı propaganda metodu analiz edilmiştir. Bunlarla birlikte Avrupa ülkelerinde Rus propagandası ve dezenformasyonunu dağıtanlar olarak da bilinen AB yerel kanalları da incelenmiştir. Taktiklerini, metotlarını ve propaganda dağıtma mantıklarını anlayarak, onu etkin bir şekilde önlemenin yolları tespit edilebilir. En çok kullanılan metotlar aşağıdaki gibidir:

1. Bize göre RT ve Sputnik'in propagandayı yayma stratejisi olarak kullandığı Rus propagandasının temel tekniklerinden biri «bilgi bulanıklaştırma» olarak adlandırılan bir teknolojidir. Bu tekniği kullanarak, dünyanın dört bir yanındaki insanlar Rus kanallarının konumunu diğer kanallara alternatif olarak görmektedir. Bu teknolojinin özü, objektif haberi yanlış haberlerle karıştırmak; doğruluk kavramını saptırmak ve belirli bir olay veya durum hakkında yanlış bakış açısı sağlamaktır. RT'nin olaylara «alternatif» bakış açısının konumunu sürekli yayınlaması, «tüketici»yi bu bilginin en saçma versiyonunu bile, hiçbir bakış açısının kabul edilemez olanını bile, hiçbir şeyden aşağılık olmadığını düşündürmeye başlar. Sonuçta, bu bilginin tüketicisini, tüm medyanın dahi güvenilmeyi hak etmediği sonucuna vardırır. Diğer haber kanalları tarafından yapılan herhangi bir yanlışlığın veya hatanın, örneğin EURO NEWS veya CNN gibi, bu medyanın onları destekleyen hükümetlerin kuklaları olduğuna dair değerli bilgilerin bir başka kanıtı olduğunu izler.¹¹³ V.Putin'in de söylediği gibi, RT ve Sputnik'in misyonu uluslararası haberlerde Anglo-Saxon tekeline son vermek ve RT kanalını yaratırken, bu kanalı Rus siyasetinin savunmacısı olarak oluşmasını asla düşünmemeleridir.¹¹⁴

¹¹³ Pomerantsev Peter, «Inside the Kremlin's hall of mirrors» , The Guardian, 10.04.2015, <https://www.theguardian.com/news/2015/apr/09/kremlin-hall-of-mirrors-military-information-psychology> (15.03.2019)

¹¹⁴ «Putin: RT lomaet monopoliyu anglosaksonskih SMI», Vzglyad, 11.07.2013, <https://vz.ru/news/2013/6/11/636789.html> (8/03/2019). («Путин: RT ломает монополию англосаксонских СМИ», Взгляд)

2. Önceliğin etkisi metodu: Bu etki, şu anda kontrol edilemeyen çelişkili bilgiler alındığında, ilk gelen bilgiye inanan bir kişi olduğu yönündedir. J. Gebel bu propaganda metodunu şöyle tanıtmıştır: «Dünyanın ilk kelimesini kim söyledi ise, o haklıdır». A. Hitler ise şöyle demiştir: «Halk her zaman % 100 kanıtlanmış olan olaya karşın %90 kanıtlanmamış olaya inanmayı tercih eder.»¹¹⁵

3. Etiket atama metodu: Bu, bir propagandacının olguya olumsuz bir anlam verdiği ve insanların negatif ilişki kurmasına neden olan bir isim veren yöntemidir. İnsanlar veya fenomenler için «etiketler» oluşturarak bir propagandacının, propaganda nesnesini parçalayabilecek aptal bilgiyi açıklamadan bile propagandacı nesnesini küçümsemesi çok kolaydır.¹¹⁶ Öykülerin kullanılması «mülteci çocuklar kaçırıyorlar», «mülteciler-Araplar», «göçmenler insan değil» vb. propagandacıların sadece yaratılan bu kestirmeleri kullanmasına yardım eder ve rasyonel bilgi analizi yapamayan insanlarda olumsuz duygulara neden olur.

4. «İlişkilendirme» yöntemi, «etiket atama» yöntemine yakındır. Bu yönteme göre, nesne halkın gözünde, bilinç tarafından kötü olarak algılanan bir şeye özellikle bağlıdır. Örneğin, Rus kanalı «Rossiya», Alman polisi tarafından ulusal bir göçmen ayini olarak kabul edilen Köln'deki kadın göçmenlerin toplu tecavüzünü bildirmektedir.¹¹⁷ Bu yöntemi kullanarak, entelektüel çaba için büyük tasarruf sağlayan ilişkiyel düşünceyi içeren metaforlar kullanılmaktadır. Bir kişinin temel zayıflığı, derneklere ve yanlış analogilere başvurmak, entelektüel çabadan tasarruf etmektir. Vurgulanan konuya ilişkin haberleri veya çalışmaları incelemek yerine, bazen sözlü metaforları, yakınlarındaki ilgili video veya fotoğraf ile değiştirir.

¹¹⁵ Sorochenko Viktor, Enciklopediya metodiv propagandi, Svitoch, 2002, <https://svitoch.in.ua/701-entsyklopediya-metodiv-propahandy-chastyna-3.html> (20.03.2019). (Сороченко Віктор, «Енциклопедія методів пропаганди», Світоч)

¹¹⁶ Yakovleva N., «Osoblivosti vplivu metodiv propagandi na politichni ustanovki gromadyan», VISNIK KiYivskogo natsionalnogo univrsitetu Imeni Tarasa Shevchenka, 2009, http://papers.univ.kiev.ua/1/filosofija_politologija/articles/yakovleva-n-i-peculiarities-of-methods-of-propaganda-influence-on-political-mi_17108.pdf, s.3-4. (15.02.2019). (Яковлева Н., «Особливості впливу методів пропаганди на політичні установки громадян», ВІСНИК К Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

¹¹⁷ «Politsiya Germanii spisala grupovyie iznasilovaniya na natsionalnyie obyichai migrantov», Rossiya 24, 11.01.2016, https://www.youtube.com/watch?v=qetM_SuKNHc (23.02.2019). («Полиция Германии списала групповые изнасилования на национальные обычаи мигрантов», Россия 24)

5. Bir sonraki yöntem ise duygusal rezonans metodudur. Duygusal rezonans tekniği, propaganda bilgisinin eşzamanlı iletimi ile geniş bir izleyici kitlesinde belirli bir ruh hali yaratmanın bir yolu olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik düzeyde bir insanı etkileyen, kendisini propaganda etkisinden ayırmaya çalışan bir kimsenin psikolojik korumasını kaldırmanıza izin veren duygusal rezonanstır. Eğer propaganda mesajları bir kişiyi duygusal olarak etkilemeye çalışır ve aynı zamanda tecavüze uğrayabileceği korkusu (örneğin çocukları için) üzerine kuruluysa, bu yayılma bilinçli insan avcısı dışında duygusal bir düzeyde gerçekleşir.¹¹⁸

6. Aktif olarak Rus propagandasını kullanan bir başka yöntem «gerçekleri belirleme» yöntemidir. Bu yöntem kullanılarak, istenen bir olgu gerçekmiş gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Bu yöntem, propagandacılar tarafından topluma uygun bir ruh hali yaratmak için kullanılır. Bu tekniği kullanarak propagandacılar çoğu insanın klişeleri benimsediği gerçeğinden faydalanırlar: «Ateş olmayan yerden duman çıkmaz» veya «Bütün bunlar herkes tarafından söylenirse, öyledir.» örneklerinde olduğu gibi. Bu propaganda yöntemi genellikle haberler veya sosyolojik araştırmaların sonuçları şeklinde kullanılır. Psikologlar uzun zamandır sosyolojik çalışmalar veya istatistiklerin sonuçlarının yayınlanmasının kamuoyunu etkilediğini ortaya koymuştur. Bu tür bir mesaja güvenilirlik eklemek için «otorite yöntemi» kullanılır: Popüler gazeteciler, din adamları, politikacılar vb. İnsanların bu otorite yükünün üstesinden gelmesi çok zordur.¹¹⁹

7. Yanlış analogi metodu: Yanlış analogi, insanın psikolojik tuzaklarından birisidir. Sonuç olarak, insanların düşüncesinde sahte mantıksal diziler oluşturmaktadır. Çoğu insan «sebep-sonuç» mantıksal ilişkisini kullanır. Bir zamanlar gerçekleşen «somut sebep-somut sonuç» ilişkisi, olanlarla ilgisi olmayan başka nesnelere varsayım yapma eğilimindedir.¹²⁰

¹¹⁸ Sorochenko Viktor, «Entsiklopediya metodiv propagandi, (Yak nas obroblyayut ZMI, politiki y reklama)», SvItch, 2002, <https://svitoch.in.ua/700-entsyklopediya-metodiv-propahandy-chastyna-2.html> (2.03.2019).

(Віктор Сороченко, "Енциклопедія методів пропаганди (Як нас обробляють ЗМІ, політики й реклама)")

¹¹⁹ GusEva SofIya, Ivanitska Bozhena, « OSNOVNI METODI PROPAGANDI V ROSIYSЬKOMU INTERNET-ZMI PRAVDA.RU», 2018, http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/44530/2/2018n896_Ivanitska_B-Main_processing_methods_54-58.pdf, s. 56.

(Гусєва Софія, Іваницька Божена, » ОСНОВНІ МЕТОДИПРОПАГАНДИ В РОСІЙСЬКОМУ ІНТЕРНЕТ-ЗМІPRAVDA.RU»)

¹²⁰ Sorochenko Viktor, «Entsiklopediya metodiv propagandi, (Yak nas obroblyayut ZMI, politiki y reklama)», SvItch, 2002, <https://svitoch.in.ua/704-entsyklopediya-metodiv-propahandy-chastyna-5.html>

8. «Perspektif» yöntemi: Herhangi bir olayı veya çatışmayı kapsayan medya yalnızca bir katılımcıya haber verir ve bir tarafta oyun oynar. NATO, Yugoslavya'daki savaşı haklı çıkarmak için bilgi manipülasyonu teknikleri kullanmıştır. Bir zamanlar Sırları şeytanlaştırmak için pek çok bilimsel makale yayınlanmıştır. Asıl sonuç, eğer «Sırp» sözcüğü yalnızca korkunç olayların tanımlanması ve kötü epitellerin kullanımı da dahil olmak üzere olumsuz bir bağlamda sürekli ve uzun bir süre boyunca kullanılıyorsa, o zaman bu bilginin tüketicileri, konumlarına bakılmaksızın, Sırlara karşı olumsuz bir tutum takınma durumu içerisinde olacaktır. Kuşkusuz, Sırların kötü muamele görmesi olumsuz olarak değerlendirilse bile, Sırp temsilcilerinin kendilerini ifade etmesine izin vermemek önemlidir. Bu yöntemi kullanarak, S. Hüseyin, M. Kaddafi ve diğerleri şeytanlaştırılmıştır.¹²¹ Aynı yöntemle Rus propagandası, göçmenleri ve Müslümanları da şeytanlaştırmaktadır. Olumsuz haberleri kapsayan Rus propagandası «göçmen» ve «Müslüman» kelimelerini kullanmaktadır.

9. «Sorun yaratma» metodu: Rus propagandasının, insanları istedikleri her şeye ikna edebileceği söylenemez. Bazen insanlara nasıl düşüneceklerini dikte etmek imkansızdır. Ancak ne düşüneceğini dikte etmek mümkündür. Böylece toplumda tartışma için izleyiciye bir gündem empoze edilebilir. Olaya karşı medyanın takındığı tutum, gerçekte aynı olmayabilir. Medya bazı sorunları önemli olsa da fark etmeyebilir; ancak bunun aksine bazı sorunları da önemsiz olduğu halde çok fazla şişirebilir, uygunsuz görüntülerle ele alabilir ve farklı yönler çekebilir.¹²²

10. Tehdit oluşturma yöntemi: Bu yöntemin muazzam bir etkinliği vardır. Bu teknik kitle izleyicisinin duygularını etkiler. Demoralize edilmiş ve korkmuş insanlar kendileri için tamamen dezavantajlı olan eylemler yaparlar veya kabul ederler. Kitle iletişim araçları bir fenomen tehlikesiyle karşı karşıya kalır ve tekrar tekrar tehlikesini artırır. İnsanlarda korku uyandırmak, bilinci manipüle etmek için uygun bir ortam yaratılır. Batı Avrupa'da, bu yöntem aktif olarak aşırı sağcı partilere karşı nüfuzun korkusunu kullanmıştır. Örneğin, 2002'deki Fransa'da yapılan seçimlerde, aşırı sağcılığın korkusu medyayı kasıtlı olarak yönlendirmiştir. Seçim kampanyasında, J. Chirac, o zamanlar gerçek rakip

(2.03.2019).

(Віктор Сороченко, "Енциклопедія методів пропаганди (Як нас обробляють ЗМІ, політики й реклама)")

¹²¹ Sorochenko Viktor, «EntsiklopedIya metodIv propagandi,(Yak nas obroblyayut ZMI, polItiki y reklama)», SvItch, 2002

¹²² Sorochenko Viktor, «EntsiklopedIya metodIv propagandi,(Yak nas obroblyayut ZMI, polItiki y reklama)», SvItch, 2002

olan sosyalistlerin etkisini desteklemek için itibarsızlaştırma kampanyası yürütmüştür. Bunun yerine, ultra sağ L.M. Le Pen'in temsilcisinin ikinci tura çekilmesi, aynı zamanda Fransızların korkutulması Nazizim saldırısı örneği üzerinden tehdit edilmiştir. Sonuçta, J.Chirac ikinci turda kazanmıştır. Sosyalist liderin daha sonra da söylediği gibi, Fransa dümeninde beş Fransızdan dördünün başkanını görmek istemeyen bir adamdır.¹²³ Bu yöntem bağlamında, Avrupa'daki göç krizinin Avrupa'nın yanlış dış politikasından kaynaklandığı Rus medyasındaki raporlar ve düşünceler tarafından savunulmakta ve sadece Avrupa'daki sağ partilerin bu durumu değiştirebilecekleri iddia edilmektedir.

11. «Anonim Otorite» yöntemi: Yanıltması çok kolay olan propaganda yöntemidir. Bir kişiyi etkilemenin en etkili yöntemlerinden biri otoriteye itiraz olduğu kanıtlanmıştır. Otoritenin adı, bir kural olarak bildirilmez. Bu yöntemi desteklemek için, alıntılanmış belgeler, uzman değerlendirmeleri vesaire kullanılabilir. Bu belgeler ve uzman değerlendirmeleri verilen bilgilerin daha ikna edici olmasını sağlamak için de kullanılmaktadır. Örneğin: «Uzun dönem araştırmalara dayanan bilim adamları ...» ya da «Cumhurbaşkanı çevresinden kaynaklananlar...». Ancak bu örnekleri hangi bilim insanları ya da hangi kaynaklar vermektedir? Genellikle, bu tür mesajlar yanlış olabilmektedir. Fakat genellikle doğrulanması imkansız olan bir kaynağa yapılan referans, sağlamlık ve ciddiyet hakkında bilgi vermektedir. Kaynağa işaret etmeyen yanlış raporlardan kimse sorumlu değildir. Kremlin'den dezenformasyon veya propaganda mesajları içeren birçok makale anonim yazarlar tarafından yazılmıştır.

12. «Pozisyonların dönüştürülmesi» yöntemi: Bu yöntem, ilgisiz birkaç bilgi içeren semantik bir seri oluşturur. Aynı olarak tüm bu bilgiler doğrudur; ancak bunların bir sonucu olarak kombinasyonları vurgulanan olayın, çarpık bir vizyonunu yaratır.¹²⁴

13. Rus propagandasının başka bir yaygın yöntemi yanlış bilgilendirme yöntemidir. Bu yöntem, bir kişi veya olaya ilişkin hatalı bir algı oluşturmak için kamuya açık belgelerden

¹²³ Belov Yuriy, «18 metodov manipulyatsii i propagandy v SMI», 06.12.2017, <https://pramen.io/ru/2017/12/18-metodov-manipulyatsii-i-propagandy-v-smi/> (7.03.2019). (Белов Юрий, «18 методов манипуляции и пропаганды в СМИ»)

¹²⁴ Shinkarenko Oleg, « TARGANA DO KOLORADA. YaK VLASHTOVANA SUCHASNA PROPAGANDA?», 9.06. 2015, <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/vid-targana-do-kolorada.html> (23.02.2019). (Шинкаренко Олег, «ТАРГАНА ДО КОЛОРАДА. ЯК ВЛАШТОВАНА СУЧАСНА ПРОПАГАНДА?»)

bilgi oluşturmayı veya silmeyi içerir. Bu eylemler arasında fotoğraflar, filmler, ses kayıtları, basılı belgeler vesaire yer almaktadır.¹²⁵

14. Komplo Teorisi: Olayları sır açısından açıklamaktır. Rusya'nın propagandasında, Amerikalıların ve Masonların suçlu olduğunun mesajı verilmektedir.

15. Zehirli kaynak yöntemi: Bu yöntemin özü, karşısındaki insanın fikirlerini değerlendirmek yerine direkt olarak o kişinin karakterine eleştiride bulunmasıdır.¹²⁶

16. Güvenirliliğin imha yöntemi: Bu yöntem kaynağı zehirlenme yöntemine yakındır. Bu yöntem, hedef kitleyi belirli bir eylemin veya fikrin, hedef grubun korktuğu veya nefret ettiği bir grupta popüler olduğunu ilan ederek eylem veya fikirlere katılmaya ikna etmek için kullanılır.¹²⁷

17. Bağlamdan kopma yöntemi: Bu yöntem, rakibin dezenfekte edilmesi veya itibarsızlaştırılması amacıyla rakibin tekliflerinin değiştirilmesi veya çarpıtılmasıyla karakterize edilir.

3.2. Rus Propagandasının Manipülasyonu

3.2.1. «Lisa» Hikayesi

Bize göre, Kremlin'in göçmenlik karşıtı propaganda kullanmasının canlı bir örneği de Rus göçmenlerin kızı olan Lisa'nın icat edilmiş tecavüz hikayesidir. Bu hikayeyi analiz ettikten sonra, birçok propaganda yönteminin kullanıldığı sonucuna varılabilir.

Lisa'nın hayali hikayesi nedeniyle gerçekleşen diplomatik skandal, politik düzlem içine girmiştir. Almanya'da, 2016 yılında, 13 yaşındaki kızın 30 saat boyunca kaybolma

¹²⁵ «Дезінформування»,

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%B7%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (14.03.2019)

¹²⁶ Golub Z., «Formalizatsiya Priyomlv InformatsIyno-PsihologIchnoYi ManIpulyatsIYi», 15.09.2017 http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/32897/1/vestnik_KhPI_2017_32_Holub_Formalizatsiia.pdf, (2.03.2019). s.56. (Голуб З., «Формалізація Прийомів Інформаційно-Психологічної Маніпуляції»)

¹²⁷ Golub Z., «Formalizatsiya Priyomlv InformatsIyno-PsihologIchnoYi ManIpulyatsIYi», s.56-57.

hikayesinde «Pervyi Kanal» Rus göçmenlerin kızı Lisa'nın, Orta Doğu'lu Müslüman 3 erkek tarafından «dövüldüğünü ve tecavüz edildiğini» belirten bir hikaye çıkarmıştır.¹²⁸

Bu hikayede, Rus haber kanalları, Alman polisinin konuyu araştırmak istemediğini ve Alman polislerin Lisa'ya bu insanları kışkırttığını söylemesi konusunda baskı kurduğunu vurgulamıştır. Diğer Rus medyası da bu hikayeyi hızla yayınlamaya başlamışlardır. Başlangıçta RF'deki ana kanallar, ardından RT, Sputnik, RT Deutsch tarafından da yayınlanmıştır. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, bu konuda iki açıklama yapmıştır: Yetkilileri ve Alman polisini gerçek durumu gizlemek ve susturmakla suçlamış ve Alman yargı sistemini kınamıştır.¹²⁹ S. Lavrov daha sonra şunları söylemiştir: «Umarım, AB'deki tüm göç sorunlarının, iç politik hedeflerinin ne olduğu gerçeğini ortaya çıkarmak için politik olarak düzeltme girişimlerine yol açmayacağına inanıyorum.»¹³⁰

S.Lavrov'a cevap olarak, 2016 yılında Dışişleri Bakanı olan F.W. Steinmeier, Kremlin'in ana diplomatına şunları söylemiştir: «Başkalarının işlerine karışmayın ve sahte olaylar üzerinden devletlerarası propaganda yapmayın.»¹³¹ Soruşturmadan sonra, kızın arkadaşı ile birlikte kaldığı ve okuldaki sorunlar nedeniyle eve gitmek istemediği ve tecavüz hikayesi hakkında yalan söylediği ortaya çıkmıştır. Olayların yeniden inşasından sonra bile propaganda medyası, Lisa hakkında internette yayınladıkları, polisin gerçek olayları ayrıntılı şekilde açıklamasına rağmen makalelerini ve haberlerini değiştirmemiş ve silmeyerek aynı şekilde haber yapmaya devam etmiştir. Bu arada, Almanya'da Lisa'nın korunması için, yerel Rus toplulukları ve aşırı sağ partiler mültecilere karşı miting düzenlemişlerdir. Bu mitinglerdeki önemli mesajlar ise: «Göçmen pedofiller»,

¹²⁸ «Migranty iznasilovali 13-letnyuyu russkuyu devochku v Germanii (2016)», 4mm 32 dak, [RussianCross](https://www.youtube.com/watch?v=1et2cu5CLFU), 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=1et2cu5CLFU> (13.03.2019). («Мигранты изнасиловали 13-летнюю русскую девочку в Германии (2016)»)

¹²⁹ Malinka Volodimir, «Roslyska propaganda vikoristovuє metody KDB, — frantsuzke doslIdzhennya», 5.10.2018, <http://ji-magazine.lviv.ua/2018/ros-propaganda-vykorystovue-metody-KGB.htm> (25.03.2019). (Малинка Володимир, «Російська пропаганда використовує методи КДБ, — французьке дослідження»)

¹³⁰ «Lavrov otvetil na soobscheniya ob iznasilovanii russkoy devochki v Germanii», Lenta.ru, 26.01.2016, <https://lenta.ru/news/2016/01/26/lavrov/> (25/03/2019). (Лавров ответил на сообщения об изнасиловании русской девочки в Германии», Lenta.ru)

¹³¹ «Вигадана кремлівською пропагандою історія про "дівчинку" цього тижня перейшла в політичну площину», 1 mm 22 dakk, TCH 31.01.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=Ow0NcjuKkyo> (29.03.2019). («Вигадана кремлівською пропагандою історія про "дівчинку" цього тижня перейшла в політичну площину», TSN)

«göçmenler çocuklarımıza tecavüz ediyor», «göçmenler insan değil».¹³² Kremlin'in bu propagandayı yapma amacı ise; Rus toplulukları ve aşırı sağ partilerinin ayaklanmasını sağlamaktır.

İnternetteki haber bültenlerini ve Rus internet yayınlarını analiz ettikten sonra, bu haber kapsamında kullanılan aşağıdaki propaganda yöntemleri belirlenmiştir:

Dikkate almak istediğimiz ilk yöntem «Önceliğin etkisi» yöntemidir: Rus medyası önce bu olayı vurgulamaya başlamış ve tüm kanallara bir anda yayılmıştır. Polisten gelen bilgiler olayı yalanlasa bile protestocular kendilerine inanarak, polis adaletine inanmamışlar ve Lisa sözlerini reddettikten sonra bile, insanların tepkisi geçmemiştir. Her şeye rağmen Rus kanalların sahteciliği değil gayretli bir şekilde polis teşkilatı ve Alman hükümeti suçlanmıştır.¹³³

Vurgulanabilecek diğer bir yöntem ise etiket atama ve bu yönteme yakın olan ilişkilendirme yöntemidir. Rus propagandası «Lisa» olayı ile aynı şekilde ilişkilendirme kurmuştur: Göçmenler çocuklarımıza tecavüz ediyor¹³⁴, göçmenler pedofililer¹³⁵, göçmen-İslamcılar¹³⁶ vb. Bu yöntemler ile üretilen etiketleri kullanan propagandacılar, gerçek bir bilgi analizi yapmadan, doğru ya da doğru olmasa da, insanlarda olumsuz duygulara neden olmuştur. Fakat Almanya'da yaşayan Ruslar da bir tür göçmendir.

Dikkat çekilmesi gereken bir diğer yöntem ise duygusal rezonans yöntemidir. İnsanların duyguları ve korkularıyla ilgili oynanan haberlerde insanlar, çocuklarının «Arap mülteciler» tarafından da tecavüz edilebileceğinden korkuyorlardı. İnsanların korktuğunu ve özel koruma araçlarını aldıklarını belirten bir mesajın yanı sıra dükkanlarda hiçbir şey

¹³² «Istoriya s russkoyazyichnoy devochkoy Lizoy iz Berlina: poslednie novosti», RTVI 1.02.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=vgli6GRenPw> (22.03.2019). («История с русскоязычной девочкой Лизой из Берлина: последние новости», **RTVI**)

¹³³ «Migrantyi iznasilovali 13-letnyuyu russkuyu devochku v Germanii (2016)», 4mm 32 dak, **RussianCross**, 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=1et2cu5CLFU> (13.03.2019). («Мигранты изнасиловали 13-летнюю русскую девочку в Германии (2016)»)

¹³⁴ «V Berline arabyi-pedofilyi iznasilovali russkuyu devochku», 17.01.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=NJlp1fQeLmU> (25.03.2019). («В Берлине арабы-педофилы изнасиловали русскую девочку»)

¹³⁵ «Istoriya s russkoyazyichnoy devochkoy Lizoy iz Berlina: poslednie novosti», RTVI 1.02.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=vgli6GRenPw> (22.03.2019). («История с русскоязычной девочкой Лизой из Берлина: последние новости», **RTVI**)

¹³⁶ Sheynin Artem, «Vyistrel'yi v Utrehte. Vremya pokazhet», Pervyy kanal, 18.03.2019, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/vypuski/vremya-pokazhet-vypusk-ot-18-03-2019-2019-03-18-1> (21.03.2019). (Шейнин Артем, «Выстрелы в Утрехте. Время покажет», Первый канал)

kalmamıştır. Bizce tehdit oluşturma yöntemleri de kullanılmıştır. Çünkü korkmuş ve moralsiz insanlar daha kolay yönetilebilir. Ayrıca bu bağlamda, yalnızca polisin değil, bu davayı bastıran Alman makamlarının otoritesini tahrip etme yöntemi de konuşulabilir. A.Merkel'e karşı da mitingler düzenlenmiştir. «Lisa» ile ilgili hikaye, diplomatik düzeyde de bir skandala yol açmıştır.

Bu durum, Rus özel hizmetlerinin propagandaya yayılmasına dahil edilmesinin iyi bir örneğidir. Alman istihbarat başkanı G. Maassen, Lisa davasıyla bağlantılı olarak AB'nin Rusya'nın çıkarlarına göre zayıfladığını ve bu hedefin önündeki en büyük engel Alman Şansölyesi A.Merkel olduğunu belirtmiştir. Göç krizi, diğer Avrupa ülkeleri gibi, Alman milletini de bölmektedir. Rusya kamuoyu ve karar alma süreçlerini etkilemek için benzer tedbirler kullanıyordur. Örneğin 2017'de Alman Parlamentosu'nda seçimler yapılmıştır.¹³⁷ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra parlamentoya giren ultra sağ güçlerin en yüksek seviyesi olmuştur.

3.2.2. Göçler-Müslümanların «Suçları» İle İlgili Propagandaların Tehdit Oluşturması

«Arap mülteciler iki Çek çocuğunu öldürmeye çalıştı»¹³⁸, «Araba ile Müslümanlar Belçika'da bir grup insana saldırdı; araştırmacı eylemi terör eylemi olarak sınıflandırmayı reddetti.»¹³⁹ Bu tür mesajlar genellikle Rus medyasında görülür. İlk olayda, polisin belirttiği gibi, saldırganlar mülteci değildir; çünkü Çekçe'yi iyi konuşuyorlar ve Çek Cumhuriyeti'nde birkaç yıl yaşamışlardır. Olayın failleri yakalanmış ve Çek yasalarına göre cezalandırılmıştır.¹⁴⁰ Orijinal makaleyi inceleyerek, bu suçun Müslümanlar tarafından işlendiğine dair bir kanıt bulunamamıştır. Araba ile Müslümanlar Belçika'da

¹³⁷ Stefan Wagstyl, «German politics: Russia's next target?», FT, 29.01.2017, <https://app.ft.com/content/31a5758c-e3d8-11e6-9645-c9357a75844a> (10.03.2019)

¹³⁸ «V Brně útočili Arabové napojení na Ústředí muslimských obcí Muneeba Alrawiho. Co pohledávaji v Česku? Máme exkluzivní informace! Stopy vedou k vojenským misím v Afghánistánu!», AENEWS, 2017, <https://aeronet.cz/news/v-brne-utocili-arabove-napojeni-na-ustredi-muslimskych-obci-muneeba-alrawiho-co-pohledavaji-v-cesku-mame-exkluzivni-informace-stopy-vedou-k-vojenskym-misim-v-afghanistanu/> (02.03.2019)

¹³⁹ «Mu-Slimáci najeli v Belgii do skupiny osob autem. Podle prokuratury to není terorismus», Vlastenecké noviny, 21.08.2017, <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=187970> (28.02.2019)

¹⁴⁰ Cejnková Andrea, «Hádka měla krvavou dohru», Policie České Republiky, 2017, <https://www.policie.cz/clanek/hadka-mela-krvavou-dohru.aspx> (20.02.2019)

bir grup insana saldırdığı haberinde ise orijinal makaleyi inceleyerek bu suçun Müslümanlar tarafından işlendiğine dair yine bir kanıt bulunamamıştır.¹⁴¹

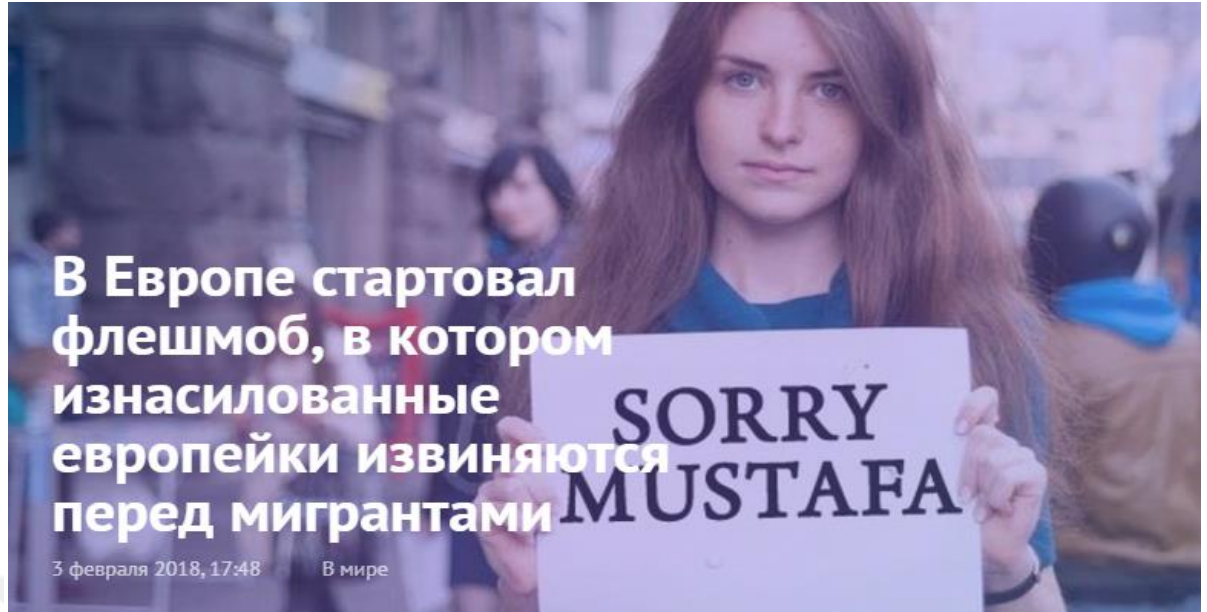
Göçmenlik karşıtı propaganda örneği, Şubat 2018'de gazetede (Novye Izvestiya) bir haber yayınlanmıştır. Bu haberin konusu ise #sorry flashmob'un Almanya, İsveç, Danimarka ve diğer Avrupa ülkelerine sakinleri tarafından yayılmıştır. Flashmob'un amacı, Avrupalı kadınların mültecilerden özür dilemesidir. Bunun sebebi kadınların ahlaksız davranışlarla ve açık dış giysileri ile göçmenleri, kadınlara karşı cinsel olarak kışkırtmalarıdır.¹⁴²

Şekil 6: «Avrupa'da, tecavüze uğramış kadınlar tecavüzcüsünden özür dilemesi için göçmenler tarafından bir flashmob başlatıldı.»

¹⁴¹ «Mu-Slimáci najeli v Belgii do skupiny osob autem. Podle prokuratury to není terorismus», Vlastenecké noviny, 21.08.2017, <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=187970> (1.03.2019)

¹⁴² «V Evrope startoval fleshmob, v ktorom iznasilovannyie evropeyki izvinyayutsya pered migrantami», Novyie izvestiya, 3.02.2018, <https://newizv.ru/news/world/03-02-2018/v-evrope-startoval-fleshmob-v-ktorom-iznasilovannyie-evropeyki-izvinyayutsya-pered-migrantami> (2.02.2019). («В Европе стартовал флешмоб, в котором изнасилованные европейки извиняются перед мигрантами», Новые известия)

Кайнак: «V Evrope startoval fleshmob, v kotorom iznasilovannyye evropeyki izvinyayutsya pered migrantami», Novyye izvestiya, 3.02.2018, <https://newizv.ru/news/world/03-02-2018/v-evrope-startoval-fleshmob-v-kotorom-iznasilovannyye-evropeyki-izvinyayutsya-pered-migrantami>

Aslında, bu fotoğraf «Kahraman Isıt» flashmob sırasında Ukrayna'da «Onurun Devrimi» sırasında çekilmiştir.

Şekil 7: «Soğuk mu? Siperde uyuyanları düşünün.»

Kaynak: «Aktivistyi razdelis radi ukrainskih soldat», News.bigmir, 7.10.2014, <http://news.bigmir.net/ukraine/850681-Aktivisty-razdelis--radi-ukrainskih-soldat--foto-#d/d9/ca453956411ff36a344e1bd890b3bd9d.jpg> (6.03.2019). («Активисты разделись ради украинских солдат», News.bigmir)

Orijinal fotoğrafta kız, şu yazıyı göstermektedir: «Soğuk mu? Siperde uyuyanları düşünün.»¹⁴³

Bu tür mesajlarda, Rus propagandası, etiketleri asmak ve bağlantılar oluşturmak için yöntemler kullanır ve Rus propagandasında insanlara olumsuz etkiye neden olmak için kasıtlı olarak tecavüzcülere ve holiganlara Müslümanlar ve göçmenler diyerek algı yaratır. Rus propagandası, çoğunlukla Müslüman ülkelerden gelen göçmenlere «kötü ve negatif etiketler yükleyerek» Müslüman göçmenler hakkında toplumda bir önyargı oluşturur. Bu tür mesajlardan sonra, insanlar aldığımız haberleri anlamadan ilişkisel düşünme ve yanlış analogileri gizler. Ayrıca, bu tür mesajların yayılması, Müslüman ülkelerden göçmen tehdidi oluşturma yöntemini kullanmaktadır ve tehdit hissine neden

¹⁴³ «Aktivistyi razdelis radi ukrainskih soldat», News.bigmir, 7.10.2014, <http://news.bigmir.net/ukraine/850681-Aktivisty-razdelis--radi-ukrainskih-soldat--foto-#d/d9/ca453956411ff36a344e1bd890b3bd9d.jpg> (6.03.2019). («Активисты разделись ради украинских солдат», News.bigmir)

olarak insan bilincini manipüle etmek çok daha kolaydır. Rusya, göçmenler için bir tehdit oluştururken aynı zamanda Avrupa'daki göçmenlerle başa çıkmayı vaat eden aşırı sağcı partileri de destekleyerek yönetimde huzursuzluğa neden olur.

3.2.3. Avrupa'nın İslamlaştırılması Üzerine Rusya Propaganda Mesajları

Vlastenecke Noviny.cz Çek Cumhuriyeti'nin Rus baskısını göz önüne almak istediğimiz bir sonraki propaganda pusulası olarak, 21 Mayıs 2018 tarihinde İngiltere Başbakanı T. May şunları söylemiştir: «Şeriat hukuku, İngiliz yasalarından daha yüksektir ve İngiliz yasalarına saygı gösterilmemiştir.»¹⁴⁴ İlk olarak, haberde belirtilen basın toplantısı 2018'de değil, 2016'da gerçekleşmiştir. İkincisi ise, T. May'ın sözleri bağlam dışında ve çarpıtılmıştır. Kelimenin tam anlamıyla bu konudaki ifadesi ise: «Birleşik Krallık'taki birçok Müslüman için bir rehberlik kaynağı olan şeriat yasalarının bütünlüğünün bir incelemesi olmayacaktır. Farklı inançlara sahip birçok İngiliz, dini kuralları ve uygulamaları izler ve sundukları rehberlikten yararlanır. Ülkemizde her vatandaş için hak ve güvenlik sağlayan tek bir hukuk devleti vardır.»¹⁴⁵

«Avrupa Müslüman olacak» gibi bir başlık Utro.ru, Rosbalt, RIA Novosti, Sputnik Estonya gibi internet kaynaklarıyla ilgili bir makale yayınladı. Ayrıca, «40 yıl sonra, Müslümanlar Avrupa'da baskın(hakim) olacak»¹⁴⁶, «Avrupa'nın İslamlaşması, Avrupa'yı Müslümanlar yönetecek»¹⁴⁷, «Avrupa İslamcılar tarafından işgal edildi»¹⁴⁸, «Müslüman bir kıtaya dönüşme sürecinde»¹⁴⁹, «İngiltere İslamlaştırıldı»¹⁵⁰ mesajları Rus propagandası tarafından abartılmış ve gerçek kanıtları yoktur.

¹⁴⁴ Vašek Řehák, «Theresa Mary May: Právo Šaría je prospěšné pro mnoho Britů», *Vlastenecke Noviny*, 22.03.2018, <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=197566> (11.03.2019)

¹⁴⁵ John Bingham, «Theresa May hails 'benefits' of Sharia as inquiry set up into 'misuse' of Islamic law» *The Telegraph*, 26.05.2016, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/26/may-hails-benefits-of-sharia-as-inquiry-set-up-into-misuse-of-is/> (12.03.2019)

¹⁴⁶ «Исследование: через 40 лет мусульмане станут доминировать в Европе», *Риа Новости*, 4.10.2017, <https://ria.ru/20171004/1506159235.html?in=t> (14.03.2019). (Исследование: через 40 лет мусульмане станут доминировать в Европе», *Риа Новости*)

¹⁴⁷ «Предсказания Ванги: В Европе будут править мусульмане», *РЕН*, 15. 09. 2015, <http://ren.tv/novosti/2015-09-15/predskazaniya-vangi-v-evrope-budut-pravit-musulmane> (18.03.2019)

¹⁴⁸ «Выстрелы в Утрехте. Время покажет.», *Первый канал*, 18.03.2019, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/vypuski/vremya-pokazhet-vypusk-ot-18-03-2019-2019-03-18-1> (22.03.2019)

¹⁴⁹ «Podle studie expertů Evropu do roku 2050 ovládne islám!», *Ceskoaktualne*, 29.11. 2016, <https://ceskoaktualne.cz/2016/11/zpravy-ze-sveta/podle-studie-expertu-evropu-roku-2050-ovladne-islam/> (20.03.2019)

«POLITIKA ISLAMIZATSII BRITANII. THE AMERICAN CONSERVATIVE», *NEWSFRONT*, 12.11.2018, <https://web.archive.org/web/20181113121627/https://news->

AB'deki Müslüman ülkelerden gelen göçmenlerle ilgili olarak incelenen üç senaryoya göre, «Avrupa'nın İslamlaştırılması» kavramından söz edilmemektedir. Dahası, «yüksek göç» senaryosuna göre, Avrupa'nın Müslüman nüfuzu 2050'de 75 milyona çıkacak ve bu Avrupa kıtasının nüfuzunun % 14'ü olacaktır. Tabii ki, bu rakam büyüktür ama yine de daha önce olduğu gibi Hristiyanların ve diğer mezheplerin sayısı önemli ölçüde ağır basacaktır.¹⁵¹ İslamofobik göçmenlik karşıtı propaganda örneği, Infowars tarafından 2017 yılında yayınlanan bir makalenin yayınlanmasıdır. Bu propaganda da İsveç, İslami ulusal bayrağının benimsenmesi baskısı altındadır ve ülkedeki İslam'ın hızlı büyümesi nedeniyle Türk bayrağını almak için İsveç'i resmi bayrağın değiştirilmesi konusunda baskı altına alıyordu. Mülteciler ve göçmenler, geçmişte Haçlı Seferlerinin bir sembolü ve milyonlarca masum İslami hayatın öldürülmesi olan Hristiyan haçı altında yaşamaya zorlanıyor ve bu, kendilerini istenmeyen ve tehlike altında olduklarını hissettiriyor. [Müslüman ülkelerden gelen göçmenler].»¹⁵²

front.info/2018/11/12/politika-islamizatsii-britanii-the-american-conservative-ssha/ (21.03.2019). («ПОЛИТИКА ИСЛАМИЗАЦИИ БРИТАНИИ. THEAMERICAN CONSERVATIVE», NEWSFRONT.)

¹⁵¹ Lipka Michael, «Europe's Muslim population will continue to grow – but how much depends on migration», Pew Research Centr, 4.12.2017, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/12/04/europes-muslim-population-will-continue-to-grow-but-how-much-depends-on-migration/> (25.03.2018)

¹⁵² Daniels Kit, «SWEDEN UNDER PRESSURE TO ADOPT ISLAMIC NATIONAL FLAG», Infowars, 14.11.2017, <https://www.infowars.com/sweden-under-pressure-to-adopt-islamic-national-flag/> (26.03.2019)

Şekil 8: «Yeni bir ülke için yeni bayrak»

Kaynak: «Sweden under pressure to adopt Islamic national flag», EUvsDisinfo, 14.11.2017, <https://euvsdisinfo.eu/report/sweden-under-pressure-to-adopt-islamic-national-flag/> (27.03.2019)

Bu olayı araştırdıktan sonra İsveç bayrağını değiştirme planı olmadığı belirtilmiştir. Aslında, İsveçli inisiyatif Viralgranskaren, sahte kampanyanın, trolleri ve yanlış bilgi yayımlarıyla bilinen 4chan webforumdan geldiğini tespit etmiştir. Ayrıca, makalede belirtildiği gibi, İsveçliler hâlâ bunun olabileceğinden korkuyorlar.¹⁵³

İsveç'e de bağlı olan bir diğer mesaj ise, İsveç'teki uluslararası futbol turnuvasında, domuz eti «haram» olarak gösterilmektedir. Habere göre, her sene İsveç'te düzenlenen uluslararası gençlik futbol turnuvası Gothia Cup'ın organizatörleri bundan sonra İslam'a uyarlanmış bir etkinlik olmaya karar vermişlerdir ve domuz etinin artık kullanılmayacağını belirtmişlerdir.¹⁵⁴ Organizatörlerin daha sonra belirttiği ise domuz eti

¹⁵³«Sweden under pressure to adopt Islamic national flag», EUvsDisinfo, 14.11.2017, <https://euvsdisinfo.eu/report/sweden-under-pressure-to-adopt-islamic-national-flag/> (27.03.2019)

¹⁵⁴«Sweden's Largest Football Tournament Bans 'Forbidden Pork' From The Menu To Please Muslims», Infowars, 12.06.2018, <https://www.infowars.com/swedens-largest-football-tournament-bans-forbidden-pork-from-the-menu-to-please-muslims/> (25.03.2019)

yasak değildir. Sadece menü azami katılımcı sayısına adapte edildiğinden dolayı menüden çıkarılmıştır. Bu pratik bir bakış açısıyla yapılmıştır.

Yine, bu tür mesajlar Müslüman ülkelerden gelen göçmenlerden kaynaklanan bir tehdit oluşturma yöntemini kullanıyor ve Avrupalılar kimlikleri için endişe ediyorlar. Göç politikası devam ederse, Avrupa'nın geleceği tehdit altında olacak ve Avrupa ülkeleri kimliklerini kaybedecektir. Etiketleri asma ve ilişkilendirme yöntemleri de vardır. Avrupa'nın 2050'de İslamlaşacağı veya Avrupa'nın İslamileşme mesajı olarak yer aldığı raporlarında gerçeği belirleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem toplumda belirli duygular oluşturmak için kullanılır. Bu yöntemi kullanırken propagandacılar, insanların klişeleri düşündüğü gerçeğini kullanıyorlar: «İnsanlar sebep olmadan bir şey söylemezler.» Gerçeği belirleme yöntemini kullanırken, Rus kaynaklarının sahte araştırmalar kullandığı, hatta araştırma sonuçlarına atıfta bulunmadıklarına göre adsız otorite yöntemi de kullanılır.

3.2.4. Rus Propagandasının Komplo Mesajları

Kremlin'in propagandasının popüler eleştirilerinden biri ABD'yi ve batı ülkelerini terörle suçlamak, bir komplo teorisi ve dünya çapında bir komplo oluşturmaktır. Örnek olarak, Batı ve özellikle ABD, dünyadaki İslamcı ideolojileri ve İslamcı ağları kendi çıkarları için kullanıyorlar¹⁵⁵ ya da Amerika Birleşik Devletleri Avrupa'yı yok etmek için göç örgütlüyor. Çünkü aksi takdirde Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri kadar güçlü olacaktır. Bununla birlikte, Müslümanların işgali Avrupa toplumunu tahrip edecektir. Amerika Birleşik Devletleri tarafından göç, Orta Doğu'da DAES'in büyümesine katkı sağlayan bir kaos yaratmıştır ve ABD tarafından finanse edilen AB'deki Politikacılar ABD'nin planlarını gerçekleştirmektedir.¹⁵⁶ Dahası, Kremlin'in «en iyi savunma bir saldırıdır» ilkesi iptal edilmemiştir. Rusya, Suriye'deki sivil nüfuzu bombalayan¹⁵⁷ ve mülteci akınını kışkırtırken diğer ülkeleri de suçlarıyla suçlayan ülkedir. Bu tür mesajlarla

¹⁵⁵« Tragediya v Las-Vegase. Vremya pokazhet.», Perviy Kanal, 02.10.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=KhlZqolv5rs&feature=youtu.be&t=1283> (21.03.2019). (

«Трагедия в Лас-Вегасе. Время покажет.», Первый Канал)

¹⁵⁶ «US organises migration to destroy Europe», EUvsDisinfo, 15.01.2018, <https://euvsdisinfo.eu/report/us-allegedly-organises-migration-to-destroy-europe/> (27.03.2019)

¹⁵⁷ « Prem'Er Turechchini: RosIya prodovzhuE bombiti mirne naselennya SirIYi», 5 Kanal, 01.02.2016, <https://www.5.ua/viina-v-syrii/premier-turechchyny-rosiia-prodovzhuie-bombyty-myrne-naselennia-syrii-105060.html> (30.03.2019). (Прем'ер Туреччини: Росія продовжує бомбити мирне населення Сирії», 5 Канал)

propaganda belli bir hedefe ulaşabilir. AB ülkelerinde Amerikan karşıtı ve Avrupa karşıtı duyguları, Rus söylemleri, Avrupa kurumları, Brüksel ve A. Merkel veya M. Macron gibi ülkelerin liderleri yardımıyla «otorite yıkımı» yöntemini kullanarak güçlendirmektedir. Tehdit metodu bu mesajlarda da mevcuttur. Tehdit sadece «Avrupa'yı yok edecek İslamcılar»dan değil, aynı zamanda ABD'yi AB'yi yok etmek isteyenlerin de tehdidir.

3.2.5. Rus Propagandasının Avrupa'daki Hristiyan Değerlerinin «Tehdidi» ile İlgili Mesajları

Avrupa'da Hristiyanlık ve Hristiyan değerlerine yönelik bir tehdit yaratmak, Rus propagandası tarafından Avrupa'da bir «tehdit» yaratma yöntemi olarak da kullanılmaktadır.

İnternet yayını olan Sputnik'te yayınlanan makalenin «İsveç şehri, kilisenin çanlarının çalmasını yasaklayan Müslüman dualarını çağırıyor» yazısı, İsveç kasabası Văxjö'nin yerel bir Müslüman vakfına en fazla 110 desibellik dua çağrıları yapmak için izin vermesiyle çok fazla tartışmaya neden olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık, yerel kilise binanın içindeki küçük ve «sessiz» bir saatle sınırlı kalmalıdır. Aziz Kilisesi Yerel bir Katolik topluluğuna mensup olan Michael, daha önce arama izni için başvurmuştur. Ancak yerel Müslüman fonundan farklı olarak «hayır» şeklinde bir yanıt almıştır.¹⁵⁸

Anlaşıldığı üzere, Katolik mahallesi tarafından kilise çanlarının kullanımı yasağı 10-15 yıl önce alınmıştır. Buna karşın cami ve ezan izni ile ilgili bir bağlantı yoktur.¹⁵⁹ Hristiyanlığa dokunan bir başka propaganda haberi ise, «Paris yıllık Noel pazarlarını iptal etti, bunun yerine Ramazan'ı kutlayacak» başlığıyla çıkmıştır.¹⁶⁰ Makalenin devam ettiği gibi, Fransız başkenti Champs Elysees'in Noel sezonunda estetik ve kültürel formda kalmasını istiyor; ancak şehrin Ramazan ayı etkinliklerini düzenlemesine karşılık olarak, görkemli bir Noel pazarı düzenlememesi garip olacaktır.

¹⁵⁸ «Swedish City Allows 110 DB Muslim Prayer Calls, Rejects Church Clock Ringing», Sputnik, 14.05.2018, <https://sputniknews.com/europe/201805141064430526-sweden-mosque-loud-prayer-calls/> (29.03.2019)

¹⁵⁹ Dagens Nyheter, «Catholic parish was not denied using church bells», DN, 2018-08-22, <https://www.dn.se/nyheter/politik/catholic-parish-was-not-denied-using-church-bells/> (25.03.2019)

¹⁶⁰ «Paříž ruší každoroční vánoční trh, místo toho bude pořádat jen ramadán», Svobodné noviny, 15.11.2017, <http://svobodnenoviny.eu/pariz-rusi-kazdorocni-vanocni-trh-misto-toho-bude-poradat-jen-ramadan/> (1.04.2019)

Daha sonra Paris Belediye Başkanı, NOEL fuar etkinliklerine dair bir açıklama yapmıştır: «Noel pazarını iptal etme kararı, kentin Noel ruhunu öldürme teşebbüsünden ziyade, fuardaki etkinlik kalitesini geliştirme arzusuyla daha fazla alakalıdır.»¹⁶¹ Görüldüğü gibi, Ramazan kutlaması ile hiçbir bağlantısı yoktur.

Gerginlik yaratan bir diğer haber ise, Fransa'nın Noel sembollerini yasakladığını yazmıştır. Fransa «Cihad teröristleriyle» savaşıyor; ancak kendi Hristiyan geçmişlerinin anılarıyla savaşıyor. Hiç kimse yüksek sesle bunun, liberalleri ve onların «en iyi dostlarını» - radikal İslamcılarını memnun etmek için yapıldığını söylemiyor.»¹⁶² Bu tür Rus propaganda görünümlü raporlar, Noel tatili boyunca periyodik olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Fransa'da, devlet kurumlarında kilise ve devlet ayrımı ilkesinin uygulanmasıyla bağlantılı olarak dini semboller yasaklanmıştır. Devlet kurumlarında Müslüman eşarplar ve Yahudi şapkaları da yasaklanmıştır.

Canlı bir yanlış bilgilendirme örneği, Rus yanlış fotoğraf medyasının yayılmasıdır. Sanki İsveç'teki İsa Mesih heykelini tahrip eden Müslüman göçmenler ve İsveçlilerin göçmenlere yardım ettiklerini ve misafirperverlikleri için İsveçlilere minnettar olduklarını bildirmektedir. Ama göçmenler misafirperverlikleri için İsveçlilere öyle «minnettarlık» göstermektedir.

¹⁶¹ «Why there won't be a Christmas market on the Champs-Élysées this year», THE LOKAL, 8.11.2017, <https://www.thelocal.fr/20171108/why-there-wont-be-a-christmas-market-on-the-champs-elysees-this-year> (02.04.2019)

¹⁶² Chesnokov Edvard, «Frantsuzskie vlasti zapreschayut simvoliy Rozhdestva» Komsomolskaya pravda, 20.12.17, <https://www.kp.ru/daily/26772/3805787/> (3.04.2019). (Чесноков Эдвард, «Французские власти запрещают символы Рождества» Комсомольская правда)

Şekil 9: «Müslüman göçmenler İsveç'teki Mesih heykelini imha ediyor»

Kaynak: «Muslim refugees in Sweden destroy a statue of Christ», EUvsDisInfo, 06.07.2018, <https://euvsdisinfo.eu/report/muslim-refugees-in-sweden-destroy-a-statue-of-christ/> (18.04.2019)

Aslında, fotoğraf 2016'da Şili'deki protestolar sırasında çekilmiştir.¹⁶³ Bu tür mesajları yayarak, Rus propagandası, Müslümanlara Hıristiyan değerlerinden ve genel olarak Avrupa kimliğinden tehdit oluşturma yöntemlerini kullanır. Aynı zamanda Müslüman ülkelerden gelen göçmenler için negatif ilişkilendirme yöntemini kullanır. Duygusal rezonans yöntemini kullanarak, Müslüman göçmenlerle ilişkili olumsuz ilişkilere neden olan bazı duygular toplumda yayılmıştır.

Tüm propaganda mesajları «perspektif metodu» ve «dezenformasyon metodu» kullanır. «Perspektif metodu» kullanılırken, propaganda medyasının kapsadığı herhangi bir olay veya fenomen, göçmenlerin Müslüman ülkelerde şeytanlaştırılmasını amaçlamaktadır. «Göç» kelimesini, «Müslüman göçmenler» kelimesini olumsuz bir bağlamda uzun ve sürekli bir şekilde kullanarak, insanların göçmenlerle veya Müslümanlarla ilişkili olup olmadıklarına bakılmaksızın, insanlarda olumsuz duygulara neden olan olaylar ile

¹⁶³ «Chilean student march ends with scuffles, church desecration», REUTERS, 10.06.2016, <https://www.reuters.com/article/us-chile-protests/chilean-student-march-ends-with-scuffles-church-desecration-idUSKCN0YV2LH> (14.04.2019)

ilişkilendirilerek önyargı oluşturulur. Yanlış bilgilendirme yöntemi de tüm mesajlarda kullanılır; çünkü Rus propagandası propagandacıların ihtiyaç duyduğu yönde yanlış bilgiler kullanır. Burada açıklanan Rus propagandası yöntemleri, diğer hükümetlerin politikaları üzerindeki etkisi, Avrupa liderleri ve kurumlarına duyulan güvenin zayıflatılması, diğer halklarla ilişkilerde düşmanlık yaratılması ve hükümetin ve sivil toplum rakiplerinin ayrıştırılması ve kapatılması gibi aktif önlemlerle de karakterize edilir.¹⁶⁴

3.3. Rusya Propagandasının AB Ülkelerindeki Amaçları

Rus propagandası sadece medya kanalları, sosyal ağlar veya trol sistemi yoluyla değil, aynı zamanda sivil toplum örgütleri, Rusya'nın aktif olarak desteklediği siyasi partiler, kilise ve diğer aktörler tarafından yayılan propagandalarla da yayılmaktadır. Rus propagandasının öznesi ne olursa olsun, propagandasının amaçları her zaman aynıdır.

Rus propagandasının amacı, komünist ideolojinin teşviki olan Sovyet propagandasının aksine, Rus ajandasının propagandası değildir, amaç kimsenin kimseye güvenmemesini sağlamaktır.

Kremlin, örneğin Ukrayna bağlamında olduğu gibi, herhangi bir Avrupa ülkesi veya NATO devletine doğrudan nüfuz edemez. Avrupa'daki Kremlin'in amacı AB'yi içeriden ayırmak, bireysel katılımcılar arasındaki çelişkileri güçlendirmek ve Amerika'nın Avrupa kıtasındaki varlığını en aza indirmektedir.

Aynı zamanda Rusya'da, Kremlin AB'nin verimsizliğini kanıtlamak istemektedir ve AB'nin bir kurum olarak etkisizliğini kanıtlamak gibi bir amacı vardır. Putin AB'yi içeriden zayıflatarak, önce Rus toplumuna demokratik bir kalkınma yolu seçmemenin gereğini kanıtlamak istiyor. Rus medyası tarafından, Avrupalı liderler ve Avrupa değerleri sert eleştirilere maruz kalmaktadır. Çoğunlukla, aynı cinsiyetten evliliklerin teması manipüle edilir. Bu bağlamda Rus medyası Avrupa olarak adlandırılan «Geyropa», Brüksel'in omurgasız ve göç terörizm ve işsizlik gibi acil sorunları çözmemesi konusundaki yetersizliğini sürekli vurgulamaktadır. Kremlin ayrıca Rusya kontrolündeki medyada bu sorunları vurgulayarak ve «ezerek» de, sağcı radikalleri ve

¹⁶⁴ Lucas E. Ve Pomeranzev P., «Winning the Information War Techniques and Counter-strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe», 2016, https://cepa.ecms.pl/files/?id_plik=2706 (16.03.2019), s. 7.

radikal sol kanat partileri ile AB'deki yıkıcı faaliyetler yürüten diğer kamu ve siyasi varlıkları, Avrupalı şüphecileri, popülistleri, anti-küreselistleri ve örgütleri para vererek desteklemektedir.

Amaç, AB'yi birleştiren temel Avrupa değerlerinin kademeli olarak itibarsızlaştırılması ve bulanıklaştırılmasıdır. Ve ayrıca Kremlin'in yerleşik değerler sistemini kırmak, kaos ve kontrol edilemezlik atmosferi yaratarak bunun sonucunda bazı Avrupa ülkelerini kontrol altına almak ve Rus yanlısı lobi oluşturmak gibi amaçlarla, Avrupa Birliği'ni içten baltalayabilen bu tür siyasi partiler ile iktidar partisini kendi yönetmek istemesidir.¹⁶⁵

Rusya'nın emperyal politikasının hedeflerini inceleyerek, H.Morgenthau'nun emperyalist hedeflerinin tipolojisini kullanabilir. Yerel düzeyde, Putin'in amacı, bu gücün meşruiyetini korumak, AB'yi Rus vatandaşlarının gözünde geçersiz kılmaktır. Bölgesel düzeyde, V.Putin güç dengesini Rusya lehine değiştirmeyi ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan uluslararası ilişkilerin iki kutuplu yapısına geri dönmeyi hedeflemektedir. Küresel düzeyde, V.Putin mevcut uluslararası ilişkiler sistemini yeniden yapılandırmak istemektedir. Bu yeni sistemde, «dünya gücünün» yerini alan Rusya, dünya süreçlerini yönetebilecektir. Rusya, örneğin askeri genişleme gibi doğrudan müdahalelerle AB'yi mahvedemez ve zayıflatamaz. Bunun yerine, Rusya AB'nin zayıf yönlerini kullanır ve aşırı sol ve sağ siyasi partileri, propagandaları ve benzer stratejileri ile finansman yoluyla doğrudan etkilemektedir.

3.4. Avrupa Neden Rus Propagandasına Yenilmektedir?

AB'nin varlığının ve birliğinin uluslararası alanda Rusya'nın intikam planlarının gerçekleşmesini engellediğini göz önüne alarak Rusya propagandasının öncelikli izleyicisi olan AB vatandaşlarıdır. AB vatandaşları neden önemli bir izleyici kitlesidir? Avrupa ülkelerinin özelliklerinden biri, kamu politikasının seçmenlerin beklentilerini karşılaması gerektiğidir. Çünkü aksi takdirde politikacılar politik bakış açısına sahip olmayacaktır. Bu nedenle, potansiyel seçmenlerin ruh halini tam olarak etkilemek çok önemlidir.

¹⁶⁵ «Гібридна» Війна Росії – Виклик І Загроза Для Європи», TsENTR RAZUMKOVA, 2016 , http://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/2016_12_14/GIBRID-WAR-FINAL-1-1.pdf (16.01.2019), s.14-28. («Гібридна» Війна Росії – Виклик І Загроза Для Європи», ЦЕНТР РАЗУМКОВА)

Sonuç olarak, Rus propagandasının başarılı faktörleri ayırt edilebilir:

- 1) Avrupa ülkelerinde hümanist ve demokratik değerlerin gözetilmesi, çok kültürlülüğün gelişmesi ve çoğulculuk, konuşma özgürlüğü, görüş ve din gibi gelişmeler, AB'deki durum hakkında alternatif görüşlerin oluşmasına katkıda (Rusça dahil) bulunmuştur. «Kremlin'in Truva Atı» çalışmasının yazarlarına göre, Kremlin, çoğulculuk ve açıklık gibi AB değerlerini, öncelikle AB'nin «zayıf» bir yanı olarak kullanma fırsatı olarak görüyor. Kremlin'in taktikleri asimetrik, yıkıcıdır ve direnmek zordur.¹⁶⁶
- 2) Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve bilgi yapısının geliştirilmesi.
- 3) AB'de göç krizi, İngiltere'nin AB'den ayrılması, ekonomik durumun kötüye gitmesi, istikrarsızlık kaynağı olan terörizm ve Rusya yanlısı medya için uygun bilgiler oluşturma gibi krizler.
- 4) AB'nin Rusya ile doğrudan yüzleşmesine ve AB'nin Rusya Federasyonu'nun serbestleşmesi ve demokratikleşmesine ilişkin umuduna inanmakta isteksizlik durumudur. AB ile bir karşılaşma durumunda Rusya ile yüzleşmeye finansal ve ekonomik zararlar verme konusundaki isteksizliğe yönelik pratik bir yaklaşım ortaya çıkarır. Bu bağlamda, geçmişte de belirtildiği gibi, Avrupa'daki jeopolitik durumun yeterli değerlendirilmemesi ve bunu çözme yollarından bahsetmek gerekir. Avrupa'nın «postmodern öz-rahatlama» dediği konuda uzmanların görüşüne de dikkat etmek önemlidir. Bu, Avrupa'nın kendisini silahsızlandığı, kendi kendine rahatlamasıyla meşgul olduğu, Sovyetler Birliği'nin mirasçısı olarak Rusya'nın intikam arzusu ve daha agresif bir milliyetçi olması gerçeğine rağmen, savaşın olmayacağı anlamını düşünmektedir.¹⁶⁷
- 5) Rus propagandasının mali desteği, Avrupa'nın propaganda desteğinden çok daha fazladır.

Bu faktörler, Kremlin'in propaganda dahil olmak üzere örgütsel etki sisteminin kullanılmasına katkıda bulunmuştur. Bu sayede Kremlin, tabiri caizse, Avrupa'yı Kremlin'in kendi hedeflerine ulaşması için kararlı ve gerekli olan vektöre girmeye

¹⁶⁶ KREMLIN'S TROJAN HORSES Alina Polyakova, Marlene Laruelle, Stefan Meister, and Neil Barnett Foreword by Radosław Sikorski Atlantic Council DINU PATRICIU EURASIA CENTER November 2016

https://www.atlanticcouncil.org/images/publications/The_Kremlins_Trojan_Horses_web_0228_third_edition.pdf, s.1.

¹⁶⁷ «Gİbrİdna» Vİyna RosİYi – Vİkİkİ İ Zagroza Dİya Evropİ», TsENTR RAZUMKOVA, 2016, s.11-12.

yönlendirmektedir. Bugün itibarıyla, bazı AB ve NATO ülkelerinde iktidara gelme ihtimali, sağcı radikal, Avrupalı-şüpheli, popülist güçler oldukça yüksektir ve bu nedenle Rus propagandasına karşı koymak için bir eylem planı geliştirilmesi gerekmektedir.

3.5. Rus Göç Karşıtı Propagandasının AB Ülkelerine Etkisi

Göç Karşıtı Propaganda, Rus propagandasının türlerinden biridir. Göç konusu jeopolitik öneme sahiptir. Kremlin bu konuyu kendi politik hedeflerine ulaşmak için kullanmaktadır. Avrupa'da daha önce tartışıldığı gibi, göç teması aktif olarak kullanılıyor ve sahte göç karşıtı haberler oluşturmak ve dağıtmaktan genellikle Rus yanlısı medya sorumludur. Bu tür haberlerin dağıtımında Kremlin, genel olarak kabul edilen göçmenlik karşıtı propaganda prensiplerini kullanmaktadır. Tek fark Kremlin'in bu tür propagandayı kendi çıkarları için kullanmasıdır. Daha önce tanımladığımız gibi göç krizi, Avrupa toplumu için acı verici ve önemli bir konudur ve Kremlin, bu konuyu AB'yi ortadan kaldırmak için, AB için yıkıcı olan sağcı partileri destekleyerek ve güçlendirerek kullanmaktadır. Bu sayede AB'nin çöküşü, Kremlin'in emperyalist politikası bağlamında ulusal bir çıkardır. Kremlin'in intikamı ve uluslararası sahnede hükmetme arzusu göz önüne alındığında, AB çöktüğü takdirde ülkeler kendi başlarına kalacaklardır. Kremlin'in politikası gereği karşı taraf daha zayıf bir konuma sahip olacaktır. Hedeflerine ulaşmak için V. Putin'in rejimi, aşırı sağcı partilerin iktidardaki konumlarını güçlendirmek için kullandıkları göç karşıtı propagandayı genişletmektedir. Göçmenlik karşıtı propagandayı yayarak, Rus propagandası Avrupa göç krizini terörizm, suç ve Avrupa'nın gerilemesiyle ilişkilendirmektedir.

Çek Cumhuriyeti'ndeki yanlış bilgilendirmenin etkisi üzerine yapılan çalışmada belirtildiği gibi, nüfuzun yalnızca %20'si Rus propagandasının ülkedeki etkisinin farkındadır. ABD'nin Suriye'ye katılımının sınırlı olmasına rağmen, Çeklerin yarısı (% 50,2) ABD'nin Suriyeli mültecilerin AB'ye girişinden sorumlu olduğuna inanmaktadır. Çek Cumhuriyeti vatandaşlarının bu şekilde mahkum edilmesi, Kremlin yanlısı propaganda kampanyasının etkisiyle ifade edilmektedir. Soruyla ilgili olarak, Çek Cumhuriyeti vatandaşları Suriye'deki Rus askeri müdahalesinin Avrupa göç krizini çözmeye yardımcı olduğuna inanıyor mu? Çoğunluk %53,5'i Rusya'nın Suriye'ye katılımının Avrupa göç krizini çözmede yardımcı olmadığına ve %28,2'sinin yardım edeceğine inanmaktadır.

Yine bu tür cevaplar, Kremlin yanlısı yanlış bilgilendirme propagandasına uymaktadır. Rusya'nın Suriye'deki savaşa katılımının Suriye'de IŞİD'e karşı koymaya yönelik olmadığı gerçeğine dair kanıtlara rağmen, Rusya'nın Suriye'deki İslam devletiyle mücadele ettiğini gösteriyor. Dahası, Rus propagandasının dikkat çekici çalışmalarının parlak göstergelerinden biri de Çeklerin ülkenin egemenliğine ve önceliğine ilişkin düşünceleridir. Yapılan araştırmalarda Doğu Avrupa'daki Rus saldırganlığı, mülteciler, terörizm ve İslami tutum tehditlerinden sonra gizlenen dördüncü sıradaki tehdittir.¹⁶⁸

Rus halkının göçmenlik karşıtı tutumları AB'yi etkilemeye ek olarak, Rus propagandası dış politika kararlarını derinden etkileme potansiyeline de sahiptir. Tüm Avrupa'daki Rus devlet medyası ve Kremlin yanlısı İnternet yayınları, Rusya'da yanlış bilgilendirme aracıdır ve göçmenlerin sorunu konusundaki anlatıların analizinden Kremlin'in, mülteci krizinin yol açtığı tehlike dalgasını, Rus «yumuşak güç» tasarısı ile ülkeyi en azından eski Sovyet Birliği ülkelerinde güvenlik tedarikçisi olarak belirlemiştir.

Avrupalı, Amerikan karşıtı ve Rus yanlısı gölgelerle aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı söylemleri, Orta Avrupa'daki ana sağ hükümetlerin politik söyleminde kendini göstermektedir. Çek Cumhuriyeti Başkanı S. Milosz, Avrupa-Atlantik ittifakının şu anda Avrupalıları rahatsız eden mülteci krizinden suçlu olduğunu söylemiştir ve şuanki göçmen dalgası Amerikalıların deliliğine dayanmaktadır. Aynı bağlamda, Macaristan Devlet Bakanı J. Lazar şunları söylemiştir: «B. Obama ve ABD, Avrupa'da yasadışı göç için mücadele ettiler; çünkü Avrupa'yı Müslümanlar ile doldurmak istiyorlar.»¹⁶⁹ Başbakan V.Orban, göçmenleri ve mültecileri «zehir» olarak nitelendirmiştir ve Macar bakanlar, göçmenleri Macar kimliğine tehdit olarak göstermiştir.¹⁷⁰

Macar hükümetinin referandum kampanyasında, Londra, Paris ve Brüksel gibi büyük Avrupa kentlerinde göçmen sorununun kontrol altında olmayan yüzlerce tehlikeli alan yarattığını belirten resmi bir mektup vardır. Bu mektup, bu ülkelerin bakanlıklarının

¹⁶⁸ Vlasák J., Blažejovská M., Janda J., «Impact of disinformation operations in the Czech Republic», Kremlin Watch Report, 09.03.2016, <https://www.europeanvalues.net/wp-content/uploads/2016/09/Impact-of-disinformation-operations-in-the-Czech-Republic.pdf>, s. 1-4.

¹⁶⁹ Antonios Nestoras, «How the Kremlin is manipulating the Refugee Crisis Russian Disinformation as a Threat to European Security», Institute of European Democrats, 2019, <https://www.iedonline.eu/download/2019/IED-Research-Paper-Russia-as-a-security-provider-January2019.pdf> (22.03.2019), s.9.

¹⁷⁰ «Hungarian prime minister says migrants are 'poison' and 'not needed», The Guardian, 27.06.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/26/hungarian-prime-minister-viktor-orban-praises-donald-trump> (8.04.2019)

diplomatik tepkilerini artırmıştır. Tehdit mesajları içeren ilan panoları ve broşürler durumu daha da kötüleştirmiştir: «Göçmen krizinin başlamasından bu yana terör saldırılarında 300'den fazla insan öldü», «Paris'teki saldırının göçmenler tarafından yapıldığını biliyor muydunuz?», «Her 12 saniyede bir göçmen geliyor, terörist olarak ne kadar kılık değiştirdiklerini bilmiyoruz.» Bu tür raporlar kesinlikle kamuoyunu etkilemiştir.¹⁷¹

Çalışmaya göre, mülteci krizi ve terör tehdidi birçok Avrupalı'nın zihninde birbirleriyle yakından bağlantılıdır. Ankete katılan on Avrupa ülkesinin sekizinde yarısı veya daha fazlası mültecilerin ülkelerinde terör olasılığını artırdığına inanmaktadır. «Göçmenler ülkenizde terör olasılığını artırıyor mu?» sorusuna yüksek oranda «evet» denilmiştir. Macaristan'da %76, Polonya %71, Hollanda %61, Almanya %61, İtalya %60, İsveç %57, Yunanistan %55, Birleşik Krallık %52, Fransa %46 olarak cevap verilmiştir. Ortalama olarak, Avrupa'da, anketin %50'sine insanlar yanıt vermiştir. Ayrıca, göçmenlerin işlerini işgal ettikleri için ülkeleri için bir yük olduğu inancı, Macaristan'da %82, Polonya'da %75, İtalya'da %65, Yunanistan'da %72, Fransa'da %53 evet olarak yanıtlanmıştır. Ayrıca, soru şudur: «Göçmenler, ülkede nüfuzun diğer gruplarına göre daha büyük bir suç teşkil ediyor mu?». Macaristan'da %43, İtalya'da %47, İsveç'te %46, Almanya'da %36, Polonya'da %26, Fransa'da %24 evet cevabı vermiştir. Ortalama olarak Avrupa'da, ankete katılanların %30'u evet olarak cevap vermiştir.¹⁷²

Bu tür anketlerdeki sonuçların başlıca nedenlerinden biri de Rus propagandasıdır. Sahte göçmen karşıtı propaganda yaparak bir yandan Rus propagandası yapılıyor öte yandan da, Avrupa'daki göç krizi sorununu çözme sözü veren aşırı sağ partiler destekleniyor. Buna karşılık olarak Rus propagandasını terörizm, güvenlik sorunları ve mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerin ekonomik refahları ile ilişkilendirerek, AB ülkelerindeki aşırı sağ partiler devreye sokuluyor. Böylelikle AB'nin sürekliliğini tehlikeye atabilecek

¹⁷¹ ¹⁷¹Antonios Nestoras, «How the Kremlin is manipulating the Refugee Crisis Russian Disinformation as a Threat to European Security», Institute of European Democrats, 2019, https://www.iedonline.eu/download/2019/IED-Research-Paper-Russia-as-a-security-provider_January2019.pdf (22.03.2019),s.9-10.

¹⁷²FEWER JOBS, «EUROPEANS FEAR WAVE OF REFUGEES WILL MEAN MORE TERRORISM», Pew Research Center, 11.07.2016, <https://www.pewglobal.org/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/lede-chart-1/> (4.04.2019)

unsurların ortaya çıkması sağlanıyor. Bu sayede Kremlin'in başarmaya çalıştığı kaos ortamı hazırlanmış olup Rus propagandası ve Kremlin hedeflerine ulaşmış oluyor.

3.5.1. Avrupa'daki Aşırı Sağcı Partilerin Zaferi ve Tehlikesi

Avrupa'daki aşırı sağ partiler; göçmen karşıtı, AB kuşkucusu, popülist ve çoğu Rus yanlısıdır. Rusya'nın bu tür partilere destek vermesi, bize göre Rusya'nın çıkarına bir davranıştır. İlk olarak, bu tür partiler AB içinde yıkıcı söylem ve politika uygular; ikinci olarak ise bu partilerin ulusal hükümetlerde veya Avrupa Parlamentosunda seçimlerden zafer ile ayrılması sağlanır. Böylelikle Rusya'nın bu tür partilerle diyalog halinde olması Rusya'nın çıkarına olacaktır. AB ülkelerinde son ulusal seçimlerdeki sağ partilerin zaferleri dikkate almaya değerdir. Bunların yanı sıra, Mayıs 2019'da yapılacak seçimlerde aşırı sağ partilerin zafer olasılıkları da dikkatle takip edilmelidir.

Fransa'daki 2015'teki bölgesel seçimlerde, ilk turda aşırı sağ partiyi temsil eden «Ulusal Cephe», tarihinin en iyi sonucunu almıştır. Mevcut Fransa Cumhurbaşkanı F. Hollande başkanlığında sağ parti oyların %25'ini alarak iktidardaki Sosyalist Partiyi geçmiştir.¹⁷³ Tabiki, bu Kremlin'in desteği ile sağlanmıştır.

2017'deki Alman Parlamentosu seçimlerinde, ultra sağ göçmen karşıtı ve Rus yanlısı parti olarak «Almanya'ya Alternatif (AfD)» ikinci ana muhalefet partisi seçilmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez parlamentoya girmiştir. Parlamentoda 93 milletvekili ile temsil edilmiştir ve bu parti oyların neredeyse %13'ünü kazanmıştır. Bu partinin liderlerinin Rusya ile sıcak ilişkileri vardır ve Rusya karşıtı yaptırımların kaldırılmasını talep etmektedirler.¹⁷⁴ AfD seçim programında belirtildiği gibi, AB 2024 yılına kadar «tamamen değiştirilmiş» olmalı, yoksa Almanya AB'den ayrılmayı düşünmelidir. Ayrıca seçim bildirisinde, Avrupa Parlamentosu üye sayısını 100 milletvekiline düşürmenin, Avrupa seçimlerinin yapılmamasının ve mevcut para birimi olan Euro'dan eski Avrupa para birimlerine geri dönülmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir. AfD ayrıca

¹⁷³Saakov Valeriy, «Mistsevi vibori u Frantsiyi: Triumf Sarkozi ta porazka ultrapraviv», DW, <https://www.dw.com/uk/%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8> (8.04.2019). (Сааков Валерій, «Місцеві вибори у Франції: Триумф Саркозі та поразка ультраправих», DW)

¹⁷⁴ «Vibori u NimechchinI: ultrapravI obitsyayut skasuvati antirosIyskI sanktsIYi ta viznati aneksIyu Krimu», Podrobnosti, 26.09.2017, <https://podrobnosti.ua/2201231-vibori-u-nimechchin-ultraprav-obtsajut-skasuvati-antirosijsk-sankts-ta-viznati-aneksju-krimu.html> (5.04.2019). («Вибори у Німеччині: ультраправі обіцяють скасувати антиросійські санкції та визнати анексію Криму», Подробности)

Avrupa'nın «İslamlaştırılmaması» için mücadele eden diğer partiler ile ortak çalışmalara katılmak istemektedir.¹⁷⁵

Avusturya parlamento seçimlerinde Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) %26,5 oy almıştır. Parti; aşırı sağ popülizm, göç karşıtı politika ve Avrupa şüpheciliği ile nitelendirilmektedir.¹⁷⁶ Ayrıca bu parti, Rusya'dan destek almaktadır ve Rusya'ya destek vermektedir.

Danimarka Parlamentosu'ndaki Danimarka Halk Partisi (DF) ikinci sırayı alarak toplamda 179 milletvekilinden 37'sini almıştır. Ayrıca, bu parti, göçmenlere ve potansiyel mültecilere karşı hükümete destek vermiştir.¹⁷⁷ Buna ek olarak Danimarka, Avrupa'nın en katı göç yasalarına sahiptir.¹⁷⁸

Aşırı sağ İsveç Halk Partisi ise (SVP) oyların % 29'unu almıştır ve göçmen karşıtı tecrit ideolojisi, Avrupa-mezhepçilik ve aşırı sağ popülizmini benimsemiştir.¹⁷⁹

Bu partiler göçmenlik karşıtı söylemlerini aynı anda kullanıyorlar. Böylelikle aynı zamanda AB'yi de olumsuz etkiliyorlar. Bu partiler özel bir demokrasi savunucusu değiller ve düzenlemesi V. Putin olan hükümet modelini seviyorlar ve aşırı sağ partiler, Rus devlet modelinden hoşlanıyorlar. Ukrayna krizi nedeniyle AB ile Rusya arasındaki mevcut zor ilişkilerde, Putin ve aşırı sağ Avrupa partileri Avrupa'nın kendisini suçluyorlar. Başka bir deyişle, Ukrayna krizi Avrupa'daki popülistler tarafından kullanılmakta ve AB'ye yapılan saldırıların bir başka nedeni olarak kullanılmaktadır. AB'nin, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik eylemlerinden suçlu olmadığı açık olmasına

¹⁷⁵«UltrapravI V NImechchini Visinuli Umovi: ZmIna Es Abo VihId Z Bloku», Ob'Ektiv Na RealnIst, <https://intvua.com/news/politics/1546597847-ultrapravi-v-nimechchini-visinuli-umovi-zmina-es-abo-vihid.html> (1.04.2019). (¹⁷⁵«Ультраправі В Німеччині Висинули Умови: Зміна Єс Або Вихід З Блоку», Об'єктив На Реальність)

¹⁷⁶ «2017 Austrian legislative election», Wikipedia, <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvMjAxN19BdXN0cmlhbl9sZWdpc2xhdGl2ZV9lbGVjdGlzbg> (2.04.2019)

¹⁷⁷ «Danish People's Party», Wikipedia, <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRGFuaXNoX1Blb3BsZSUyN3NfUGFydHk> (2.04.2019)

¹⁷⁸ Adler Katya, «Praviy uhl: chi zagrozhuE EvropI natsIonallizm?», BBC UkraYina, 30.04. 2016, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/04/160428_europe_rise_vj_far_right_it (5.03.2019). (Адлер Катя, «Правий ухил: чи загрожує Європі націоналізм?», BBC Україна)

¹⁷⁹ Swiss People's Party, Wikipedia, <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvU3dpd3NfUGVvcGxlJTl3c19QYXJ0eQ> (22.03.2019)

rağmen, Avrupadaki sağ partiler Rusya-AB ilişkilerinden dolayı AB'nin suçlu olduğu düşüncesini savunmaktadırlar.¹⁸⁰

Göç karşıtı ve Rus yanlısı propaganda, Avrupa'nın sağcı siyasi göçmenlik vizyonunun temelini oluşturuyor. Kültürel savaştan, entegrasyonun olanaksızlığından bahsediyor ve ayrıca tüm göçmenlerin resmini kamu güvenliği için bir tehdit olarak yayıyor. Göç konusunu kullanan propaganda ulusal güvenliğe dokunuyor ve böylece Rus göç politikasına katkıda bulunuyor. Ve AB'nin temel ilkelerinden biri serbest dolaşımın kaldırılması sorununu gündeme getiriyor.

Mayıs 2019'da parlamento seçimleri yapılacak ve 2020'de AB'de bir dizi ulusal ve yerel seçim de yer alacaktır. Bu yıllar yoğun ve çok önemli etkilere sahip olacaktır. Bunun nedeni ise AB'nin geleceği konusunda karar verilecek olmasıdır. AB hangi biçimde var olacak veya olmayacak soruları cevap bulacaktır. Seçim sonuçlarından sonra Avrupa'nın şimdiki gelişme tarzı, belirli iç problemler göz önüne alındığında Avrupa Parlamentosu'nun yanı sıra AB'nin izleyeceği reformlardan da anlaşılabilir. Reformlar sonrasında AB'nin durumuna bağlı olarak yeni bir Avrupa'nın nasıl şekilleneceği de görülecektir. Yeni kurumlar ve ideoloji ile birleştirilen ya da yeni bir fikrin reddedilmiş argümanları olarak büyük zafer şansına sahip aşırı sağ partiler son rolü oynayabilir.¹⁸¹

«Independent» gazetesine göre, Ifop anketine atıfta bulunan Fransa, sağ ideolojiyi benimsemiştir ve aşırı sağ destekleyenlerin, göç ve küreselleşmeyi durdurmak isteyenlerin oranı %30 olarak öngörülmektedir. Avrupa seçimleri, Almanya'nın 16 eyalet parlamentosunda Alman göçmen karşıtı AfD partisinin temsil edildiği ve en üstte İsveç Demokratlarının bulunduğu bu ülkenin 2018 genel seçiminde önemli ilerleme kaydettiği yıldan sonra yapılacaktır. İtalya'da, Mayıs sonunda, yeni bir sağ kanat koalisyonu iktidara geldi ve belgesiz göçmenlerin kitlesel olarak sınır dışı edilmeleri için öneriler verdi. Ayrıca Macaristan'da, kendisini Müslüman göçmenlere karşı bir Avrupa savunucusu

¹⁸⁰Hotin Rostislav, «Krayni pravl Evropi: proti ES I za Roslyu Putlna», Radio Svoboda, 18.07.2014, <https://www.radiosvoboda.org/a/25461558.html> (22.03.2019). (Хотин Ростислав, «Крайні праві Європи: проти ЄС і за Росію Путіна», Радіо Свобода)

¹⁸¹Kusa Iliya, «Na porozl haosu: chomu 2019 rik stane perelomnim dlya Evropi», Apostrof, 4.01.2019, <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/foreign-policy/2019-01-04/na-poroge-haosa-pochemu-2019-god-stanet-perelomnym-dlya-evropyi/23029> (12.03.2019). (Куса Ілля, «На порозі хаосу: чому 2019 рік стане переломним для Європи», Апостроф)

olarak temsil eden V. Orban, Nisan 2018 seçimlerinde başbakanlık görevini üçüncü kez aldı.¹⁸²

Aşırı sağ, göçmen karşıtı, popülist ve milliyetçi olarak adlandırılan dört Avrupa partisinin temsilcileri, mayısta olacak Avrupa Parlamentosu seçimlerinden sonra, AB politikasındaki değişiklikleri zorlamak için yeni bir blok oluşturmayı planladıklarını açıklamıştır. Bu partilerden en az ikisi, Alman «Almanya Alternatif» ve İtalyan «Lig», Rusya'ya uygulanan Avrupa müeyyideler gözden geçirme niyetleriyle bilinmektedir.¹⁸³ Avrupa Parlamentosunda şu anda tek bir grup olarak Avrupa kuşkucuları yoktur; ancak Mayıs 2019'da oldukça yüksek sonuçlar alırlarsa, bu AB'de daha konsolide bir «Avrupa'ya karşı» sağ hareketin oluşmasına ivme kazandırabilir.

Euroseptiklerin örgütsel kaynaklarını güçlendirmelerini sağlayacak Mayıs 2019 seçimleridir. Avrupada güvensizliğin artması ve mültecilerin Orta Doğu'dan Avrupa ülkelerine akması, Avrupalıların daha radikal partilere yönelmesini sağlamıştır. Tabii ki, sağcı popülist partilerin artması ve desteklenmesinde, sağcı popülist partilere destek dalgalanmasında Rusya'nın rolünün doğrudan bir etkisi yoktur. Ancak göçmenlik karşıtı propaganda, çok sağcı partilerin Avrupalılığını desteklemekte rol oynamıştır. Avrupa'daki Rus propaganda kampanyası, ilk bakışta abartılı ve önemsiz görülse bile, dikkat edilmeli! Bu propagandalarda yaratılmak istenilen spekülasyonlara ve algı operasyonlarına karşı direnç gösterilmelidir. AB, Rus propagandasını bir tehdit olarak görmemesinden dolayı şuan pişmanlık içerisinde.

¹⁸²Lasher Adam, « Far-right parties overtake Macron for first time in France», Independent, 4.11.2018, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/france-polls-far-right-marine-le-pen-ahead-macron-rise-europe-en-marche-eu-elections-a8616776.html> (12.01.2019)

¹⁸³Tsyupin Bogdan, «Evropeyski pravli, vdomi prihlilistyu do Rosiyi, hochut ob'Ednatisya u Evroparlamentu i zmniti ES», Golos Ameriki, 9.04.2019, <https://ukrainian.voanews.com/a/european-nationalists-alliance/4867903.html> (18.04.2019). (Цюпин Богдан, «Європейські правлі, відомі прихильністю до Росії, хочуть об'єднатися у Європарламенті і змінити ЄС», Голос Америки)

SONUÇ

Rusya Federasyonu'nun uluslararası arenadaki mevcut dış politikası, Rusya İmparatorluğu ve Sovyet İmparatorluğu'nun etkisi altında kalarak, Rusya imparatorluğu ve Sovyetler Birliğine ait toprakların kaybolmasından dolayı unutulmamış bir acı ile şekillenmektedir. Fakat Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte Rus İmparatorluğu'nun çöküş süreci sona ermemiştir. Uluslararası alanda yapılan çalışmalarda, V.Putin'in politik realizm paradigması açısından, emperyalizm politikası ile yönetime şekil verdiği görülmektedir. Siyasal realizmin savunucuları, siyasal realizmi idealleştirmenin gerekmediğine inanmaktadırlar. Buna karşın uluslararası alanda, fiili duruma göre hareket etmenin gerekli olduğunu savunmaktadırlar. Fakat gerçek şu ki, uluslararası arenadaki devletler bütün koşullarda iktidar arzusu ile politik eylemlerine yön vermektedirler. Böyle bir politika, güç pozisyonları oluşturmaya, çoğalmaya, gücünü artırmaya ve mevcut güç dengesini değiştirmeye odaklanır.

H.Morgenthau fikrine uygun olarak, emperyalist dış politika amaçlarına ulaşmak için üç yöntem kullanır. Bunlar; askeri, ekonomik ve kültürel yöntemlerdir. H. Morgenthau'nun politik realizmine göre, askeri potansiyelin kullanımı, emperyalizm politikaların uygulanmasında geleneksel bir yöntemdir. AB bağlamında Rusya, hava ihlallerinin yanı sıra AB ile NATO'nun deniz sahası gibi alanlarında da askeri provokasyonlara başvurmaktadır. Bu tür girişimler, NATO askeri yapılarının «gücünü test etme» girişimindeki yöntemlerden biridir. Bu tür eylemler, Rusya Federasyonu'nun bu bölgelerde askeri genişleme teşebbüsü olarak değerlendirilebilir.

H.Morgenthau'nun fikirlerine göre bir başka emperyalizm türü, ekonomik emperyalizmdir. H.Morgenthau'nun işaret ettiği gibi, ekonomik emperyalizm askeri emperyalizme nazaran daha az etki etmektedir. Fakat ekonomik emperyalizm rasyonel bir hükümet yöntemidir ve bugünün ürünü olarak tanımlanır. Ekonomik emperyalizmin amacı, ekonomik kontrol yoluyla diğer uluslar üzerindeki gücü ele geçirmektir. Eğer bir ulus diğer ulusları askeri olarak kontrol edemiyorsa, kontrol mekanizmaları üzerinde kontrol kurarak, emperyalist hedeflerine ulaşabilir. Ekonomik emperyalizmin müdahaleci ve dolaylı olmayan, ancak diğer uluslara üstünlük kazanmanın ve sürdürülebilirliğin etkili bir yöntemi olarak nitelendirildiğini vurgulamakta fayda vardır. Ekonomik emperyalizm bağlamında, AB ülkelerinin, Rus enerji kaynaklarına enerji bağımlılığının

güçlendirilmesi incelenmişti. Bu bağlamda «Nord Stream 2» gaz boru hattının inşası, ekonomik olarak hangi hedeflerle yapıldığını açıklar niteliktedir.

Kremlin, gaz konusunda ikili bir politika izlemektedir. Bunun nedenlerinden ilki, Nord Stream 2'nin inşasını teşvik ederek AB'nin Rus gazına olan bağımlılığının artırılmasıdır. Diğer opsiyon ise, enerji şantajına ve gaz tedarikini durdurma olasılığına imkan sağlayarak Rusya'nın AB'ye politik üstünlüğünü inşa etmektir. Nord Stream 2 inşaat projesi politik bir projedir. Bu projenin inşasıyla eşzamanlı olarak, bu proje siyasal realizm teorisi açısından iktidar dengesi yöntemlerinden biri olarak tanımlanmıştır. Bize göre «böl ve yönet» yöntemi; doğalgaz boru hattının inşasında, ülkeleri bu projenin yalnızca enerji ihtiyacına değil, aynı zamanda Avrupa ülkelerinin Rus etkisine olan politik bağımlılığını da güçlendireceğine inanan destekçiler ve rakipler olarak ikiye bölünmüş bir toplum ortaya çıkarmıştır.

Uluslararası alanda hedefe ulaşmak için üçüncü yöntem, H.Morgenthau teorisine göre emperyalist yöntemlerin en başarılılarından biri olan kültürel yöntemdir. Bu yöntemin amacı insanların zihinlerini ve bilinçaltını kontrol ederek iki veya daha fazla ülke arasındaki güç ilişkilerini değiştirmenin bir aracı olarak kullanılmasıdır. Kültürel genişleme ise, askeri genişlemeye göre egemenlik ve hükmedebilirlik açısından daha istikrarlı ilkelere dayalı olarak oluşturulabilecektir.

Rus propagandası, tarafımızca, tam olarak kültürel emperyalizm bağlamında tanımlanmıştır. Totaliter ve otokratik ülkelerin kültürel emperyalizminin oldukça örgütlü ve disiplinli olduğu vurgulanmaktadır. Rusya'daki medyanın % 95'i devletin kontrolü altındadır. Bu nedenle Rus devleti gerek ülke içinde gerekse ülke dışındaki insanların görüşleri üzerinde rahatça etki kurabilmektedir.

Rusya devlet propagandası, halkı bilgilendirme adı altında, Rusya politikasını, insanların zihinlerine aşılacak bir algı operasyonu yaratmaktadır. Kullanılan propaganda yayma yöntemleri arasında televizyon kanalları, internet haber siteleri, devlet kurumları ve Kremlin devlet politik teknolojisi yer almaktadır. Rusya Federasyonu Savunma Bakanı S.Shoigu'nun dediği gibi, medyanın bir başka silahlı kuvvet biçimi haline geldiği de

ortadadır.¹⁸⁴ Bize göre, Kremlin, ekonomik ve askeri silahlarla aynı düzeyde kitle iletişim araçlarını da etkin bir şekilde kullanmaktadır.

Rusya devlet propagandası, teknik olarak iyi donanıma ve yüksek miktarda maddi imkana sahiptir. Fakat yapmış oldukları propaganda da gerçek ve somut nitelikli bilgiler bulunmamaktadır. Rusya devlet propagandasında kendi «gerçeklerini» yaymaktadırlar ve bilginin güvenilirliğine önem vermemektedirler. Onlar için önemli olan izlenme oranlarıdır. Çok kanallı olan Rusya devlet propagandası, mantık eksikliği ve tutarsızlık ile nitelendirilmektedir. Rusya devlet propagandasının ana yayıncıları uluslararası haber ajansı Sputnik ve uluslararası bilgi kanalı Russia Today, sosyal paylaşım site yazarları ve dünyadaki bir dizi yerel medya mensuplarıdır. Rusya'nın ülke dışında yapmış olduğu propagandanın hedef kitlesi, dünyadaki 160 ülkede yabancı dilde konuşan popülasyonun tamamıdır. Rusya propagandasını 30'dan fazla dilde yayımlamaktadır. Rusyanın bu propagandaları yapmaktaki amacı ise yanlış bilgilendirme kampanyaları ile kamuoyundaki bilgi çarpıklığına neden olarak, yanlış mesajların ve haberlerin yayılmasını sağlayarak ülkeleri birbirlerine karşı düşmanlığa teşvik etmeyi sağlamaktır.

Avrupa'daki Rusya devlet propagandası incelenerek tüm Avrupa ülkelerini etkileyen bir konu üzerinde odaklanmaya karar verilmiştir. Rusya'nın dolaylı olarak desteği ile göçmen ve mülteci teması Avrupa'da göç krizine dönüşmüştür. Rusya devlet propagandasında göçmen karşıtı propagandanın, Avrupa birliğini ve Avrupalı seçmenlerin, hükümetlerine ve Avrupa kurumlarına duydukları güveni azalttığı ortaya çıkmıştır. Rusya Kamuoyunu şaşırtmak suretiyle, AB'yi birleştiren temel Avrupa değerlerini kademeli olarak itibarsızlaştırıp bulanıklaştırarak propagandasına devam etmektedir. Ayrıca İslamofobi ve yabancı düşmanlığı duygularını insanların bilinçaltına aşılayarak uygun bir propaganda türünü de açığa çıkarmıştır.

Rusya devlet propagandasını yaymak için AB vatandaşları önemli bir kitledir. Bunun nedeni olarak Avrupa ülkelerinin ve demokratik ülkelerin özelliklerinden birine değinilecek olunursa, devlet politikasının seçmenlerin beklentilerini tamamen

¹⁸⁴ «Shoygu: SMI stali vidom oruzhiya, i nelzya primenyat ego "po-plohomu"», Ria Novosti, 27.03.2015, <https://ria.ru/20150327/1054977094.html> (11.01.2019). («Шойгу: СМИ стали видо́м ору́жия, и нельзя применять его "по-плохому"», Риа Новости)

karşılması gerektiğidir. Aksi takdirde, politikacılar politik geleceklerini kısa sürede kaybedeceklerdir. Bu nedenle, potansiyel seçmenlerin ruh halini ve görüşünü etkilemek çok önemlidir.

30'dan fazla Rusya göçmen karşıtı propaganda örneği bulunarak analiz edilmiştir. Bu propagandalar 80'den fazla propaganda yöntemine göre analiz edilmiştir. Analiz yöntemi daha basite indirgenerek propaganda mesaj örnekleri 5 alt grupta değerlendirilmiştir:

- Göçler ve Müslüman «suçları» ile ilgili propagandaların tehdit oluşturması,
- Avrupa'nın İslamlaştırılması Üzerine Rusya devlet propaganda mesajları,
- Rusya devlet propagandasının komplo mesajları,
- Rusye devlet propagandasının Avrupa'daki Hristiyan değerlerinin «tehdidi» ile ilgili mesajları,
- «Lisa» hikayesi.

Bu 5 grup propaganda mesajını inceleyerek Rusya devletinin göçmenlik karşıtı propagandası ile Avrupa'da göç krizinin; terör tehlikesi, suç artışı, Batı dünyasının ve Hristiyan değerlerinin azalması, ekonomik kriz ile ilişkilendirildiği sonucuna varılmıştır. Kullanılan propaganda metotları ise:

- Etiket atama ve ilişkilendirme metodu,
- Duygusal rezonans, tehdit ve problem yaratma metodu,
- Güvenirliliğin imha ve anonim otorite metodu,
- Gerçekleri belirleme ve komplo teorisi metodu,
- Perspektif ve yanlış bilgilendirme metodu.

Rusya'nın Devlet propagandasının sonucu olarak örneğin, yapılan araştırmalar sonucunda Çek Cumhuriyeti nüfusunun yalnızca %20'si Rusyanın medyayı yanlış bilgilendirme amacı içerisinde kullandığını bilmektedir. Ayrıca birçok Çek vatandaşı, ABD'nin Suriyeli mültecileri AB'ye sokmaktan suçlu olduğuna inanmaktadır. Çeklerin %28.2'si ise Suriye hükümetine Rus müdahalesinin Avrupa'daki göç krizini çözmede yardımcı olduğuna inanmaktadır. Çekler için terörizm, mülteciler ve İslami köktencilik tehdidi, Avrupa'nın doğusundaki Rusya'nın askeri saldırganlık tehdidine göre daha öncelikli tehditler olduğu düşünülmektedir.

Bir başka araştırmaya göre, mülteci krizi ve terör tehdidi, birçok Avrupalı'nın zihninde birbirleriyle yakından bağlantılıdır. 10 Avrupa ülkesinden yarısı veya daha fazlası, mültecilerin ülkelerinde terör olasılığını artırdığına ve mültecilerin ülkeleri için ekonomik bir yük olduğuna inanmaktadır. Benzer şekilde, göçmenlerin nüfuzun diğer gruplarına göre daha çok suç olaylarına karıştığı da iddia edilmektedir. Bu tür tepkiler Rus propagandasının harika yaptığı bir dezenformasyon kampanyasıdır.

Göçmenler ve mülteciler konusu hâlâ AB ülkeleri için tartışmalara neden olan bir konudur. Öte yandan, göçmen sorunu ve göçmenlerle mücadele konusu nedeniyle, son yıllarda Avrupalı seçmenler tarafından aşırı sağcı partilere destek verilerek daha fazla oy almaları sağlanmıştır. Ayrıca bu durumu aşırı sağ partilerin kullanarak desteklerini ve güçlerini artırmaktadır.

Göçmen sorununu ve göçmenlerle mücadele konusunu kullanan aşırı sağ partiler, Avrupa birliğini içeriden baltalayabilecek yapıdadırlar. Aşırı sağ partiler, senaryolarında Avrupa'yı yeniden biçimlendirmek istemekle birlikte AB'den ülkelerini ayırmayı da hedeflemektedir. Sonuç olarak bu tür AB'yi zayıflatacak veya AB'yi siyasi bir varlık olarak yok edecek unsurlar, Rusya'nın emperyalist politikası bağlamında jeopolitik hedeflerine ulaşmasını sağlayacaktır. Böylelikle, AB'nin çöküşüyle birlikte, Üye Devletler bireysel olarak küresel gücün rolünü almak isteyen Kremlin'e karşı daha zayıf bir müzakere pozisyonuna sahip olarak Rusya devletine karşı savunmasız kalacaktır.

Mayıs 2019'da yapılacak Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ve 2020'de yapılacak bir dizi ulusal seçimlerde, Rus propagandasının AB ülkeleri üzerindeki gerçek etkisi tahmin edilebilir durumdadır. Bugün itibarıyla belirli AB ve NATO ülkelerinde iktidara gelme beklentisi, Avrupa şüpheçileri ve popülist partilerin kazanmaları olası görülmektedir. Bu nedenle, Rus propagandasına karşı koymak için acilen bir eylem planı geliştirilmesi gerekmektedir.

AB demokrasisinin ve AB'nin ifade özgürlüğünün zayıf yönlerini kullanan Kremlin, Avrupa'yı hedeflerine ulaşmak için çıkarları yönünde hareket etmeye zorlamaktadır. Avrupa, Kremlin'in yaptığı gibi demokrasileri ve medyayı kontrol edememektedir. Fakat nefret, şiddet veya savaş kışkırtması ifade özgürlüğü adı altında ekranın arkasına «gizlenemez» nitelikte olgulardır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

ART Robert ve Jervis Robert, «**INTERNATIONAL POLITICS, Enduring Concepts and Contemporary Issues**», Pearson Longman, 2006,

GOBBS Tomas, «**Leviafan, ili materiya, forma i vlast gosudarstva tserkovnogo i grazhdanskogo**», Elektronnaya biblioteka Grazhdanskoe obshchestvo Rossii, https://www.civisbook.ru/files/File/Gobbs_Leviafan.pdf, (15.07.2018).
(Гоббс Томас, **Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского**, Электронная библиотека Гражданское общество России,)

GOBBS Tomas, **Sochineniya v 2 t. T.1.«O grazhdanine 1646»**, Moskva. Myisl, 1989.
(Гоббс Т. Сочинения в 2 т. Т.1. М. Мысль, 1989)

GUZZINI Stefano, **Realism in International Relations and International Political Economy: The Continuing Story of a Death Foretold**, London: New Fatter Line, 2003.

JOWETT Garth S., ve O'Donnell Victoria, **Propaganda and Persuasion**, SAGE, 2012.

LUCAS E. Ve Pomeranzev P., «**Winning the Information War Techniques and Counter-strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe**», Legatum Institute, 8.2016.

MAKIAVELLI Nikollo. **Gosudar.** Moskva: Planet, 1990.
(Макиавелли, Николло. **Государь**. Москв: Планета.)

Malskiy MarkIyan, Matsyah Mihaylo. «**Teoriya mizhnarodnihvidnosin**», Znannya, 2007.
(Мальський Маркіян, Мацях Михайло. «**Теорія міжнародних відносин**», Знання)

MORGENTHAU Hans ve Thompson Kenneth W., **Politics Among Nations. The Struggle For Power and Peace**, Beijing: Peking University Press, 2004, s.13-17.

POLYAKOVA Alina, Marlene Laruelle, Stefan Meister Foreword by Radosław Sikorski, and Neil Barnett, **KREMLIN'S TROJAN HORSES**, Atlantic Council DINU PATRICIU EURASIA CENTER, November 2016.

SİROTA Naum, «**Ponyatie «Mirovoy Poryadok» V Sovremennom Teoreticheskom Diskurse**», Gramota, 2013.
(Сирота Наум, «**Понятие «Мировой Порядок» В Современном Теоретическом Дискурсе**», Грамота)

VAYNO A., Kobyakov A., Saraev V., **Obraz Pobedyi**. Moskva, Institut ekonomicheskikh strategiy RAN, kompaniya «GLOWERS», 2012. (Вайно А., Кобяков А., Сараев В., Образ Победы. Москва, Институт экономических стратегий РАН, компания «GLOWERS».)

Süreli yayınlar

GOLUB Z., «Formalizatsiya Priyomiv Informatslyno-PsihologIchnoYi ManIpulyatsIYi», **KPI, Kharkiv**, 15.09.2017
http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/32897/1/vestnik_KhPI_2017_32_Holub_Formalizatsiia.pdf, (2.03.2019).
s.56. (Голуб З., «Формалізація Прийомів Інформаційно-Психологічної Маніпуляції»)

GUSEVA SofIya, Ivanitska Bozhena, « OSNOVNI METODI PROPAGANDI V ROSIYSЬKOMU INTERNET-ZMI PRAVDA.RU», **Lvivska Politehnika**, 2018, http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/44530/2/2018n896_Ivanitska_B-Main_processing_methods_54-58.pdf, (13.02.2019).
(Гусева Софія, Іваницька Божена, «ОСНОВНІ МЕТОДИ ПРОПАГАНДИ В РОСІЙСЬКОМУ ІНТЕРНЕТ-ЗМІ PRAVDA.RU», **Львівська Політехніка**)

Kaufman Robert, «Morgenthau's Unrealistic Realism», **Yale Journal of International Affairs**, 2006, <http://yalejournal.org/wp-content/uploads/2011/01/061202kaufman.pdf>, (03.09.2018)

NESTORAS Antonios, «How the Kremlin is manipulating the Refugee Crisis Russian Disinformation as a Threat to European Security», **Institute of European Democrats**, 2019, <https://www.iedonline.eu/download/2019/IED-Research-Paper-Russia-as-a-security-provider-January2019.pdf> (22.03.2019),

SEİD Ali Mohammed, «Morality And Politics With Reference To Machiavelli's The Prince», **European Scientific Journal** June, 2015, <https://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/5804/5619> (08.08.2018)

YAKOVLEVA N., « OsoblivostI vplivu metodIv propagandi na polItichnI ustanovki gromadyan», **VISNIK KiYivskogo natsIonalnogo unIversitetu ImenI Tarasa Shevchenka**, 2009, http://papers.univ.kiev.ua/1/filosofija_politologija/articles/yakovleva-n-i-peculiarities-of-methods-of-propaganda-influence-on-political-mi-17108.pdf (15.02.2019).

(Яковлева Н., » Особливості впливу методів пропаганди на політичні установки громадян», **ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка**)

Diğer Yayınla

"PIvnIchniy potIk-2" zblIshit zalezhnIst Evropi vId RF – Evrodeputat, **EkonomIchna Pravda**, 24.03.2018, <https://www.epravda.com.ua/news/2018/03/24/635322/> (22.02.2019). ("Північний потік-2" збільшить залежність Європи від РФ – євродепутат, **Економічна Правда**)

«Ameriku mozhno prevratit v yaderniy pepel»: Kiselev otvetil Ostrovskomu», Rossiya24, 30.10.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=TA9mVLomYo8> (25.02.2019). («Америку можно превратить в ядерный пепел»: Киселев ответил Островскому, Россия24)

«German Klimenko schel Rossiyu gotovoy k otklyucheniyu ot mirovogo interneta», **Interfaks**, 5.03.2018, <https://www.interfax.ru/russia/602425> (1.03.2018). («Герман Клименко счел Россию готовой к отключению от мирового интернета», **Интерфакс**)

«Gibridna» Vlyna RosIYi – Viklik I Zagroza Dlya Evropi», **TsENTR RAZUMKOVA**, 2016

http://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/2016_12_14/GIBRID-WAR-FINAL-1-1.pdf (16.01.2019), s.14-28. («Гібридна» Війна Росії – Виклик І Загроза Для Європи», **ЦЕНТР РАЗУМКОВА**)

«Istoriya s russkoyazyichnoy devochkoy Lizoy iz Berlina: poslednie novosti», RTVI 1.02.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=vgli6GRenPw> (22.03.2019). («История с русскоязычной девочкой Лизой из Берлина: последние новости», **RTVI**)

«Lavrov otvetil na soobscheniya ob iznasilovanii russkoy devochki v Germanii», Lenta.ru, 26.01.2016, <https://lenta.ru/news/2016/01/26/lavrov/> (25/03/2019). (Лавров ответил на сообщения об изнасиловании русской девочки в Германии», Lenta.ru)

«Migrantyi iznasilovali 13-letnyuyu russkuyu devochku v Germanii (2016)», 4mm 32 dak, **RussianCross**, 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=1et2cu5CLFU> (13.03.2019). («Мигранты изнасиловали 13-летнюю русскую девочку в Германии (2016)»)

«Million evro na borbu s rossiyskoy propagandoy», **PropaStop**, 22.01.2018, <https://www.propastop.org/rus/2018/01/22/%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D0%B8%D0%BE%D0%BD-%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%BE-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D1%83-%D1%81-%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9-%D0%BF%D1%80/> (12.02.2019). («Миллион евро на борьбу с российской пропагандой», PropaStop)

«Muslim refugees in Sweden destroy a statue of Christ», **EUvsDisInfo**, 06.07.2018, <https://euvsdisinfo.eu/report/muslim-refugees-in-sweden-destroy-a-statue-of-christ/>

«Mu-Slimáci najeli v Belgii do skupiny osob autem. Podle prokuratury to není terorismus», **Vlastenecké noviny**, 21.08.2017, <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=187970> (1.03.2019)

«Nord Stream 2 - Nimechchina pIdrivaE EdnIst ES», **Zschlske RadIo**, 12.02.2019, <http://www.polradio.pl/5/132/Artykul/406090> (18.02.2019). («Nord Stream 2 - Німеччина підриває єдність ЄС», **Польське Радіо**)

«Paříž ruší každoroční vánoční trh, místo toho bude pořádat jen ramadán», **Svobodne noviny**, 15.11.2017, <http://svobodnenoviny.eu/pariz-rusi-kazdorocni-vanocni-trh-misto-toho-bude-poradat-jen-ramadan/> (1.04.2019)

«PIdivodniy choven RF pIdIyshov do kordonIv ES, vIyskovI vedut dozor», **Narodna pravda**, 11.09.2018, <https://narodna-pravda.ua/2018/09/11/pidvodnyj-choven-rf-pidiyshov-do-kordoniv-yes-viyskovi-vedut-dozor/> (1.02.2019). («Підводний човен РФ підійшов до кордонів ЄС, військові ведуть дозор», Народна правда)

«PIvnIchniy potIk-2» zblIshit zalezhnIst Evropi vId RF – Evrodeputat, **UP**, 24.03.2018, <https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/24/7175683/> (3.03.2019). («Північний потік-2» збільшить залежність Європи від РФ – євродепутат, **УП**)

«Podle studie expertů Evropu do roku 2050 ovládne islám!», **Ceskoaktualne**, 29.11.2016, <https://ceskoaktualne.cz/2016/11/zpravy-ze-sveta/podle-studie-expertu-evropu-roku-2050-ovladne-islam/> (20.03.2019)

«POLITIKA ISLAMIZATSII BRITANII. THE AMERICAN CONSERVATIVE»,
NEWSFRONT, 12.11.2018,
<https://web.archive.org/web/20181113121627/https://news-front.info/2018/11/12/politika-islamizatsii-britanii-the-american-conservative-ssha/> (21.03.2019).
(«ПОЛИТИКА ИСЛАМИЗАЦИИ БРИТАНИИ. THEAMERICAN CONSERVATIVE», **NEWSFRONT**,)

«Politsiya Germanii spisala gruppovyye iznasilovaniya na natsionalnyie obyichai migrantov» , **Rossiya 24**, 11.01.2016,
https://www.youtube.com/watch?v=qetM_SuKNHc (23.02.2019). («Полиция Германии списала групповые изнасилования на национальные обычаи мигрантов», **Россия 24**)

«Pompeo dopustiv, scho RosIya mozhe "vidkriti front" u Polschi», **HB**, 13.02.2019, <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/pompeo-dopustiv-shcho-rosiya-mozhe-vidkriti-front-u-polshchi-50006081.html> (19.02.2019). («Помпео допустил, що Росія може "відкрити фронт" у Польщі», **HB**)

«Putin: «U nas svoe mnenie est, myi provodim nezavisimuyu vneshnyuyu politiku i, nadeyus, budem provodit ee v buduschem»», **Rambler**, 15.10.2011, https://news.rambler.ru/politics/12167768/?utm_content=rnews&utm_medium=read_more&utm_source=copylink (29.12.2018). («Путин: «У нас свое мнение есть, мы проводим независимую внешнюю политику и, надеюсь, будем проводить ее в будущем»», **Рамблер**,)

«Putin: RT lomaet monopoliyu anglosaksonskih SMI», **Vzglyad**, 11.07.2013, <https://vz.ru/news/2013/6/11/636789.html> (8/03/2019). («Путин: RT ломает монополию англосаксонских СМИ», **Взгляд**)

«Rada Federatsiyi uhvalila zakon pro vkhodzhennya Krimu i Sevastopolya do skladu RF», **Korrespondent**, 21.03.2014,
<https://ua.korrespondent.net/world/3322674-rada-federatsii-ukhvalyla-zakon-pro-vkhodzhennia-krymu-i-sevastopolia-do-skladu-rf> (15.09.2018) («Рада Федерації ухвалила закон про входження Криму і Севастополя до складу РФ», **Корреспондент**)

«Rada Federatsiyi uhvalila zakon pro vkhodzhennya Krimu i Sevastopolya do skladu RF», **Korrespondent**, 21.03.2014,
<https://ua.korrespondent.net/world/3322674-rada-federatsii-ukhvalyla-zakon-pro-vkhodzhennia-krymu-i-sevastopolia-do-skladu-rf> (15.09.2018) («Рада Федерації ухвалила закон про входження Криму і Севастополя до складу РФ», **Корреспондент**)

«Rosiyska Propaganda U Evropi Tak Samo Nebezpechna, Yak Monopoliya "Gazpromu" – Linkyavichyus», **TSN**, 10.09.2015, <https://tsn.ua/svit/rosiyska-propaganda-u-yevropi-tak-samo-nebezpechna-yak-monopoliya-gazpromu-linkyavichyus-491017.html> (25.01.2019). («Російська Пропаганда У Європі Так Само Небезпечна, Як Монополія "Газпрому" – Лінкявічюс», **TCH**)

«Rossiya - NATO: normalnyih otnosheniy ne budet», **BBC**, 20.04.2016, https://www.bbc.com/russian/international/2016/04/160420_russia_nato_talks (22.01.2019). (Россия - НАТО: нормальных отношений не будет, **BBC**)

«Shoygu: SMI stali vidom oruzhiya, i nelzya primenyat ego "po-plohomu"», **Ria Novosti**, 27.03.2015, <https://ria.ru/20150327/1054977094.html> (11.01.2019). («Шойгу: СМИ стали видом оружия, и нельзя применять его "по-плохому"», **Риа Новости**)

«Sovetskie antiamerikanskije plakaty», **Nazad v SSSR**, http://back-in-ussr.com/2016/03/sovetskie-antiamerikanskije-plakaty_2.html (2.03.2019). («Советские антиамериканские плакаты», **Назад в СССР**)

«Sovetskiy politicheskiy plakat posle 1945 g. Dva mira - dva plana», https://softsalo.com/sovet_45_poli/poli_38.html (1.01.2019). («Советский политический плакат после 1945 г. Два мира -два плана»)

«Sovetskiy politicheskiy plakat, «Myi i Oni», 1945,
https://softsalo.com/sovet_45_poli/poli_34.html (03.02.2019).
(«Советский политический плакат, »Мыи Они»,)

«Sputnik News. Trafic Overview», **SimilarWeb**,
<https://www.similarweb.com/website/sputniknews.com#overview> (29.03.2019)

«Sputnik voshel v pyaterku samyih poseschaemyih inostrannyih mediasaytov vo Frantsii», **Ria Novosti**, 17.09.2018, <https://ria.ru/20180917/1528697759.html> (19.03.2019). (Sputnik вошел в пятерку самых посещаемых иностранных медиасайтов во Франции, **Риа Новости**)

«Sweden under pressure to adopt Islamic national flag», EUvsDisinfo, 14.11.2017,
<https://euvsdisinfo.eu/report/sweden-under-pressure-to-adopt-islamic-national-flag/> (27.03.2019)

«Sweden's Largest Football Tournament Bans 'Forbidden Pork' From The Menu To Please Muslims», **Infowars**, 12.06.2018, <https://www.infowars.com/swedens-largest-football-tournament-bans-forbidden-pork-from-the-menu-to-please-muslims/> (25.03.2019)

«Swedish City Allows 110 DB Muslim Prayer Calls, Rejects Church Clock Ringing»,
Sputnik, 14.05.2018, <https://sputniknews.com/europe/201805141064430526-sweden-mosque-loud-prayer-calls/> (29.03.2019)

«Tramp: "PivnIchniy potlk-2" zrobit NImechchinu povnIstyu zaleznoyu vId roSIyskoYi energIYi»,
Evropeyska pravda, 25.09.2018,
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/09/25/7087370/> (28.02.2019).
(«Трамп: "Північний потік-2" зробить Німеччину повністю залежною від російської енергії», **Європейська правда**)

«US organises migration to destroy Europe», **EUvsDisinfo**, 15.01.2018,
<https://euvsdisinfo.eu/report/us-allegedly-organises-migration-to-destroy-europe/> (27.03.2019)

«V Berline arabyi-pedofilyi iznasilovali russkuyu devochku», 17.01.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=NJlp1fQeLmU> (25.03.2019). (В Берлине арабы-педофилы изнасиловали русскую девочку»)

«V Brně útočili Arabové napojení na Ústředí muslimských obcí Muneeba Alrawiho. Co pohledávají v Česku? Máme exkluzivní informace! Stopy vedou k vojenským misím v Afghánistánu!», **AENEWS**, 2017, <https://aeronet.cz/news/v-brne-utocili-arabove-napojeni-na-ustredi-muslimskych-obci-muneeba-alrawiho-co-pohledavaji-v-cesku-mame-exkluzivni-informace-stop-y-vedou-k-vojenskym-misim-v-afghanistanu/> (02.03.2019)

«V Evrope startoval fleshmob, v ktorom iznasilovannyie evropeyki izvinyayutsya pered migrantami», **Novyie izvestiya**, 3.02.2018, <https://newizv.ru/news/world/03-02-2018/v-evrope-startoval-fleshmob-v-ktorom-iznasilovannye-evropeyki-izvinyayutsya-pered-migrantami> (2.02.2019). («В Европе стартовал флешмоб, в котором изнасилованные европейки извиняются перед мигрантами», Новые известия)

«Vibori u NimechchinI: ultrapravI obItsyayut skasuvati antirosIyskI sanktsIYi ta viznati aneksIyu Krimu», **Podrobnosti**, 26.09.2017, <https://podrobnosti.ua/2201231-vibori-u-nimechchin-ultraprav-obtsjajut-skasuvati-antirosjsk-sankts-ta-viznati-aneksju-krimu.html> (5.04.2019). («Вибори у Німеччині: ультраправі обіцяють скасувати антиросійські санкції та визнати анексію Криму», **Подробности**)

«Vigadana kremlIvskoyu propagandoyu IstorIya pro "dIvchinku " tsogo tizhnya pereyshla v polItichnu ploschinu», **TCH** 31.01.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=Ow0NcjuKkyo> (29.03.2019). («Вигадана кремлівською пропагандою історія про "дівчинку " цього тижня перейшла в політичну площину», **TCH**)

«Vyistrel'yi v Utrehte. Vremya pokazhet.», **Perviy kanal**, 18.03.2019, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/vypuski/vremya-pokazhet-vypusk-ot-18-03-2019-2019-03-18-1> (22.03.2019). («Выстрелы в Утрехте. Время покажет.», **Первый канал**)

«Why there won't be a Christmas market on the Champs-Élysées this year», **THE LOKAL**, 8.11.2017, <https://www.thelocal.fr/20171108/why-there-wont-be-a-christmas-market-on-the-champs-elysees-this-year> (02.04.2019)

«ZAHID-2017» V BILORUSI: VIYSЬKОВI LITAKI RF PORUSHILI POVITRYaNIY PROSTIR LITVI, **5 kanal**, 18.09.2017, <https://www.5.ua/svit/zakhid2017-v-bilorusi-viiskovi-litaky-rf-porushyly-povitrianyi-prostir-lytvy-155309.html> (28.01.2019). («"ЗАХІД-2017" В БІЛОРУСІ: ВІЙСЬКОВІ ЛІТАКИ РФ ПОРУШИЛИ ПОВІТРЯНИЙ ПРОСТІР ЛІТВІ», **5 канал**)

«Предсказания Ванги: В Европе будут править мусульмане», **РЕН**, 15. 09. 2015, <http://ren.tv/novosti/2015-09-15/predskazaniya-vangi-v-evrope-budut-pravit-musulmane> (18.03.2019). («Предсказания Ванги: В Европе будут править мусульмане», **РЕН**)

«Фейки и опровержения: как прокремлевская пропаганда действует в Европе», StopFake, 10.05.2017, <https://www.stopfake.org/fejki-i-oproverzheniya-kak-prokremlevskaya-propaganda-dejstvuet-v-evrope/>. (18/03/2019). (Фейки и опровержения: как прокремлевская пропаганда действует в Европе, StopFake)

«ЧЕМ РОССИЯ УГРОЖАЕТ МИРУ», **Defense Express**, 06.05.2016, <https://defence-ua.com/index.php/statti/publikatsiji-partneriv/270-chem-rossiya-ugrozhaet-miru> (11.02.2019). («ЧЕМ РОССИЯ УГРОЖАЕТ МИРУ», **Defense Express**)

2017 Austrian legislative election, **Wikipedia**, <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvMjAxN19BdXN0cmllhbl9sZWdpc2xhdGl2ZV9lbGVjdGlvbG> (2.04.2019)

ADLER Katya, «Praviy uhil: chi zagrozhuE EvropI natsIonallIzm?», **BBC UkraYina**, 30.04. 2016, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/04/160428_europe_rise_vj_far_right_it (5.03.2019). (Адлер Катя, «Правий ухил: чи загрожує Європі націоналізм?», **ВВС Україна**)

- Aktivisty razdelis radi ukrainskih soldat, **News.bigmir**, 7.10.2014, <http://news.bigmir.net/ukraine/850681-Aktivisty-razdelis--radi-ukrainskih-soldat--foto-#d/d9/ca453956411ff36a344e1bd890b3bd9d.jpg> (6.03.2019). («Активисты разделись ради украинских солдат», **News.bigmir**)
- ARON Leon, «Changing Putin's Mind», **Foreign Affairs**, 15.09.2016, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2016-12-15/changing-putin-s-mind> (25.12.2018)
- BELOV Yuriy, «18 metodov manipulyatsii i propagandy v SMI», 06.12.2017, <https://pramen.io/ru/2017/12/18-metodov-manipulyatsii-i-propagandy-v-smi/> (7.03.2019). (Белов Юрий, «18 методов манипуляции и пропаганды в СМИ»)
- Bilya kordoniv Latviyi vinischuvachi NATO perehopili rosiyskiy litak», **Unian**, 17.12.2015, <https://www.unian.ua/world/1215270-bilya-kordoniv-latviji-vinischuvachi-nato-perehopili-rosiyskiy-litak.html> (23.01.2019). («Біля кордонів Латвії винищувачі НАТО перехопили російський літак», **Unian**,)
- BINGHAM John , «Theresa May hails 'benefits' of Sharia as inquiry set up into 'misuse' of Islamic law», **The Telegraph**, 26.05.2016, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/26/may-hails-benefits-of-sharia-as-inquiry-set-up-into-misuse-of-is/> (12.03.2019)
- BUGAYSKI Yanush, «Osyayana orblta Kremlya. RosIya ta YiYi vIyni «m'yakoYi sili», **Tizhden**, 11.03.2013, <https://tyzhden.ua/World/73621> (08.01.2019). (Бугайські Януш, «Осяяна орбіта Кремля. Росія та її війни «м'якої сили», **Тиждень**)
- CEJNKOVÁ Andrea, «Hádka měla krvavou dohru», **Policie České Republiky**, 2017, <https://www.policie.cz/clanek/hadka-mela-krvavou-dohru.aspx> (20.02.2019)
- CHESNOKOV Edvard, «Frantsuzskie vlasti zapreshayut simvoliyi Rozhdestva» **Komsomolskaya pravda**, 20.12.17, <https://www.kp.ru/daily/26772/3805787/> (3.04.2019). (Чесноков Эдвард, «Французские власти запрещают символы Рождества» **Комсомольская правда**)

Chilean student march ends with scuffles, church desecration, **REUTERS**, 10.06.2016, <https://www.reuters.com/article/us-chile-protests/chilean-student-march-ends-with-scuffles-church-desecration-idUSKCN0YV2LH> (14.04.2019)

Чому Європа програє російські пропаганді, **Derzhavniy portal**, 21.03.2016, http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ros_propaganda723d5.pdf?fbclid=IwAR2xyOU4oyX6s5ALb39YOhI0uoDS2qDflgFiEmToTqbMzF-87WJ6mhvxgM0 (9.02.2019). (Чому європа програє російські пропаганді, **Державний портал**)

DAGENS Nyheter, «Catholic parish was not denied using church bells», **DN**, 08.22.2018, <https://www.dn.se/nyheter/politik/catholic-parish-was-not-denied-using-church-bells/> (25.03.2019)

DANIELS Kit, «SWEDEN UNDER PRESSURE TO ADOPT ISLAMIC NATIONAL FLAG», **Infowars**, 14.11.2017, <https://www.infowars.com/sweden-under-pressure-to-adopt-islamic-national-flag/> (26.03.2019)

DANILOV Ivan, «Evrosoyuz prigovoril Pol'shu», **Sputnik**, 08.05.2018, <https://lv.sputniknews.ru/columnists/20180508/8189619/evrosojuz-prigovoril-poland.html> (16.03.2019). (Іван Данилов, «Євросоюз приговорил Польшу», **Sputnik**)

Danish People's Party, **Wikipedia**, <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRGFuaXNoX1Blb3BsZSUyN3NfUGFydHk> (2.04.2019)

Deutsch RT. Stafic Overview, **SimilarWeb**, <https://www.similarweb.com/website/deutsch.rt.com> (29.03.2019)

DezInformuvannya, **VikIpedia**, <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%B7%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (14.03.2019). («Дезінформування», Вікіпедія)

Dogovir pro druzhbu, spivrobitnistvo i partnerstvo mizh UkraYinoyu i RosIyskoyu FederatsIEyu, **VRU**, 21.05.1997, https://zakon.rada.gov.ua/go/643_006 (22.12.2018). («Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією», **ВРУ**)

Evrodeputat: "PIvnIchniy potIk 2" zbilshit zalezhnIst Evropi vId PutIna», **UkrInform**, 24.03.2019, <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2428271-evrodeputat-pivnicnij-potik-2-zbilsit-zaleznist-evropi-vid-putina.html> (04.03.2019). (Євродепутат: "Північний потік 2" збільшить залежність Європи від Путіна, **Укрінформ**)

Evroparlament uhvaliv zakonodavchi zmini, scho uskladnyuyut budIvnitstvo «PIvnIchnogo potoku-2», **Mind**, 21.03.2018, <https://mind.ua/news/20183008-evroparlament-uhvaliv-zakonodavchi-zmini-shcho-uskladnyuyut-budivnictvo-pivnichnogo-potoku-2> (26.02.2018). (Європарламент ухвалив законодавчі зміни, що ускладнюють будівництво «Північного потоку-2», **Mind**)

Ezhenedelnaya teleauditoriya RT vyirosla bolee chem na tret i ravna 100 mln, **RT**, 3.04.2018, https://russian.rt.com/press_releases/article/499335-teleauditoriya-rt-ipsos (11.01.2019). («Еженедельная телеаудитория RT выросла более чем на треть и равна 100 млн», **RT**)

FEWER Jobs, «Europeans Fear Wave Of Refugees Will Mean More Terrorism», **Pew Research Center**, 11.07.2016, <https://www.pewglobal.org/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/lede-chart-1/> (4.04.2019)

Gazeta prem'Era ChehIYi rozkrila finansuvannya partIYi Zemana "druzyami PutIna", **UP**, 03.11.2018, <https://www.pravda.com.ua/news/2018/11/3/7197165/> (27.02.2019). (Газета прем'єра Чехії розкрила фінансування партії Земана "друзями Путіна", **УП**)

Gazovaya zaschita. Mozhet li Evropa prozhit bez rossiyskogo gaza», **Gazeta Komersant**, 17.03.2014, <https://www.kommersant.ru/doc/2431645> (02.03.2019). («Газовая защита. Может ли Европа прожить без российского газа», **Газета Коммерсант**)

GOMON Дмитро, «Vijna z brekhneyu. Chomu Ėvropa prograє rosijs'kij propagandi», **Ekspreso**, 25.10.2016, https://espreso.tv/article/2016/10/25/quotrasha_tudeyquot_i_kompaniya_yak_u_evropa_protydiye_rosiyskiy_propagandi (8.08.2018). (Дмитро Гомон, «Війна з брехнею. Чому Європа програє російській пропаганді», **Експрес**)

HOTĬN Rostislav, «Kraynĭ pravĭ Evropi: proti ES I za Rosĭyu Putĭna», **Radio Svoboda**, 18.07.2014, <https://www.radiosvoboda.org/a/25461558.html> (22.03.2019). (Хотин Ростислав, «Крайні праві Європи: проти ЄС і за Росію Путіна», **Радіо Свобода**)

Hungarian prime minister says migrants are 'poison' and 'not needed', **The Guardian**, 27.06.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/26/hungarian-prime-minister-viktor-orban-praises-donald-trump> (8.04.2019)

Issledovanie: cherez 40 let musulmane stanut dominirovat v Evrope, **Ria Novosti**, 4.10.2017, <https://ria.ru/20171004/1506159235.html?in=t> (14.03.2019). (Исследование: через 40 лет мусульмане станут доминировать в Европе», **Риа Новости**)

Istoriya s russkoyazyichnoy devochkoy Lizoy iz Berlina: poslednie novosti, **RTVI**, 1.02.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=vgli6GRenPw> (22.03.2019). (История с русскоязычной девочкой Лизой из Берлина: последние новости, **RTVI**)

KizilovEvgeniy, «Minoboronyi RF popalos na feyke: vmesto foto pokazali kadryi iz igryi», **Stopfake**, 14.11.2017, <https://www.stopfake.org/minoborony-rf-popalos-na-fejke-vmesto-foto-pokazali-kadry-iz-igry/> (25.02.2019). (Кизилев Евгений, «Минобороны РФ попало на фейке: вместо фото показали кадры из игры», **Stopfake**)

Konstitutsiya Rossiyskoy Federatsii, <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-3.htm> (02.11.2018). (Конституция Российской Федерации)

Kontsepsiya vneshney politiki Rossiyskoy Federatsii (utverzhdena Prezidentom Rossiyskoy Federatsii V.V.Putinyim 30 noyabrya 2016 g.)», MID Rossii, 01.12.2016, http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/%20content/id/2542248 (20.12.2018). (Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г.)», МИД России,)

KRUTIHIN Mihaylo, RosIya zalezhit vId prodazhIv svogo gazu na 80 vIdsothIv, Telekanal ZIK, 2.03.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=7d-o2lA3bk4> (5.02.2019). (Михайло Крутіхін: Росія залежить від продажів свого газу на 80 відсотків, Телеканал Zik)

KUSA Iliya, «Na porozI haosu: chomu 2019 rIk stane perelomnim dlya Evropi», **Apostrof**, 4.01.2019, <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/foreign-policy/2019-01-04/na-poroge-haosa-pochemu-2019-god-stanet-perelomnyim-dlya-evropyi/23029> (12.03.2019). (Куса Илия, «На порозі хаосу: чому 2019 рік стане переломним для Європи», **Апостроф**)

LASHER Adam, « Far-right parties overtake Macron for first time in France», **Independent**, 4.11.2018, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/france-polls-far-right-marine-le-pen-ahead-macron-rise-europe-en-marche-eu-elections-a8616776.html> (12.01.2019)

LIPKA Michael, «Europe's Muslim population will continue to grow – but how much depends on migration», **Pew Research Centr**, 4.12.2017, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/12/04/europes-muslim-population-will-continue-to-grow-but-how-much-depends-on-migration/> (25.03.2018)

Lozh Putina o rossiyskih voennyih, 7.01.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=iVvFIwoabzA> (20.02.2019). (Ложь Путина о российских военных)

MALINKA Volodimir, «RosIyska propaganda vikoristovuE metodi KDB, — frantsuzke doslIdzhennya», 5.10.2018, <http://ji-magazine.lviv.ua/2018/ros-propaganda-vykorystovue-metody-KGB.htm> (25.03.2019). (Малинка Володимир, «Російська пропаганда використовує методи КДБ, — французьке дослідження»)

MANOJ Kumar, «Morgenthau's six principles of political realism», Polticsmania.**Wordpress**, 13.10.2016, <https://polticsmania.files.wordpress.com/2016/10/morganthaus-six-principles.pdf>, s.3.

MAYER Henry, Carol Matlack, Steafan Nicola, «How the Kremlin's Disinformation Machine Is Targeting Europe», **Bloomberg Businessweek**, 17.02.2017, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-02-16/how-the-kremlin-sdisinformation-machine-is-targeting-europe> (3.02.2019)

MISCHISHIN Mihail, « Sovetskiy Chelovek», **Newsfront**, 15.09.2015, https://mediamera.ru/sites/default/files/images/komu_dostaetsya_nacionalniy_dohod.jpg (1.01.2019)/ (Мицишин Михаил, « Советский Человек», **Newsfront**)

Myunhenskaya rech Vladimira Putina 10 let nazad. Kak eto bylo. Polnoe video, Rossiya 24, 10.02.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=lvCfDtBCH10> (20.12.2019). (Мюнхенская речь Владимира Путина 10 лет назад. Как это было. Полное видео, Россия 24)

PAGANINI Pierluigi, «The Russian propaganda is scaring European Intelligence and NATO», **Security Affairs**, 19.02.2017, <https://securityaffairs.co/wordpress/56458/cyber-warfare-2/nato-russian-propaganda.html> (17.02.2019)

PAUL Christopher, Miriam Matthews, «The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model», **Rand**, 2016, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE198/RAND_PE198z1.russian.pdf (25.03.2019)

PİLİP Lyudmila, «Na parlamentskih viborah u LatviYi peremogla prorosIyska partIya, v Evropeyskiy radI zanepokoEnI», **RadIo Svoboda**, 08.10.2018, <https://www.radiosvoboda.org/a/29531893.html> (25.02.2019). (Пилип Людмила, «На парламентських виборах у Латвії перемогла проросійська партія, в Європейській раді занепокоєні», **Радіо Свобода**)

POMERANTSEV Peter, «Inside the Kremlin's hall of mirrors» , **The Guardian**, 10.04.2015, <https://www.theguardian.com/news/2015/apr/09/kremlin-hall-of-mirrors-military-information-psychology> (15.03.2019)

PORTNÍKOV Vitally, «ZMI yak odin Iz vidIv Zbroynih sil RosIYi», **RadIo Svoboda**, 28.03.2015, <https://www.radiosvoboda.org/a/26924585.html> (8.03.2019). (Портников Віталій, «ЗМІ як один із видів Збройних сил Росії», **Радіо Свобода**)

Prem'er Turechchini: RosIya prodovzhuE bombiti mirne naselennya SirIYi», **5 Kanal**, 01.02.2016, <https://www.5.ua/viina-v-syrii/premier-turechchyny-rosiia-prodovzhuie-bombyty-myrne-naselennia-syrii-105060.html> (30.03.2019). (Прем'єр Туреччини: Росія продовжує бомбити мирне населення Сирії», **5 Канал**)

Pryamaya liniya s Vladimirom Putinyim — 2016, **RT**, 14.04.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=kv3tcDiHmWI> (21.02.2019). (Прямая линия с Владимиром Путиным — 2016, **RT**)

Pryamaya liniya s Vladimirom Putinyim — 2016, **RT**, 14.04.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=kv3tcDiHmWI> (21.02.2019). (Прямая линия с Владимиром Путиным — 2016, **RT**)

PUTIN: Krushenie Sovetskogo Soyuza bylo krupneyshey geopoliticheskoy katastrofoy veka (2005), **Mediamera**, 13.03.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=hcpINU5zxFU> (1.02.2019). (Путин: Крушение Советского Союза было крупнейшей геополитической катастрофой века (2005), **Медиамера**)

<http://www.wikizeroo.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly91ay53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvJUQwJUEwJUQwJUJwJUQwJUI0JUQxJTThGJUQwJUJEJUQxJTGxJUQxJTThDJUQwJUJBJUQwJUJwXyVEMCVCRiVEMSU4MCVEMCVCRSVEMCVCRiVEMCVCMCVEMCVCMyVEMCVCMCVEMCVCRCEVEMCVCNCEMVCVMA> (10.02.2019). («Радянська пропаганда»,
Вікіпедія)

RiBAK Vitaliy, «Chomu «PivnIchniy potIk-2» nebezpechniy — Interv'yu z ekspertom Mihaylom Goncharom», **Gromadske**, 28.03.2018, <https://hromadske.ua/posts/chomu-pivnichnyi-potik-2-nebezpechnyi> (28.02.2019). (Рибак Віталій, «Чому «Північний потік-2» небезпечний — інтерв'ю з експертом Михайлом Гончаром», **Громадське**)

ROTHWELL James, «Russia attempting to provoke Dutch and Royal Marines in Arctic Circle», **The Telegraph**, 14.10.2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/10/14/russia-attempting-provoke-dutch-royal-marines-arctic-circle/> (04.02.2019)

107

SAAKOV Valeriy, «Mistsevi vibori u Frantsiyi: Triumf Sarkozi ta porazka ultrapraviv», **DW**, 30.03.2015,

<https://www.dw.com/uk/%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8-%D1%83%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%D1%82%D1%80%D1%96%D1%83%D0%BC%D1%84%D1%81%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D1%96-%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%85/a-18348708> (8.04.2019). (Сааков Валерій, «Місцеві вибори у Франції: Триумф Саркозі та поразка ультраправих», **DW**)

SchorIchniy ZvIt 2015 Generalnogo sekretarya, **NATO**, 2015, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_02/20160208_SG_AnnualReport_2015_uk.pdf (24.01.2019), s.54. (Щорічний Звіт 2015 Генерального секретаря, **НАТО**.)

SHEYNIN Artem, «Vyistrel'yi v Utrehte. Vremya pokazhet», **Pervyy kanal**, 18.03.2019, <https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/vypuski/vremya-pokazhet-vypusk-ot-18-03-2019-2019-03-18-1> (21.03.2019). (Шейнин Артем, «Выстрелы в Утрехте. Время покажет», **Первый канал**)

SHINKARENKO Oleg, «TARGANA DO KOLORADA. YaK VLASHTOVANA SUCHASNA PROPAGANDA?», **Koridor** 9.06. 2015, <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/vid-targana-do-kolorada.html> (23.02.2019). (Шинкаренко Олег, «ТАРГАНА ДО КОЛОРАДА. ЯК ВЛАШТОВАНА СУЧАСНА ПРОПАГАНДА?», **Коридор**)

SIRUK Mikola, «Chomu Nimechchina napolyagaE na budivnitstvi Nord Stream 2, popri sprotiv shidnoEvropeyskih kraYin I mozhlivI sanktsiYi SShA?», **Den**, 23.05.2018, <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/pastka-dlya-yevropy> (15.02.2019). (СІРУК Микола, «Чому Німеччина наполягає на будівництві

Nord Stream 2, попри спротив східноєвропейських країн і можливі санкції США?», **День**)

SIRUK Mikola, «Pastka dlya Evropi», **Den**, 23.05.2018, <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/pastka-dlya-yevropy> (01.03.2019).
(Сірук Микола, «Пастка для Європи», **День**)

SOROCHENKO Viktor, «Entsiklopediya metodiv propagandi,(Yak nas obroblyayut ZMI, politiki y reklama)», **SvItoch**, 2002, <https://svitoch.in.ua/704-entsyklopediya-metodiv-propahandy-chastyna-5.html> (2.03.2019).
(Віктор Сороченко, "Енциклопедія методів пропаганди (Як нас обробляють ЗМІ, політики й реклама", **Світоч**)

SShA zvinuvatili RF u porushenni mlzhnarodnogo prava cherez Intsident u Chornomu mori, **UkraInform**, 30.01.2018, <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2392240-ssa-zvinuvatili-rf-u-porusenni-miznarodnogo-prava-cerez-incident-u-cornomu-mori.html> (18.12.2018). (США звинуватили РФ у порушенні міжнародного права через інцидент у Чорному морі, **Українформ**)

Stefan Wagstyl, «German politics: Russia's next target?», **FT**, 29.01.2017, <https://app.ft.com/content/31a5758c-e3d8-11e6-9645-c9357a75844a> (10.03.2019)

Swiss People's Party, **Wikipedia**, <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvU3dpc3NfUGVvcGxlJTl3c19QYXJ0eQ> (22.03.2019)

Tempyi razvitiya Voennno-morskogo flota neuklonno rastut», **Krasnaya Zvezda**, 26.12.2018, https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201611031511-ft9w.htm (12.02.2019). (Темпы развития Военно-морского флота неуклонно растут», **Красная Звезда**)

Tov. Lenin ochischaet Zemlyu ot nechisti. RSFSR, 1920, **Pikabu**,
https://pikabu.ru/story/tov_lenin_ochishchaet_zemlyu_ot_nechisti_rsfsr_1920_6093276 (02.03.2019). (Тов. Ленин очищает Землю от нечисти». РСФСР, 1920», Pikabu)

Tragediya v Las-Vegase. Vremya pokazhet., **Pervyy Kanal**, 02.10.2017,
<https://www.youtube.com/watch?v=KhlZqolv5rs&feature=youtu.be&t=1283>
(21.03.2019). («Трагедия в Лас-Вегасе. Время покажет.», **Первый Канал**)

TSYUPIN Bogdan, «Evropeyski pravI, vIdomI prihilnIstyu do RosIYi, hochut ob'Ednatisya u EvroparlamentI I zmIniti ES», **Golos Ameriki**, 9.04.2019,
<https://ukrainian.voanews.com/a/european-nationalists-alliance/4867903.html>
(18.04.2019). (Цюпин Богдан, «Європейські праві, відомі прихильністю до Росії, хочуть об'єднатися у Європарламенті і змінити ЄС», **Голос Америки**)

TURENKO, Oleksandr, «Faktor Strahu V Rannjomodernih Teorijah Derzhavi: Proekt Tomasa Gobbsa», **Donetsk**, 2010,
<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33795/116-Turenko.pdf?sequence=1> (12.08.2018).
(Туренко, Олександр, »Фактор Страху Вранньомодерних Теоріях Держав и: Проекттомаса Гоббса», **Донецьк**, 2010)

U PentagonI vvazhayut RosIyu odnIEyu z golovnih zagroz dlya Evropi, **UkraInform**,
<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2418520-u-pentagoni-vvazaut-rosiu-odnieu-z-golovnih-zagroz-dla-evropi.html> (12.02.2019). (У Пентагоні вважають Росію однією з головних загроз для Європи, **Українформ**)

U vIynI proti NATO RosIya kapItulyuE za 10 dnIv" , **Gazeta.ua**, 04.10.2016,
https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_u-vijni-proti-nato-rosiya-kapitulyuye-za-10-dniv/726802 (20.02.2019). ("У війні проти НАТО Росія капітулює за 10 днів" , Gazeta.ua)

UltrapravI V NImechchini Visinuli Umovi: ZmIna Es Abo VihId Z Bloku, **Ob'Ektiv Na RealnIst,**

<https://intvua.com/news/politics/1546597847-ultrapravi-v-nimechchini-visinuli-umovi-zmina-es-abo-vihid.html> (1.04.2019). («Ультраправі В Німеччині Висинули Умови: Зміна Єс Або Вихід З Блоку», **Об'єktiv На Реальність**)

UMBAH Frenk, «Hto vtratit naybllshe v gazovomu konfliktI RosIya - UkraYina - ES?», **NATO Review**, <https://www.nato.int/docu/review/2014/NATO-Energy-security-running-on-empty/Ukrainian-conflict-Russia-annexation-of-Crimea/UK/index.htm> (14.11.2018). (Умбах Френк, «Хто втратить найбільше в газовому конфлікті Росія - Україна - ЄС?», **NATO Review**)

VANDIVER John, «SACEUR: Allies must prepare for Russia 'hybrid war'», **Stars Stripes**, 4.09.2014, <https://www.stripes.com/news/saceur-allies-must-prepare-for-russia-hybrid-war-1.301464> (12.01.2019)

VAŠEK Řehák, «Theresa Mary May: Právo Šaría je prospěšné pro mnoho Britů», **Vlastenecke Noviny**, 22.03.2018, <http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=197566> (11.03.2019)

VLASÁK J., Blažejovská M., Janda J., «Impact of disinformation operations in the Czech Republic», **Kremlin Watch Report**, 09.03.2016, <https://www.europeanvalues.net/wp-content/uploads/2016/09/Impact-of-disinformation-operations-in-the-Czech-Republic.pdf> ,(18.03.2019)

YURDUSEV A. Nuri, «Thomas Hobbes and International Relations: An assessment», **METU Studies in Development**, 4.09.2007, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423910023.pdf> (12.09.2019)

O kanale», **RT**, <https://russian.rt.com/about> (11.02.2019). (О канале», **RT**)

ÖZGEÇMİŞ

Yuliia Yatsenko 1993 yılının Nisan ayında Ukrayna'nın Berdychiv şehrinde doğdu. 2011 yılında Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Felsefe bölümünü kazandı. 2015 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı. Halen yüksek lisans öğrenimine devam etmektedir.

